

BIG BAZAAR
Grocery, Sweets & Catering
 *Fresh Vegetables Every Thursday
 *Book your catering now.
Baljinder S. Ben
Ph: 317-640-2400
 Like our Facebook page:
 BigBazaarIndianGrocery
 5425 E. Thompson Rd., Indianapolis IN 46237

Mela
INDIAN RESTAURANT • PUB
 ਮੇਲਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਕ ਵਾਰ ਖਾਓਗੇ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਓਗੇ
Baljinder S. Ben
Ph: 317-869-2400

Regal Jewels
 2625 W. Devon Ave. Chicago
22kt Gold, & Diamonds
Best Jewelry Selection in the Midwest
 SEE HOW YOU CAN SECURE YOUR FUTURE.
ਕਿਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁਣ
24KT GOLD
 ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਾਇਦਿਐਮੈਂਟ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ
 TALK TO OUR GOLD SPECIALIST
Rajveer Singh Gill
847-907-1525
www.RegalJewels.com
 ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੋਗ, ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਆਪਣੇ ਸਟੋਰ

Buying/Selling in Michigan
 All types of Residential & Commercial properties. Gas Stations, Liquor Stores, Hotels, Plazas, Truck Terminals etc.
Landmark Realty
 Powered by **exp REALTY**
 40600 Ann Arbor Rd., Suite# 150, Plymouth, MI 48170
Call: 734-751-4455 **Raj S. Shergill**
 rajsshergill@yahoo.com **Associate Broker**

Twenty-Third Year of Publication ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ **Price 50¢** Email: punjabtimes1@gmail.com
 ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ www.punjabtimesusa.com
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
 Punjab Times, Vol 23, Issue 15, April 9, 2022 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph: 847-359-0746, Fax: 847-705-9388

ਪੰਜਾਬ ਹਰਿਆਣਾ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ **ਕਿਸਾਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨੀਆਂ**

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਤੇ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਜਤਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੁਣ ਸਿਆਸੀ ਰੰਗਤ ਲੈਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਤੇ ਹੱਕ ਬਾਰੇ ਮਤਾ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬੇ ਹਰਿਆਣਾ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਟਕਰਾਅ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਡਟ ਕੇ ਖੜ੍ਹਨ ਦੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪੀਡੀ ਹੋਈ ਇਸ ਸਾਂਝ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਝੋਰਾ ਵੀ ਹੈ।

ਦੌਰਾਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਣੇ ਇਕਦਮ ਭਖੇ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਚਿੰਤਕ

ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਉਤੇ ਆਪ ਵੱਲੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਟਾਲਾ ਵੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਤਾ ਇਸ ਧਿਰ ਹੱਥ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਜਪਾ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਦੀ ਝਾਕ ਵਿਚ ਹਨ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਤੇ ਹੱਕ ਸਣੇ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੁਰ ਵੱਖਰੇ ਹੀ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਕ ਰੋਜ਼ਾ ਖਾਸ ਇਜਲਾਸ ਸੱਦ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਮਤੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਮਤੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ, ਕਾਂਗਰਸ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇਕਮੁੱਠ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਤੇ ਹੱਕ ਸਣੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਤਲੁਜ ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ (ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ.) ਨਹਿਰ ਜਲਦੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਇਲਾਕੇ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਪੇਸ਼ ਮਤਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਰਸਮੀ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਸਲਿਆਂ ਲਈ ਇਕਜੁਟਤਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਪੰਜਾਬ-ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਵਾ ਚਾਲ ਚੱਲੇ ਕਿਸਾਨ ਘੋਲ ਦੌਰਾਨ ਬਣੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਇਸ ਸਿਆਸੀ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਭੇਟ ਨਾ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਦਸ਼ਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਲ ਦੇਵੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ 56 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ।

ਵੀ ਸੱਕ ਦੀ ਨਿਗੂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਖਤ ਪਾਉਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਏਕਾ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਲੱਖ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦਾਲ ਨਹੀਂ ਗਲੀ ਸੀ। ਸਿਆਸੀ ਮਾਹਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੇ ਇਸ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਸਣੇ ਭਾਜਪਾ ਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵੱਲ ਕੀਤੇ ਰੁਖ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਜ਼ਾ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਜੋੜ

ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ 1966 ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਸ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 60:40 ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਦੋਸ਼ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਟਕਰਾਅ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. (ਏਕਤਾ)-ਉਗਰਾਹਾਂ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਰਾ ਸਿੰਘ ਨਸਰਾਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਕਿਸਾਨ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਕੋਲ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਗੁਲਾਬੀ ਸੁੰਡੀ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨੇ ਨਰਮੇ ਦੀ ਸਹੀ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ, ਨਰਮਾ ਚੁਗਣ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ।

ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ 23 ਅਪਰੈਲ 1966 ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸ਼ਾਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਖਰੜ ਖੇਤਰ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ 9 ਜੂਨ 1966 ਨੂੰ ਹੋਈ ਕੇਂਦਰੀ ਕੈਬਨਿਟ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਸਮਝੌਤੇ ਹੋਏ ਪਰ ਕੋਈ ਪੁਖਤਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਿਆ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ 27 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਫੇਰੀ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. (ਏਕਤਾ)-ਉਗਰਾਹਾਂ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਰਾ ਸਿੰਘ ਨਸਰਾਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਕਿਸਾਨ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਕੋਲ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਗੁਲਾਬੀ ਸੁੰਡੀ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨੇ ਨਰਮੇ ਦੀ ਸਹੀ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ, ਨਰਮਾ ਚੁਗਣ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ।

India Palace Restaurant
 And Banquet Hall
 Restaurant-Fine Indian Cuisine
 4213 Lafayette Road, Indianapolis, IN
 (Ph:317-298-0773)
 Banquet Hall Available Up to 550 People
Amber Indian Restaurant
 Restaurant-Fine Indian Cuisine
 12510 N. Meridian St., Carmel, IN
 Ph: 317-580-0828
 We do private party's & catering at your home or business.
Call, Lakhvir S. Johal
Ph: 317-709-7800
 www.indianpalaceindy.com
 www.AmberIndianRestaurantCarmel.com

Singh Auto Group
 3983 ST RD 38E
 Lafayette, IN 47905
Ph: 765-607-1300
 www.singhautosgroup.com
Best Buy Motors
 1805 Elmwood, Lafayette, IN 47904
Ph: 765-449-0490
 Www.bestbuymotorsin.com
University Motors
 3312 Klondike Rd, West Lafayette, IN 47906
Ph: 765-497-1100
 www.universitymotors1.com
 Serving Indian American community over 30 years in Midwest for their auto needs.
 ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਡੀ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:
Jaspal S. Ghotra: 765-337-5151

Blue Diamond
 ਬਲੂ ਡਾਇਮੰਡ ਬੈਕ੍ਰਇਟ ਹਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਬਣਾਓ
ONE STOP SHOP
 • Brand new Hall, 600+ people gathering
 • Fresh In-house catering (from Mela Indian Restaurant)
 • 2-Built in Bars (Beer, Wine, Liquor)
 • High Ceilings
 • Big Dance Floor, Big Parking lot
 • DJ with LED screens, cold sparklers, wall up lights, moving heads & dry ice fog machine
 • Photo, Video, Dholi, MC
 • TV screen + Projector screen
 • Live Streaming, Decoration
 • 360 Video Booth
 • Much more stuff
 5425 E Thompson Road, Indianapolis-46237
 CALL to book us today : 317 604 9924

Now Open 7 Days a Week
Regal Jewels
 Best Jewelry Selection in the Midwest
www.RegalJewels.com
 24kt Gold, 22kt Gold, & Diamonds
 Store Hours:
11 am to 8 pm
 Contact:
Rajveer Singh Gill
 Cell: 847-907-1525
 Store: 773-262-4377
 ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੋਗ, ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਆਪਣੇ ਸਟੋਰ

ਰਵੀ ਕਪੂਰ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਪਰਾਗ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦੇ ਸਟਾਫ ਵਲੋਂ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਵਧਾਈ

ਸਿਰਫ ਹੋਲਸੇਲ!

ਸਿਰਫ ਹੋਲਸੇਲ!

ਸਿਰਫ ਹੋਲਸੇਲ!

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਤੰਦੂਰ, ਬਰਨਰ, ਐਲੂਮੀਨੀਅਮ ਅਤੇ ਸਟੀਲ ਪਤੀਲਾ, ਲੋਹਾ/ ਐਲੂਮੀਨੀਅਮ ਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੜਾਹੀ, ਟਿੱਕੀ/ਪਾਓ ਭਾਜੀ ਤਵਾ, ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਕੂਕਰ, ਕੁਕਿੰਗ ਬਰਤਨ, ਸਰਵਿੰਗ ਭਾਂਡੇ, ਡੋਸੇ ਦਾ ਬੈਟਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗਰਾਇੰਡਰ, ਖੋਆ/ਮਾਵਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ, ਫੋਟੋ ਫਰੇਮਜ਼, ਮੂਰਤੀਆਂ ਵਿਆਹ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ: ਕਿਰਪਾਨ, ਸਿਹਰਾ, ਲਾਈਟ ਅਤੇ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਵਾਲੀ ਜਾਗੋ ਅਤੇ

ਘਰ ਅਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਸ ਲਈ ਬਰਤਨ, ਕੰਬਲ, ਮੰਦਿਰ, ਫੋਲਡਿੰਗ ਬੈੱਡ, ਫੋਲਡਿੰਗ ਗੱਦੇ, ਸੋਫਾ-ਕਮ-ਬੈੱਡ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਹਲਦੀਰਾਮ, ਹਾਕਿਨਜ਼, ਪਰੈਸਟੀਜ਼, ਮਿਲਟਨ, ਏਸ਼ੀਅਨ ਪਲਾਸਟੋ, ਪੈਨਾਸੋਨਿਕ ਦੇ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰ ਤੇ ਹੋਲ ਸੇਲਰ ਹਾਂ।

Prag International

1125 Howard Street. Elk Grove Village. IL 60007

Contact: 847-979-5970, 847-979-5990, 847-228-0150, 847-979-8949

Fax: 847-228-0152

Email: raviunited@aol.com.

ਆਓ ਬਗੀਚੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਫਲ ਬੂਟੇ ਬਣਾਏ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੁੱਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਫਿਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਸਰਦੀ ਅੰਤ ਦੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗਰਮੀ ਵੀ ਪਰ ਹਰ ਮੌਸਮ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਹੈ। ਹੁਣ ਬਹਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਕਰੁੰਬਲਾਂ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਧਰਤੀ ਪੋਲੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਬਹਾਰ ਬਗੀਚੀਆਂ ਲਾਉਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੀਨੀਅਰ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਨਵਰਾਜ ਕੌਰ ਬਸਤੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਿਸ ਨੇ 'ਬਗੀਚੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ' ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਨਵਰਾਜ ਕੌਰ ਬਸਤੀ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਗਾਰਡਨਰ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਉਹ ਗ੍ਰਾਂਟ ਕਾਬੂ ਲਈ ਥਰੋਪੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਦਰੱਖਤ, ਫਲ, ਬੂਟਿਆਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਵਰਾਜ ਕੌਰ ਬਸਤੀ ਨੇ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬੀਜ ਪੁੰਗਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ- ਮਿੱਟੀ, ਧੁੱਪ ਤੇ ਪਾਣੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਬੂਟੇ ਉਗਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਨਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ 5ਵੇਂ ਜ਼ੋਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਜੰਮ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਆਠਨ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਦਲਣ ਵਿਚ ਮਿਲੀਅਨ ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਰਫ ਦੇ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਪਿਘਲ ਗਏ। ਲਾਵੇ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ ਜੋ ਪੱਥਰ ਬਣ ਗਏ। ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਖਣਿਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੱਥਰ ਭੁਰ-ਭੁਰ ਕੇ ਰੋਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘਾਹ ਉਗਦਾ ਰਿਹਾ ਜੋ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਦਬਦਬਾ ਗਿਆ। ਕਈ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮਿਲੀਅਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਬੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਕ ਸਤਹਿ ਆਰਗੈਨਿਕ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਉਪਜਾਊ ਹੈ। ਵਿਟਾਮਿਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਬਣਤਰ ਬਦਲਦੀ ਗਈ। ਉਪਰਲੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਤਹਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਘਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਿੱਟੀ ਅੰਦਰ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਪਰਲੀ ਤਹਿ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਪਰਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲੀ ਤਹਿ ਬਚਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਬੂਟੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਬੂਟੇ ਘੱਟ ਖੁਰਾਕ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੀ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਚੀਕਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਰੇਤਲੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਹਥ ਨਾਲ ਵੀ ਪਰਖ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਮੁੱਠੀ ਘੱਟ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਵੋ। ਜੇ ਭਲੀ ਬਣੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਚੀਕਣੀ, ਜੇ ਭੁਰ ਜਾਏ ਤਾਂ ਰੇਤਲੀ। ਕੁਝ ਬੂਟੇ ਚੀਕਣੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਰੇਤਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਵਧਦੇ-ਫੁੱਲਦੇ ਹਨ। ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਾਣੀ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ਰੇਤਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਰੁਕਦਾ

ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥ ਵੱਧ ਹਨ, ਜੇ ਭੂਰੀ ਤਾਂ ਰੇਤਲੀ ਜੇ ਗ੍ਰੇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਚੀਕਣੀ ਵਧ।

ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੌਖੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਬੀਜ ਪੈਕੇਟਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪੈਕੇਟ 'ਤੇ ਹਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਦੋਂ ਲਾਉਣੇ, ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ 'ਤੇ, ਕਿੰਨੀ ਧੁੱਪ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਪਾਣੀ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਲਾਉਣੇ; ਇਹ

ਸਭ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਧਨੀਆ, ਤਰਬੂਜ, ਖਰਬੂਜ਼ ਰੇਤਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਖ ਮਿੱਟੀ-ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਣੀ ਥੱਲੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰੇਤਲੀ, ਜੇ ਰਸ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭੁਰੀ। ਜੇ ਪੈਕੇਟ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਧੁੱਪ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਮਤਲਬ ਹੈ 6 ਤੋਂ 8 ਘੰਟੇ ਰੋਸ਼ਨਾ। ਜੇ ਅੰਸ਼ਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ 4 ਤੋਂ 6 ਘੰਟੇ ਰੋਸ਼ਨਾ। ਕੁਝ ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਛਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਘੱਟ ਧੁੱਪ ਲਗਦੀ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਸਲਾਦ, ਜੜ੍ਹੀ-ਬੂਟੀਆਂ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਗਮਲਿਆਂ ਜਾਂ ਰੇਜ਼ਡ ਬੈਂਡ ਵਿਚ ਵੀ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕੁਝ ਬੂਟੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਵੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਟਮਾਟਰ ਖੀਰੇ ਵੱਧ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਬੂਟੇ ਜੋ ਬਹੁਤੀ ਧੁੱਪ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਪਾਣੀ ਬਚਾ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਬੀਜ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿੱਥੇ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਫਲਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਕਰੇਲਾ ਜਪਾਨ, ਚੀਨ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਧਨੀਆ ਅਰਬ ਮੁਲਕਾਂ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਹੱਦ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵੀ ਵੱਖਰੀਆਂ। ਖੇਚਲ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ-ਦੋ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਧਨੀਆ, ਮਿਰਚ, ਟਮਾਟਰ ਇੱਕਠੇ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਚੈਰੀ ਟਮੇਟੋ (ਟਮਾਟਰ) ਛੋਟੇ ਗਮਲਿਆਂ ਵਿਚ 4-6 ਇੰਚ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਲਾ

ਸਕਦੇ ਹੋ। ਫਲ ਲੱਗਣ ਤੱਕ ਵਕਤ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ 60-90 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਚੱਲਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਇਕ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਅੰਦਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਹੀ ਮੌਸਮ ਆਉਣ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਟਮਾਟਰ, ਖੀਰੇ, ਮਿਰਚਾਂ ਮੌਸਮ ਬਦਲਣ ਤਕ ਅੰਦਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਵੋ। ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕਦਮ ਬਾਹਰ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਹੌਲੇ-ਹੌਲੇ ਦਿਨੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਰਾਤੀਂ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਓ। ਜੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ 40 ਤੋਂ ਘਟ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬੂਟੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਜੇ 5 ਵਿਚ 21 ਅਪਰੈਲ ਤੱਕ ਬਰਫ ਪੈਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਲਈ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸਮਾਨੀ ਬਿਜਲੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਛੂਹ ਜਾਵੇ, ਉਥੇ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਵੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਬੀਜ ਪੁੰਗਰਨ ਲਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ, ਪੁੰਗਰਨ ਲਈ ਮਿਠਾਸ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੀਜਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਪੱਤੀਆਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਧੁੱਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੀ ਮਿਠਾਸ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧੁੱਪ ਦੀਆਂ ਅਲਟਰਾ-ਵਾਇਲਟ ਕਿਰਨਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੱਤੀਆਂ ਨਿਕਲਣ ਵੇਲੇ ਖਾਦ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਟਰੂ ਲੀਵਜ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੂਨ ਤੋਂ ਨਵੰਬਰ ਤਕ ਬੀਜ ਸਿੱਧੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਲਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਲ ਲੱਗਣ ਨੂੰ ਦੇਰ ਲੱਗੇਗੀ।

ਧੁੱਪ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਦਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਲੈਂਪ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਖਾਦ ਘੱਟ ਪਾਓ। ਜਦੋਂ ਬੂਟੇ ਫਲ ਲੱਗਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਖਾਦ ਪਾਓ। ਕਰੇਲਾ, ਘੀਆ, ਭਿੰਡੀ ਬਾਹਰ ਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵੀ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਲਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁੱਲ, ਫਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਬੀਜ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦਰਖਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਹੀ ਹੈ।

ਸਮਤ ਬੀਜ ਭਿਉਂ ਕੇ ਲਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਬਤ ਮਿੱਟੀ ਖਲੋਪਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਪਾਣੀ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੁਬਾਰਾ ਪੁੰਗਰਨ ਤੱਕ ਬੀਜ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਸਹੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਉੱਗਦੇ ਹਨ। ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਬੀਜ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮੁੱਠੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲੀਅਨ ਜੀਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਕਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਭਾਰਤੀ ਬੀਜ ਨੈੱਟ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਨਵਰਾਜ ਕੌਰ ਬਸਤੀ ਨੇ ਮੁਫਤ ਬੀਜ ਵੰਡੇ ਅਤੇ ਬੂਟੇ ਉਗਾਉਣ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਵੰਡੀ। ਸਿੱਖ ਸੀਨੀਅਰ ਹਰ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪੈਲੇਟਾਈਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਾਲਰਾ (ਫੋਨ: 847-305-9119), ਸ. ਪ੍ਰੇਮਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਫੋਨ: 847-722-7683) ਜਾਂ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਬਸਤੀ ਨੂੰ ਈਮੇਲ (basatii@aol.com) 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Matrimonials

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਜੱਟ ਸਿੱਖ 42 ਸਾਲਾ 5'4", ਵਧੀਆ ਨੌਕਰੀ, ਅਮਰੀਕਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ, ਤਲਾਕਸੂਦਾ ਲੜਕੀ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਵਧੀਆ ਸਥਾਪਿਤ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ 45 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ, ਬਿਨਾਂ ਬੱਚੇ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ 540-479-0603 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। 6-9

Ramgahria, Sikh family looking for USA or CANADA green card or PR holder match for their 1988 born 5'4" msc fashion designer beautiful daughter working as professor in Barnala (Punjab). Caste no bar. Please Contact us at: USA 2699061331 or India no. 9646206393 6-9

Ravidasia, Sikh Punjabi family looking for USA citizen, Green card holder, H1 or Work permit match for their USA citizen (vegetarian) Daughter, 36 years, 5'2" working, Lives in Streamwood, IL, Grew up in India. Please Contact us at: 8583665909 and e-mail us at zor92126@yahoo.com

Looking for a suitable Ramgarhia Sikh Dhiman match for our beautiful daughter (green card holder), 28 years, 5'7", MSC - Physics (India), and licensed paraprofessional educator, residing in Chicago area. Please contact: manpreets1211@gmail.com

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Sikh Ramgarhia family Looking for a simple Punjab Girl (21-28) in the USA or Canada for thier 28, 5'9" son. Masters Degree in Electrical Engineering. Working in the Automotive Industry. Please contact us at: MSLally1958@gmail.com 14-17

Jatt Sikh family Looking for a U.S. Citizen or Green Card holder match for their U.S. Citizen, 28, 5'10" son, living in Maryland, USA. Majored in Information Systems, Currently working. Please contact us at deolsunny16@gmail.com 13-16

Jatt Sikh family Looking for a jatt sikh, well settled match for their U.S born and raised jatt sikh 30, 6'3" son. Degree in criminal justice. Job in transportation. Send picture and biodata at 630-550-0299 or Email at: Dilbaghothi51@gmail.com 8-11

33 ਸਾਲਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਆਪਣਾ ਬਿਜ਼ਨਸ ਕਰਦੇ, USA citizen 6'1" ਲੜਕੇ ਲਈ ਯੂ.ਐਸ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਜਾਂ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 5'6", ਸੋਹਣੀ-ਸੁਨੱਖੀ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਨੇ ਬੈਚਲਰ ਡਿਗਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ 317-767-1636 ਜਾਂ Email at: singh2026@hotmail.com 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। 6-10

31 ਸਾਲਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖ, 6" ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਲੜਕੇ ਲਈ ਸੋਹਣੀ-ਸੁਨੱਖੀ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਜਾਂ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤਲਾਕਸੂਦਾ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਾਤ -ਪਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ। ਚਾਹਵਾਨ 779-861-3770 ਜਾਂ b.singh815.bs@gmail.com 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। feb-apr

Suitable match for Tonk-Kshatriya turbanator, trimmed Beard sikh boy 29, 5'10". Qualification B Tech IT, H1B Visa holder. Residing in San Jose (California). US Resident/Work Permit girl preferred. Caste No Bar. Please Contact us at: 90852-81759 jan-mar

31 ਸਾਲਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਡਾਕਟਰ, USA citizen ਲੜਕੇ 6'1" ਲਈ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੜਕੀ USA ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ Portland (Oregon) / Vancouver (WA) ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰਨ ਦੀ ਚਾਹਵਾਨ ਹੋਵੇ। ਲੜਕੇ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ USA ਵਿੱਚ Well settle ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ singh2998@outlook.com 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

Suitable match for Ramgarhia sikh boy. 5'8" 1993 born. Qualification BBA Finance & Accounting. MS in Information System Management from US university. Please contact us at 713-594-3233 and email us at Ranbir60@yahoo.com. Dec-Mar

Jatt Sikh family in search of an outgoing, educated, family-oriented, health/fitness-minded match for their son, 31, tall, handsome, clean shaven, never married, private school educated, athletic, US born and financially secure business executive. Contact GurdeepMidwestUSA@outlook.com or message at 513-212-6478 (will respond to all).

ਹੈਲਪਰ, ਡਿਸ਼ਵਾਸ਼ਰ ਅਤੇ ਸਰਵਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਔਸਟਿਨ, ਟੈਕਸਸ ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਹੈਲਪਰ ਸਰਵਰ ਤੇ ਡਿਸ਼ਵਾਸ਼ਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ:

316-305-1818 ਜਾਂ 316-518-5382

E-Mail: Bayleafaustin@gmail.com

ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕਜੁਟ ਨਜ਼ਰ ਆਈਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ, ਕਾਂਗਰਸ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਮੇਤ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਇਕਜੁਟਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਂਝੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇਕ ਰੋਜ਼ਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਲਿਆਏ ਮਤੇ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਦਿਖਾਈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਨਹੀਂ ਵੱਟਣਗੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੋਗਲੀ ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਭੁਲਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਇਕ ਮਿੱਥ 'ਤੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ, ਦਿੱਲੀ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਰਗੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ

ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਬੇਰੁਖੀ ਵਾਲਾ ਵਤੀਰਾ ਬੰਦ ਕਰੇ ਕੇਂਦਰ: ਚੰਦੂਮਾਜਰਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਪ੍ਰੋਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦੂਮਾਜਰਾ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 'ਅਣਐਲੋਕੇਟਿਡ ਪੂਲ' ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਬਿਜਲੀ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਰਮਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਲੇ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕਿੱਲਤ ਕਾਰਨ ਸੂਬੇ ਅੰਦਰ ਬਿਜਲੀ ਸੰਕਟ ਬਣਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਹੱਥ ਪਿਛਾਹ ਖਿੱਚਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮੰਦਭਾਗਾ ਵਤੀਰਾ ਹੈ।

ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨਾਲ ਛੇਤਛਾਤ ਕਰਕੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਖੋਹ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲਾਏ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ

ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਪੰਜਾਬ ਅਜੇ ਵੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਅਲਾਮਤ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਵੀ ਦੁਹਰਾਈ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਧਾਇਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਮਤਾ ਅਰਥਹੀਣ: ਖੱਟਰ

ਗੁਰੂਗ੍ਰਾਮ: ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਤੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਮਤੇ ਨੂੰ ਅਰਥਹੀਣ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦਾ ਹੱਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹੇਗਾ। ਖੱਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਲਾਭ ਮਿਲੇਗਾ।

ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ: ਰਾਜੇਵਾਲ

ਸਮਰਾਲਾ: ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਉਤੇ ਹੋਰ ਡਾਕਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਜੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾੜੀ ਦਾ ਸੀਜ਼ਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀ.ਬੀ.ਐਮ.ਬੀ. ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਤੇ ਹੁਣ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸਤਲੁਜ-ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰਨ ਦੇ ਰੋਅ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇੱਕ ਵਫ਼ਦ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕੇ। ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਗੈਰ ਜਮਹੂਰੀ ਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ।

ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘੂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਲਈ ਮੁੜ ਭੱਜ-ਨੱਠ

ਪਟਿਆਲਾ: ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹਾਰ ਉਤੇ ਮੰਥਨ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸੌਂਪਣ 'ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਨੂੰ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਗੂ ਵੀ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘੂ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲੀਡ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁੜ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਿੰਘੂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੁੜ ਅੱਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ 'ਚ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੂਕਣ ਲਈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਾਂ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘੂ ਦੀ ਇਥੇ ਢਾਦਵਿੰਦਰਾ ਕਲੋਨੀ ਸਥਿਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਕੱਤਰਤਾ

ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਮਤਾ ਪਾਇਆ। ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਚੱਲੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿਚ ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੁਲੋਂ, ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਘੁਬਾਇਆ, ਅਸ਼ਵਨੀ ਸੇਖਤੀ, ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸਤਫਾ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੇਪੀ, ਰਜੀਆ ਸੁਲਤਾਨਾ, ਹਰਦਿਆਲ ਕੰਬੋਜ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਮਾਣਾ, ਹਰਮਿੰਦਰ ਗਿੱਲ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਡੈਨੀ, ਸੁਰਜੀਤ ਧੀਮਾਨ, ਮਹਿਤਾਬ ਖਹਿਰਾ, ਸੁਨੀਲ ਦੱਤੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸਰਮਾ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਜੀਪੀ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਕਪੂਰਬਲਾ, ਪਿਰਮਲ ਖਾਲਸਾ, ਤਰਲੋਚਨ ਬੰਗਾ, ਸੰਤੋਸ਼ ਚੌਧਰੀ, ਦਵਿੰਦਰ ਘੁਬਾਇਆ ਸਣੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਗੂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਸਿਰ ਕਰਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ 2024 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪਕੜ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਤਹੱਈਆ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਹਿਲੂ ਹੈ।

‘ਆਪ’ ਨੇ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਖਿੱਚੀ ਤਿਆਰੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਰ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਬਾਰੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਬਰਸਟ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਇੰਚਾਰਜਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਕੱਤਰਾਂ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਆਗੂਦੇਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠਕ ਕਰਕੇ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਚੋਣਾਂ ਬਾਰੇ ਰਣਨੀਤੀ ਉਤੇ

ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਨਿਗਮ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਸੱਦਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਤੇ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਅਰੰਭਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ਚੋਣ ਜਿੱਤਣ ਮਗਰੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜਣ 'ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰੇਸ਼ ਮਹਾਜਨ ਤੇ ਹੋਰ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਜਪਾ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਿਗਮ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਤਿਆਰੀ ਆਰੰਭ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਅਦੇ ਕਰ ਕੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਈ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪੋਲ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਸੱਚਾਈ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਹੁਣ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਜਲਦੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਤਿਆਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣ।

ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਟਿਆਲਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦਸੰਬਰ, 2022 ਵਿਚ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਜਿੱਤ ਨਾਲ ਕਈ ਚੰਗੇ ਸੰਕੇਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਪਟਿਆਲਾ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੇਅਰ ਅਜੀਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ ਪਟਿਆਲਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਵਿਧਾਇਕ ਕੋਹਲੀ ਦੀ ਪਟਿਆਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਪਛਾਣ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਗਮ ਦੇ ਮੇਅਰ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਿੱਟੂ ਵੀ 'ਆਪ' ਦੇ ਆਗੂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਲਗਾਤਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੱਡੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਨਿਗਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਲਾਭ ਮਿਲੇਗਾ।

ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਵਰਕਿੰਗ ਬੋਰਡ ਦਾ ਗਠਨ

ਪੈਲਾਟਾਈਨ: ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਆਫ਼ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਾਲ 2022 ਲਈ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ 2020-21 ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕੇਵਿਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਨੂੰ 2022 ਲਈ ਆਨਰੇਰੀ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਲਗਭਗ 30 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕੇਵਿਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕੇਵਿਡ 19 ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਨੇ ਦੋ ਸਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਸਾਲ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਨੂਆ ਸਾਲ 2022 ਲਈ ਵੀ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਹ ਲਗਭਗ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ

ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ. ਨਨੂਆ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸਮਰਪਿਤ ਟੀਮ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ

ਕੇਵਿਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਚੇਅਰਮੈਨ

ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ- ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਕੱਤਰ, ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ- ਵਿੱਤ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ- ਤਕਨੀਕੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਕੱਤਰ, ਗੁਰਲਾਲ

ਪਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਨੂਆ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਅਗਲਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ 2022', 21 ਮਈ, 2022 ਨੂੰ ਨੇਪਰੇਵਿਲ ਵਿਚ ਯੈਲੋ ਬਾਕਸ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹੋਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਵਿਚ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ-ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ,

ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ- ਸਹਾਇਕ ਫਾਈਨਾਂਸ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪਰਮਜੋਤ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ-ਖੇਡ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਜਗਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ-ਇੰਟਰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਰਵਨੀਤ ਕੌਰ ਧਾਲੀਵਾਲ-ਯੂਥ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਦੇ ‘ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ 2022’ ਵਿਚ ਧੁੰਮਾਂ ਪਾਉਣਗੇ ਸਰਬਜੀਤ ਚੀਮਾ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਆਫ਼ ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਪੀ ਸੀ ਐਸ) ਵੱਲੋਂ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ‘ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ’ ਇਸ ਵਾਰੀ ਸੁਨਿਚਰਵਾਰ 21 ਮਈ, 2022 ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਘੇ ਗਾਇਕ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਕਲਾਕਾਰ ਸਰਬਜੀਤ ਚੀਮਾ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਸਥਾਨਕ ਕਲਾਕਾਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦੇ ਜੋਹ ਦਿਖਾਉਣਗੇ। ਗਿੱਧੇ-ਭੰਗੜੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਅਤੇ ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੇ ਗਰੁਪ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ। ਕੇਵਿਡ 19 ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਕਾਰਨ 2020 ਅਤੇ 2021 ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ਾਮ ਪੰਜ ਵਜੇ ਵਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਅਤੇ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੇ-ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਗਿੱਧੇ-ਭੰਗੜੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ‘ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ’

ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਪਾਂਸਰਾਂ/ਦਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੈਰ-ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੇਵਾ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਮਦਦ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਕਰੇਤਾ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਟਿਕਟ \$25, ਰਾਖਵੀਂ ਸੀਟ ਲਈ \$50 ਅਤੇ ਸੁਆਦੀ ਡਿਨਰ ਸਮੇਤ ਅਗਲੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਲਈ \$100 ਹੈ। 10 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਦਾਖਲਾ ਮੁਫਤ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਨੂਆ (260) 312-1485, ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ (224) 715-0177, ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ (847) 809-1110, ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ (847) 917-7716 ਜਾਂ ਹੋਟਲਾਈਨ (847) 359-5 PCS 'ਤੇ ਕਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਪਾਸਪੋਰਟ ਸ਼ਰਤ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਬਜਟ ਇਜਲਾਸ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਲਾਘੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਖਤਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਵਿਰਾਸਤੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਜਟ ਇਜਲਾਸ ਦੌਰਾਨ ਲਗਭਗ 12 ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਛੇਤ-ਛਾਤ ਕਰ ਕੇ ਛਾਪਣ ਦੀ ਨਿਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਨਰਲ ਇਜਲਾਸ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੋਬਾਈਲ ਐਪਸ ਅਤੇ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ਅਤੇ ਪਾਵਨ ਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਲੋਡ ਕਰਨਾ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੈ। ਇਕ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ 'ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਿਵਸ' ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਨਰਲ ਇਜਲਾਸ ਵੱਲੋਂ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ

ਗੁਰਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਇਕ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਰਲਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 200 ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਵਿੱਦਿਆ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ, ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਚਾਰ ਮੈਡੀਕਲ ਸਟੇਰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀਆਂ ਉਡਾਣਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਸਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ

ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰਾਸਤੀ ਦਿੱਖ ਦੇਣ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਜਲਾਸ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕੇ ਦੀ 100 ਸਾਲਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੋਵਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਵੀਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਇਹ ਸ਼ਤਾਬਦੀ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਮਨਾਈ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਖਿਲਾਫ ਕੂੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਕੈਦ ਸਿੱਖ ਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਕ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਗੋਦੜੀ ਹਰਿ ਕੀ ਪਉੜੀ ਹਰਿਦੁਆਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਭਾਂਗਮਾਰ ਅਤੇ ਚੁੰਗਬਾਂਗ ਸਿੱਕਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਵਲੀ ਮੱਠ, ਮੱਗੂ ਮੱਠ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੱਠ ਜਗਨਨਾਥਪੁਰੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ 29 ਕਰੋੜ 70 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਪਾਸ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵਿੱਤੀ ਵਰ੍ਹੇ 2022-23 ਵਾਸਤੇ 988 ਕਰੋੜ 15 ਲੱਖ 53,780 ਰੁਪਏ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਬਜਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਲਗਭਗ 29 ਕਰੋੜ 70 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਬਜਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲਣ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਬਜਟ ਇਜਲਾਸ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸਾਲਾਨਾ ਬਜਟ ਲਈ ਸੱਦੇ ਗਏ ਜਨਰਲ ਇਜਲਾਸ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਲਗਭਗ 101 ਮੈਂਬਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜੋਲੀ ਨੇ ਬਜਟ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਿੱਤੀ ਵਰ੍ਹੇ 2022-23 ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ, ਸੈਕਸ਼ਨ 85 ਹੇਠ ਆਉਂਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ, ਜਨਰਲ ਬੋਰਡ ਫੰਡ, ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈੱਸਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ 958 ਕਰੋੜ 45 ਲੱਖ 34,985 ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ

ਆਮਦਨ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਵਿੱਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਲ ਖਰਚੇ 988 ਕਰੋੜ 15 ਲੱਖ 53,780 ਰੁਪਏ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਖਰਚੇ ਲਗਭਗ 29 ਕਰੋੜ 70 ਲੱਖ 18,780 ਰੁਪਏ ਵਧੇਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਖਰਚੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਏਡਿਡ ਅਮਲੇ ਦੇ ਫੰਡ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਐੱਸਸੀ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਵਧਿਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਖਰਚ ਆਮਦਨ ਨਾਲੋਂ ਲਗਭਗ 28 ਕਰੋੜ 23 ਲੱਖ 18,795 ਰੁਪਏ ਵੱਧ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈੱਸਾਂ ਦਾ ਖਰਚ ਵੀ ਆਮਦਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈੱਸਾਂ ਤੋਂ ਆਮਦਨ ਨਾਲੋਂ ਖਰਚਾ ਲਗਭਗ 1 ਕਰੋੜ 47 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਧੇਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਨਾਲੋਂ ਖਰਚਾ ਲਗਭਗ 29 ਕਰੋੜ 70 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਬਹਾਲ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ 328 ਪਾਵਨ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਫਾਰਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਮੀਤ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਕਲਰਕ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੈਲਪਰ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਕਾਪੀ ਅਤੇ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਬਹਾਲੀ ਸਬੰਧੀ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਫਿਲਹਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੂਚਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਹਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ

ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਕੇ ਪੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ: ਧਾਮੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਕੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਫਿਰ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਮੁੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਅਦਾਲਤੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਹੇਠ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੀਤ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਾਪੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਈਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਦਸਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਲਈ ਚੈਨਲ ਚਲਾਏਗੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਚੈਨਲ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਖਿਲਾਫ ਲੱਗੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਥੇ ਬਜਟ ਇਜਲਾਸ ਦੌਰਾਨ ਭਖਿਆ ਰਿਹਾ। ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਚੈਨਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨਿੱਜੀ ਟੀਵੀ ਚੈਨਲ ਖਿਲਾਫ ਕਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਬੂਲਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਚੈਨਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਚੈਨਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਗਭਗ 200 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਮੇਟੀ ਉਹ ਆਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ। ਬਜਟ ਇਜਲਾਸ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਬੀਬੀ ਕਿਰਨਜੋਤ ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਿੱਜੀ ਚੈਨਲ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਖਿਲਾਫ ਇਕ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਇਆ

ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਸਬੰਧੀ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ

ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਸ ਨਿੱਜੀ ਚੈਨਲ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਨਿੱਜੀ ਚੈਨਲ 'ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਜਲਾਸ ਦੌਰਾਨ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਨੇ ਵੀ ਮੰਗ ਰੱਖੀ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੈਨਲ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਰ ਚੈਨਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਮੈਟਰੋ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਪਾ ਕੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਖਿਲਾਫ ਰੋਹ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮੈਟਰੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਕਿਰਪਾਨ ਸਮੇਤ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਕਰਮਚਾਰੀ ਖਿਲਾਫ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਨਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਨਾਗਰਿਕ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ

ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਣ ਕੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਧੀ ਦਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਮਗਰੋਂ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੈਟਰੋ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵੱਲੋਂ ਕਿਰਪਾਨ ਉਤਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਈਜ਼ ਚੈੱਕ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖ ਵਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਖਿਲਾਫ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਵਾੜ 22 ਮਈ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਣਗੇ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਵਾੜ ਸਾਲਾਨਾ ਯਾਤਰਾ ਵਾਸਤੇ 22 ਮਈ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਨੇ ਉਤਰਾਖੰਡ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਥੇ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਮੀਤ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਰਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਦਿੱਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ 418 ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਕੋਰ ਦੇ ਦਸਤੇ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਫੌਜ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਮੁੜ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਕਤ ਟੀਮ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਮਗਰੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਯਾਤਰਾ ਤਹਿਤ 22 ਮਈ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਸਾਢੇ ਦਸ ਵਜੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਵਾੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਪੰਝਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੋਬਿੰਦਘਾਟ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਦਸ ਫੁਟ ਤੱਕ ਬਰਫ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੋਬਿੰਦਘਾਟ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ

ਕਿ ਫਿਲਹਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੋਬਿੰਦਘਾਟ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਫੁਟ ਤੱਕ ਬਰਫ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਹਿੰਮ ਖੰਡ 'ਤੇ ਵੀ ਰਾਹ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਲੇ ਅਟਲਾਕੋਟੀ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ ਵਿਚ ਵੀ ਬਰਫ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਬਰਫ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਹੈ।

Punjab Times

Established in 2000
22nd Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388
Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Founder Editor:
Amolak Singh Jammu
Astt. Editors:
Jaspreet Kaur
Amrit Pal Kaur

Photographer
Kamaljit Singh Virdi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists
Gurbakhsh Singh Bhandal
Baljit Basi
Buta Singh
Tarlochan Singh Dupalpur
Major Kular
Corrpondents
Detroit, MI
Rajinder Syan
734-261-0936
New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Postmaster: Please send
address changes to Punjab Times,
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,
IL 60074

Distributed in:
California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas.

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 105 ਡਾਲਰ
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 475 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਸਿੱਖ ਬਜ਼ੁਰਗ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿੱਖ 'ਤੇ ਹੋਏ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਡੂੰਘੀ ਚਿੰਤਾ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਘਿਨਾਉਣੇ ਨਫਰਤੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। 70 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਈਨਜ਼ ਦੇ ਰਿਚਮੰਡ ਹਿੱਲ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭਤਕਾਹਟ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਕਬਿਤ ਤੌਰ ਉਤੇ ਮੁੱਕਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲੱਥਪੱਥ ਦਸਤਾਰ, ਚਿਹਰੇ ਅਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨਸਲੀ ਹਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਖਿਲਾਫ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅੱਗੇ ਆਉਣ।

ਹਰਸਿਮਰਤ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾਈ ਮੰਗੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਸਦਨ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ 1984 'ਚ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੰਦ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 2019 ਵਿਚ ਐਨ.ਡੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ 'ਤੇ ਅੱਠ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਭੁੱਲਰ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਾਰਚ 2014 ਵਿਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਭੁੱਲਰ ਨੂੰ ਰਿਹਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ 25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੈਰੋਲ ਦੇ ਕਰਨਾਟਕਾ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹਨ। ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਆਣਾ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਦੇਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ

ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੀ ਅਮਰੀਕੀ ਗਾਇਕਾ ਫਾਲਗੁਨੀ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗ੍ਰੈਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਗਾਇਕਾ ਫਾਲਗੁਨੀ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗ੍ਰੈਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਉਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਫਾਲਗੁਨੀ ਨੂੰ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿਚ 'ਏ ਕਲਰਫੁੱਲ ਵਰਲਡ' ਲਈ ਸਰਵੋਤਮ ਬਾਲ ਐਲਬਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਗ੍ਰੈਮੀ ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕਿਸਾਨੀ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਏਕਤਾ)-ਡਕੋਦਾ ਨੇ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਦੇਸ਼ਵਿਆਪੀ ਸੱਚੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ 11 ਤੋਂ 17 ਅਪਰੈਲ ਤੱਕ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਗਾਰੰਟੀ ਹਫਤਾ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਬੁਰਗਿੱਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲਖੀਮਪੁਰ ਖੀਰੀ 'ਚ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਤੇ ਬੇਕਸੂਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ।

ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੇਸ਼ਵਿਆਪੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਅਗਲਾ ਪੜਾਅ ਆਰੰਭਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 11 ਤੋਂ 17 ਅਪਰੈਲ ਤੱਕ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹਫਤਾ ਮਨਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਹਫਤੇ ਦੌਰਾਨ, ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਧਰਨੇ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਸੈਮੀਨਾਰ, ਸਵਾਮੀਨਾਥਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੀ ਮੰਗ ਬਾਰੇ ਧਰਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਆਦਿ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਵੱਲੋਂ ਲਖੀਮਪੁਰ ਖੀਰੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ

ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਤੇ ਬੇਕਸੂਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਮਜੀਠੀਆ ਦੇ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਰਿਮਾਂਡ ਵਿਚ ਵਾਧਾ

ਮੁਹਾਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁ-ਚਰਚਿਤ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ੀ ਭੁਗਤੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ 14 ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਮਜੀਠੀਆ ਦੇ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਰਿਮਾਂਡ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਪੇਸ਼ੀ ਉਤੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੋਂ ਦੇ ਫੇਜ਼-4 ਸਥਿਤ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਟੇਟ ਕ੍ਰਾਈਮ ਵਿੰਗ ਦੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਵਿਰੁੱਧ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਲੰਡਨ ਲਈ ਸਿੱਧੀ ਉਡਾਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਡਿਪਟੀ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕੈਰੋਲੀਨ ਰੋਵੇਟ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰ ਕੇ ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲਈ ਸਿੱਧੀ ਉਡਾਣ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਮਾਨ ਨੇ ਕੈਰੋਲੀਨ ਰੋਵੇਟ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਉਣ-ਜਾਣਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਬੋਇੰਗ 777 ਵਰਗੇ ਜਹਾਜ਼ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਕੈਟ-ਆਈ.ਆਈ.ਬੀ. ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਲੈਂਡਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਉਡਾਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਨਵੀਨਤਮ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦਾ

ਦਿੱਲੀ ਨਿਗਮਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਸਬੰਧੀ ਬਿੱਲ ਪਾਸ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਨਗਰ ਨਿਗਮਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਸਬੰਧੀ ਦਿੱਲੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2022 ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਬਿੱਲ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ 30 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਪਾਸ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਟੀ ਗੈਂਗਸਟਰ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਈ ਮੌਜੂਦਾ ਇਕਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਡ ਕ੍ਰਾਈਮ ਕੰਟਰੋਲ ਯੂਨਿਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਸੁਧਾਰਿਆ ਰੂਪ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ.ਜੀ. ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਏ.ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਰੈਂਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਰਨਗੇ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨੀਆਂ

(ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਲੰਬੀ 'ਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਮੰਦਭਾਗਾ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਨਰਮੇ ਦੀ ਕੁੱਲ ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਪੰਜਾਹ ਫੀਸਦੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਕਰੀਬ 50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਨਰਮਾ ਚੁਗਣ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੋਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ-ਕਿਸਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਮੰਗ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਜਲਦੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹਾਜ਼ਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਨੁਕਸਾਨੇ ਨਰਮੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ-ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਤੋਂ ਰਹਿੰਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀਤੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਗਤਿਆਂ ਤੇ ਸੇਮ ਨਾਲ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਕਿਸਾਨਾਂ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਮਲ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ।

22 ਯੂ-ਟਿਊਬ ਚੈਨਲ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ 22 ਯੂ-ਟਿਊਬ-ਆਧਾਰਿਤ ਨਿਊਜ਼ ਚੈਨਲਾਂ ਨੂੰ ਬਲੋਕ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫਰਜ਼ੀ ਖਬਰਾਂ ਫੈਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਤਰ ਏਅਰਵੇਜ਼ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਦੋਹਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਉਡਾਣ ਸ਼ੁਰੂ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਕੇਸ ਘਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 27 ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਉਡਾਣਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕਤਰ ਏਅਰਵੇਜ਼ ਹਵਾਈ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਈ ਹਵਾਈ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਤਰ ਏਅਰਵੇਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਉਡਾਣਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਇਹ ਉਡਾਣਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 18 ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਕਤਰ ਏਅਰਵੇਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ ਦੋਹਾ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਿੱਧੀ ਹਵਾਈ ਉਡਾਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫਲਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਨੇ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਫਲਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਦੇ ਗਲੋਬਲ ਕਨਵੀਨਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਕਾਸ

ਮੰਚ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਕੱਤਰ ਸਮੀਪ ਸਿੰਘ ਗੁਮਟਾਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਤਰ ਏਅਰਵੇਜ਼ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ 12 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦੋਹਾ ਰਾਹੀਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ 140 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਹਵਾਈ ਸੰਪਰਕ ਰਾਹੀਂ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੋਹਾ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਉਡਾਣਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਹਵਾਈ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਦੋਹਾ, ਮਸਕਟ, ਬਹਿਰੀਨ, ਇਟਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਲਈ ਸਿੱਧੀਆਂ ਉਡਾਣਾਂ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ ਤਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਵਾਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਈ ਉਡਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

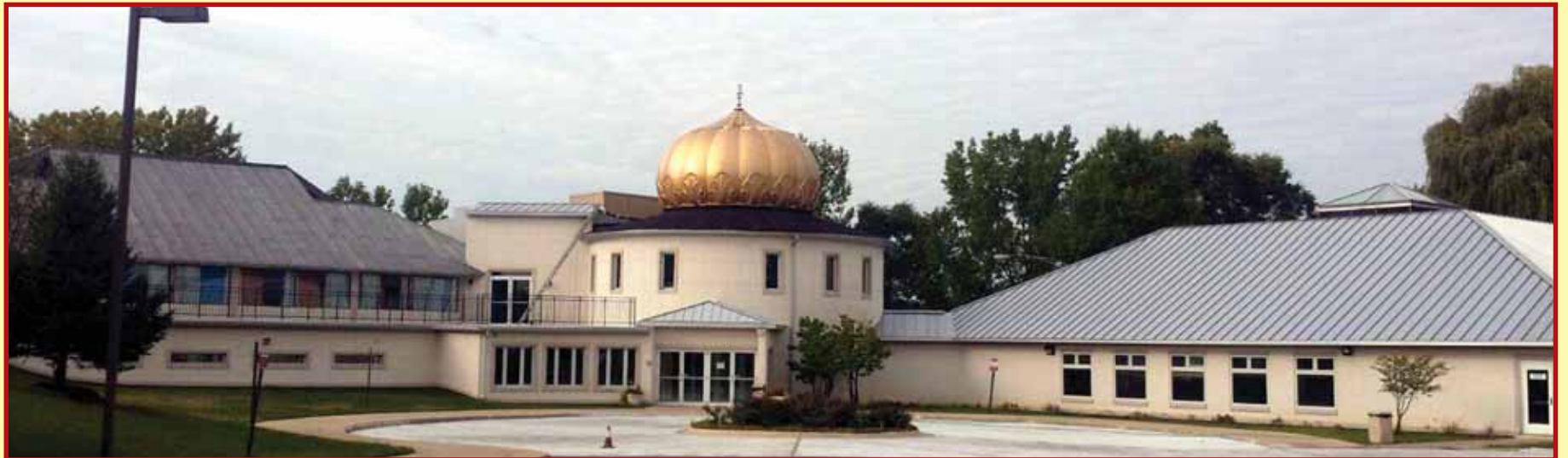
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ	ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ	ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ	ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਵਲੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਲੱਖ ਲੱਖ ਸੁਕਰਾਨਾ ਤੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ

ੴ
 ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ॥ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ॥ ੴ
**ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਹਾੜੇ ਅਤੇ
 ਵਿਸਾਖੀ ਪੁਰਬ ਦੀ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਵਧਾਈ**

**ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ,
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥**

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਆਸ ਤੇ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਏਗੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਉਤਰੀਏ। ਸਾਡੀ ਇਹ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੇਗੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਭ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੀਏ ਤਾਂ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੁੜ ਸਕਣ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਈਏ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਸਦਾ ਆਸ ਰੱਖਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ 'ਚ ਰੱਖਣ।

ਧੰਨਵਾਦ
 ਸਮੂਹ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਸਮਰਥਕ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਦਾਸਰੇ

ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ   ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ   ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ   ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ   ਸ਼ਿਵਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਦਾਰਾ)   ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਟਨੂਰਾ

ਪੰਜਾਬੀ 'ਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਦੋ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਖਿਲਾਫ ਰੋਹ

ਪਟਿਆਲਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ 'ਪੰਜਾਬ ਇਤਿਹਾਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ' ਅਤੇ 'ਪੰਜਾਬ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਭਾਗ' ਦਾ ਰਲੇਵੇਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਰਲੇਵੇਂ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨੂੰ 'ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਇਤਿਹਾਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਜਥੇਬੰਦੀ 'ਪੂਟਾ' ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਵਿਰਕ, ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਰਨਾਮ ਵਿਰਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਰਹੇ ਡਾ. ਇੰਦਰਜ ਸੁਰਮੇਤ ਸਮੇਤ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਰਵੱਈਏ ਖਿਲਾਫ ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦਾ ਰਲੇਵੇਂ ਵੀ ਤੈਅ

ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ 1962 ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵੇਲੇ 'ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਹਿਸਟੋਰੀਕਲ ਸਟੱਡੀਜ਼' ਵੀ ਮੋਹਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ 'ਚ

ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਰਨਾਮ ਵਿਰਕ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਵਾਪਸ ਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਹਤਾਇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸਾਂਝਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਢਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਪ੍ਰੋ. ਅਰਵਿੰਦ ਨੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਨੂੰ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਢੁਕਵਾਂ ਫੈਸਲਾ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦਾ ਰਾਹ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਪਰ 1985 ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਵਿਭਾਗ (ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਹਿਸਟੋਰੀਕਲ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਵਿਭਾਗ) ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ। ਹੁਣ ਸਿੰਡੀਕੇਟ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਂ ਵਿਭਾਗ 60 ਲੱਖ ਦੀ ਫੰਡਿੰਗ ਵਾਲੀ ਸੀ.ਏ.ਐਸ. ਗਰਾਂਟ, 50 ਲੱਖ ਵਾਲੀ ਡੀ.ਐਸ.ਏ. ਗਰਾਂਟ ਅਤੇ 40 ਲੱਖ ਵਾਲੀ ਡੀ.ਆਰ.ਐਸ. ਗਰਾਂਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਜੇ ਥੱਕ ਗਏ ਹੋ ਤਾਂ ਕਾਲ ਕਰੋ

ਫੋਨ (408) 687-1899

Gurdip Singh Sandhu

Homeopathic Practitioner/Consultant Since 1973
DHMS-Gold Medalist, BAMS, MDEh.- India

Well Experienced as:

Director, Principal, Professor and Chief Medical Officer in Medical Colleges and Hospitals of Punjab (India)
Practice Under State of California Act SB 577
EX Member: The California Homeopathic Society
National Center For Homeopathy- USA

Gurdip Singh Sandhu

Live on Jas TV

Saturday 9:30AM and Sunday 4PM (Pacific Time)

7021 Village Park Way, Dublin, CA 94568

Email:

Homeomedicine@yahoo.com

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@live.com

Lowest Fares With Excellent Service

Domestic fares available

For Emergency Call anytime at 847-673-3825

EARLY BIRD SALE!!!!

Etihad, Air India, KLM, Lufthansa, Delta, Qatar Airlines.

United Airlines
British Airways

Follow us on:

M

VIVEK MALIK

ACCOMPLISHED

IMMIGRATION Attorneys

help FAMILIES

REUNITE in the

UNITED STATES

Our Global & Nationwide Services in the field of U.S. Immigration & Nationality Law

Come talk to an experienced immigration attorney

Toll Free No

866-424-4000

OUR OFFICES

- 432 S Emerson Ave, Suite 220, Greenwood, IN 46143
Phone: 317.560.4777
- 1067 N Mason Rd., Suite 4, St Louis, Missouri 63141
Phone: 314.416.8000
- 2440 W Shaw Ave., Suite 205, Fresno, California 93711
Phone: 559.578.4344

www.usa-immigrationlaw.com

Business Immigration & Worksite Compliance

ਬਿਜਨੈਸ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਵਰਕਸਾਈਟ ਕਮਪਲਾਇਂਸ

Family & General Immigration

ਫੈਮਿਲੀ ਐਂਡ ਜਨਰਲ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ

Naturalization & Citizenship

ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ

Removal Defense & Waivers

ਰੀਮੁਵਲ ਡਿਫੇਂਸੀ ਐਂਡ ਵੈਵਰਸ

Languages SPOKEN

Punjabi | Hindi | Urdu | Spanish & English

ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ! ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ!! ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ!!!

Rosie Sandhu, MSN, NP-C
Co-Founder & Owner
Website: harmonyprimarycare.com

ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਇੱਥੇ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ

SERVICES:

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਕੇਅਰ /ਸਾਲਾਨਾ ਮੈਡੀਕਲ	BOTOX
ਚੈਕਅੱਪ	Dermal filler
ਡੀ.ਓ.ਟੀ.	Micro-Needling
ਪਰੀ ਇੰਪਲਾਈਮੈਂਟ ਫਿਜ਼ੀਕਲ	Kybella
ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਸਪੋਰਟ ਫਿਜ਼ੀਕਲ	Lip Blushing
ਮੈਡੀਕਲ ਸਪਾ ਸੇਵਾਵਾਂ	Immune Boost Injections
	Vitamin D Injections
	Lipi-Mino Injections

640 Patrick place, Suite B, Brownsburg, IN 46112

Contact: (317)456-0411

Kamna Agarwal, OTC & Certified Yoga Instructor
Co-Founder & Owner

Hours: Open Tuesday-Friday 8 am to 4pm
Saturday 11:30 am to 3:30 pm

Serving Indian American community in Hendricks County and all surrounding counties in Indiana. Our aim is to bring a unique concept of primary care, aesthetics, yoga, and wellness under one roof.

We will soon be launching laser treatments, acupuncture, and Ayurvedic supplements!

ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਗੁਰੂਘਰ ਦੀ ਚੋਣ: ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜਿੱਤ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀਆਂ ਲੰਬੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਦੇ ਬੋਰਡ ਲਈ ਪੰਜੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਮਲ ਕਮੇਟੀ (ਸੀ ਆਈ ਸੀ) ਦੀ ਇਕ ਸੀਟ 'ਤੇ ਹੋਈ ਚੋਣ ਵੱਡੇ

ਸਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਚੋਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 9 ਬੋਰਡ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਇਕ ਵਾਰ ਅਤੇ ਚਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੀ ਆਈ ਸੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ 6 ਸਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਕ ਮੈਂਬਰ

ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾ ਕੇ ਵੋਟ ਪਾਈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਤਵਜੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।
5. ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂਘਰ ਵਿੱਚ ਇਨੀ ਗਹਿਮਾਂ-ਗੈਮੀ ਦੇਖੀ ਗਈ, ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਰਕਿੰਗ ਲਾਟ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਖਚ-ਖਚ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚੋਣ ਨਤੀਜੇ ਸੁਣਨ ਦੇ ਇੰਤਜਾਰ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਸੰਗਤ ਜੁੜੀ ਰਹੀ ਤੇ ਚਾਹ-ਪੋਕੜਿਆਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ।

12. ਸੰਗਤ ਦੇ ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਚੋਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਰੀ ਸਲੇਟ ਦੇ ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਨੀਤੀ-ਘਾਤਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਪੂਰੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਤਸਲੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰੁਝੇ ਰਹੇ।

13. ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਸਲੇਟਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਾਰਡ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਸਨ, ਪਰ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ। ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਪਸ਼ਟ ਨੀਤੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਗਤ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ।

14. ਇਸ ਜਿੱਤ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਾਬਜ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਸੀ, ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨੌਮੀਨੇਸ਼ਨ ਫਾਰਮ ਦਾ ਰੋਤਕਾ, ਦਰਬਾਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਸਜਾਏ ਸੱਸਤਰ, ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਧੜੇਬੰਦੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਆਦਿ ਵੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ।

ਫਰਕ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਗਏ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਮਿਡਵੈਸਟ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਗੁਰੂਘਰ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਲੇਟਾਂ-ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸਲੇਟ ਵਿਚਾਲੇ ਸਿੱਧਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੂਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀਆਂ ਕੁਲ 1972 ਵੋਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 1198 ਵੋਟਾਂ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬੋਰਡ ਲਈ ਖੜੇ ਪੰਜੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ (838 ਸਭ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ) ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ (789), ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (760), ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ (753), ਸ਼ਵਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (719), ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ (464), ਡਾ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦ (426), ਡਾ. ਇੰਦਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (384), ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ (361) ਅਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੀਨ ਨੂੰ 322 ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਸੀ ਆਈ ਸੀ ਦੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਸੀਟ ਲਈ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ 709 ਵੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜੇਤੂ ਰਹੇ, ਜਦੋਂਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਅਮਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੰਦੋਸ਼ਾ ਨੂੰ 449 ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਰਾਤ 8 ਵਜੇ ਤਕ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਣ ਲਗ ਪਏ ਸਨ। ਚੋਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਜੇਤੂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਹਿਦ ਲਿਆ।

ਦੀ ਚੋਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੋਣੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸੰਨ 2020 ਵਿੱਚ ਕੋਵਿਡ ਦੇ ਚਲਦੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਪਰਚੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਅਖਬਾਰ, ਚਿੱਠੀਆਂ, ਈ-ਮੇਲਾਂ ਅਤੇ ਟੈਕਸਟ ਮੈਸੇਜ ਰਾਹੀਂ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂਘਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਚੋਣ ਅਮਲ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲੜਾਈ-ਝਗੜੇ ਅਤੇ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਚੋਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਨੇ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਨੂੰ ਜਿਤਾਉਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ਣ ਲਈ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਜਰੀਏ ਸਾਨੂੰ ਜੋ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਿਭਾਅ ਸਕੀਏ। ਅਜ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੀ ਜੇਤੂ ਹਾਂ। ਇਹ ਸੰਗਤ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੇ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਮਿਲਵਰਤਣ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ।

3. ਇਕ ਜੇਤੂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਵੋਟਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਬੜੀ ਘੜੀਸ ਕੇ ਲੰਬੀ ਗੁੜੀ ਲੀਕ ਮਾਰੀ, ਇਹ ਉਮੀਦਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਵੋਟਰ ਦੀ ਪਸੰਦ ਸੀ, ਜਾਂ ਨਾ ਪਸੰਦ ਜਾਂ

ਤਲਕੀਆਂ

- 2018 ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜਿਆਦਾ ਵੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜਿਆਦਾ 838 ਵੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਆਗੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ।
- ਤਿੰਨ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ 12 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੈਲਟ ਪੇਪਰ 'ਤੇ ਕੇਵਲ ਜੈ ਰਾਮ ਕਾਹਲੋਂ

ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੀ ਨਫਰਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ, ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਜਾਣੇ!

4. ਇਕ ਹੋਰ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ 20 ਦੇ ਕਰੀਬ ਵੋਟਰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਨੇ ਭੋਲੇ ਸਨ ਕਿ ਇੱਝ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੀ ਚੁਣੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੈਲਟ ਪੇਪਰ 'ਤੇ ਲਿਖੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ (1-2-3-4-5) ਹੀ ਟਿਕ ਕੀਤੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਸਲੇਟਾਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਨਾਂ

ਤੇ ਸਮਰਥਕ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਵੇਖੇ ਗਏ।

10. ਐਮ. ਈ. ਸੀ (ਚੋਣ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ) ਨੂੰ ਵੀ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਂ ਜਾਂ ਐਡਰੈਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਫੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਗਈ।

11. 4 ਵੱਜੇ ਤੱਕ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਰਾਤ 8 ਵਜੇ ਤੱਕ ਵਿੱਚ ਲੰਗਰ

15. ਕਈ ਸੰਗਤ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁੰਝਾ ਫੇਰੂ ਜਿੱਤ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਬਾਗੋ-ਬਾਗ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

16. ਹਾਰੀ ਸਲੇਟ ਦੇ ਕੁਝ ਪੱਕੇ ਸਮਰਥਕ ਵੀ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦੇ ਸੁਣੇ ਗਏ ਕਿ ਗੁਰੂਘਰ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਦਲਾਵ ਜਰੂਰੀ ਸੀ—ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਬੱਸ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਆਪਸੀ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਸੀ।

'40 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੇ ਯੂਕਰੇਨ ਛੱਡਿਆ'

ਜਨੇਵਾ: ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰੂਸ ਵੱਲੋਂ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਤੱਕ 40 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਯੂਕਰੇਨ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਏਜੰਸੀ ਮੁਤਾਬਕ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਸੰਕਟ ਹੈ।
ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਨਵੇਂ ਅੰਕੜੇ ਯੂ.ਐਨ.ਐਚ.ਸੀ.ਆਰ. ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ 23 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਪੋਲੈਂਡ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵਾਪਸ ਯੂਕਰੇਨ ਪੁੱਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਹਾਇਤਾ ਕਾਮਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟਣ ਲੱਗੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਲੋਕ ਯੁੱਧ ਖਤਮ ਹੋਣ ਸਬੰਧੀ ਤਾਜ਼ੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ 'ਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਮੁਤਾਬਕ ਲਗਭਗ 65 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੀਆਂ ਥਾਵਾਂ

ਜੰਗ ਲੱਗਣ ਮਗਰੋਂ ਰੂਸ 'ਚ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਮੀ

ਮਾਸਕੋ: ਯੂਕਰੇਨ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਮਗਰੋਂ ਰੂਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮਾਸਕੋ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫਾਰਮੇਸੀਆਂ 'ਚ ਕੁਝ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਕਜਾਨ ਦੇ ਇਕ ਵਸਨੀਕ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਖੂਨ ਪਤਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਫਾਰਮੇਸੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਧਰ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਕਮੀ ਆਰਜ਼ੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਤੇ ਜਾਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ 24 ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਤੱਕ 608,000 ਲੋਕ ਰੋਮਾਨੀਆ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, 387,000 ਮੋਲਦੋਵਾ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਲਗਭਗ 364,000 ਹੰਗਰੀ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜ ਗਏ ਹਨ। ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਯੂ.ਐਨ.ਐਚ.ਸੀ.ਆਰ. ਨੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਲਗਭਗ 40 ਲੱਖ ਲੋਕ ਯੂਕਰੇਨ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਫਿਲਿਪੋ ਗ੍ਰੈਂਡੀ ਨੇ ਯੂਕਰੇਨ 'ਚ ਪੁੱਜਦਿਆਂ ਟਵਿਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਲਵੀਵ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਇਸ ਜੰਗ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਤੇ ਉੱਜੜ ਚੁੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਭੰਗ, 90 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ

ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਰਿਫ ਅਲਵੀ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰੇ ਆਜ਼ਮ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਦੇ ਮਸ਼ਵਰੇ 'ਤੇ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਲਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮੱਧਕਾਲੀ ਚੋਣਾਂ ਹੁਣ 90 ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਕਾਸਿਮ ਸੂਰੀ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਪੇਸ਼ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਮਤੇ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੂਚਨਾ ਮੰਤਰੀ ਫਵਾਦ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੌਬਨਿਟ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਮਤਾ ਰੱਦ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਦੇ

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਂ ਸੰਬੰਧਨ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖ ਦਿੱਤਾ। ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਕਾਸਿਮ ਸੂਰੀ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਖਿਲਾਫ ਪੇਸ਼ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਮਤੇ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੇ ਨੇਮਾਂ ਦੀ ਖਿਲਾਫ ਵਰਜ਼ੀ ਦੱਸਦਿਆਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਧਰ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ (ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ.) ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਿਲਾਵਲ ਭੁੱਟੋ ਜਰਦਾਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਕਾਸਿਮ ਸੂਰੀ ਨੇ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਮਤੇ ਉੱਤੇ ਵੋਟਿੰਗ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

Desi Bazar

Under new management.

916 E. Main Street #118, Greenwood, IN, 46143

Tel: 317-888-2040, Fax: 317-887-6116

Lakhvir S. Johal, Ph: 317-709-7800

Help Wanted in the Kitchen

We specialize in all kind of Indian Groceries and Sweets

• FRESH VEGETABLES EVERY THURSDAY

• FRESH GOAT MEAT

10% off on all Gurudwara supplies and Religious programs!!

We Are Open 7 Days a Week

ਖੁਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਸਟੋਰ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਦੇਸੀ ਬਾਜ਼ਾਰ

PUNJAB SPORTS & SOCIAL CLUB OF ATLANTA

PRESENT'S

Vaisakhi Mela

1st Prize
\$ 15,000

KABADDI CUP

2nd Prize
\$ 10,000

Venue : STILL FAMILY FARM
5682 Macland Road, Powder Springs GA 30127

On April 24th 2022

Volleyball Tournament

1st Prize \$ 2,100
2nd Prize \$ 1,100

Live Performance by
RANJIT BAWA

Kids Entertainment

Free Health Clinic

Free Food By
Walia Hospitality

Media Sponsor: Radio Chan Pardesi

----- For More Info & Sponsorship -----

Laddi Randhawa
M : 770-633-4741

Gagan Singh
M : 404-618-7619

Karnail Singh
M : 559-681-8974

Manpreet Musapur
M : 678-833-4220

Macky Pannu
M : 678-994-5719

Jiwan Grewal
M : 404-786-6454

Surjit S. Minta
M : 678-699-4515

Malkeet Singh
M : 678-283-7797

Babbu Pabla
M : 770-778-5074

Rina Gupta
M : 404 295 6966

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਤੇ ਮਾਨ ਨੇ ਹੁਣ ਗੁਜਰਾਤੀਆਂ ਤੋਂ ਮੰਗਿਆ 'ਇਕ ਮੌਕਾ'

ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੁਜਰਾਤ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਤੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਿਚ ਰੋਡ-ਸ਼ੋਅ ਕੱਢਿਆ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਗਾਮੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਨੂੰ 'ਇਕ ਮੌਕਾ' ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਪਿਛਲੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਹੰਕਾਰ' ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 'ਇਕ ਮੌਕਾ' ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 'ਤਿਰੰਗਾ ਗੌਰਵ ਯਾਤਰਾ' ਵਿਚ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਤੇ ਮਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਜਰਾਤ 'ਆਪ' ਦੇ ਆਗੂ ਇਸ਼ਦਨ ਗਧਵੀ ਤੇ ਗੋਪਾਲ ਇਟਾਲੀਆ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੀ ਆਪਣੀ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਫੇਰੀ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਸਾਬਰਮਤੀ ਆਸ਼ਰਮ ਤੋਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਸ਼ਰਮ ਜਾ ਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪਿਤਾ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ। 'ਆਪ' ਦੇ ਕੌਮੀ ਕਨਵੀਨਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਮਰੁਤਬਾ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਹਰਿਦੇ ਕੁੰਜ' ਵੀ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। 'ਆਪ' ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਇਸ ਫੇਰੀ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਆਗਾਮੀ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨੀ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦੇ ਯਤਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਆਪ' ਨੇ

ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਤਿੰਨ ਚੌਥਾਈ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਗਾਂਧੀ ਆਸ਼ਰਮ ਦੀ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ 'ਚਰਖਾ' ਵੀ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਬੁੱਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ। ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਾਈਡ ਨਾਲ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਦਾ ਟੂਰ ਵੀ ਕੱਢਿਆ।

ਮਾਨ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਹਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚਰਖਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਰਵਾਇਤੀ ਲੋਕ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਕੱਟਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ, ਮਦਨ ਲਾਲ ਢੀਂਗਰਾ, ਸ਼ਹੀਦੇ ਆਜਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ, ਸੁਖਦੇਵ, ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ ਜਿਹੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ।"

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਦੌੜ ਹੇਠ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਗਵੰਤ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਆਸਾਂ

ਲੰਡਨ: ਯੂਕੇ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਉਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਨੇ 'ਖਾਲਸਾ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਲਿਮਿਟਿਡ' ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚੈਨਲ ਖਿਲਾਫ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ 'ਕੋਟੀਵੀ' ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

95 ਮਿੰਟ ਦਾ ਲਾਈਵ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਆਫਕਾਮ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਰੈਗੂਲੇਟਰ ਆਫਕਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਨੇ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜੋ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਹਿੰਸਾ, ਹੱਤਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਆਫਕਾਮ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਟੀਵੀ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਉਤੇ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਚੈਨਲ ਕੋਲ ਹੁਣ ਅਪੀਲ ਲਈ 21 ਦਿਨ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਫਕਾਮ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲਏਗਾ। 'ਕੋਟੀਵੀ' ਯੂਕੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨੋਟਿਸ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੈਨਲ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਿਆ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਹਿੰਸਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸੱਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਫਕਾਮ ਨੂੰ 'ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਹੋਈ ਹੈ'।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਗੁਜਰਾਤ 'ਚ ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਖੋਫ ਝੱਲ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ 'ਤੇ ਟੋਕ ਲਾਈ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ 'ਚ ਪੁੱਜੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਉਜਾੜੇ ਦੀ ਲਟਕ ਰਹੀ ਤਲਵਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾਉਣ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। 'ਆਪ' ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ 'ਗੁਜਰਾਤ ਮਿਸ਼ਨ' ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜੇ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰਾਵੇ। ਪਿੰਡ ਜੁਰਾ ਦੇ ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹੈ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਝੱਲਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਕਰੀਬ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮਰਹੂਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੇ 1964 ਵਿਚ 'ਜੈ ਜਵਾਨ ਜੈ

ਕਿਸਾਨ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਜ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਤਕਰੀਬਨ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ 'ਤੇ ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਅੰਤਰੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਮਗਰੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਕੇਸ ਦਾਇਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਆਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਭੂ-ਮਾਫੀਏ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਦਫਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਚੋੜੇ ਰਹੇ ਕਿ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ 23 ਫਰਵਰੀ, 2014 ਨੂੰ ਜਗਰਾਉ ਵਿਖੇ 'ਫਤਿਹ ਰੈਲੀ' ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ 'ਚੋਂ ਉੱਜੜ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਾਰਚ 2019 ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਉਦੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਪੁੱਜੇ ਸਨ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਅਸੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਸੀ। ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਕੁਠਾਰਾ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਹਨ।

ਬਾਦਲਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਏਕੇ ਦਾ ਸੱਦਾ

ਧੂਰੀ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਬਾਦਲਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਹੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਅ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦਲਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮੱਥ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ 'ਆਪ' ਵੱਲੋਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਭੇਜੇ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰ ਆਮ ਨਹੀਂ, ਖਾਸ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੈਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੀ

ਬਾਦਲ ਤੋਂ ਐਵਾਰਡ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇ: ਦਾਦੂਵਾਲ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਹੋਈ ਨਮੋਸ਼ੀਜਨਕ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਬਣੀ ਐਡਹਾਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਦੂਵਾਲ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ 'ਫਖਰ-ਏ-ਕੌਮ' ਐਵਾਰਡ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਅਤੇ ਪੰਥ ਨੇ ਬਾਦਲਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵਿਅਕਤੀ ਕੌਮ ਦਾ ਫਖਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਚੱਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ, ਕੇਂਦਰੀ ਪੁਲ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ

ਇਲਾਵਾ ਦੇਸ ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕੌਮਾਂ ਲਈ ਖਤਰਾ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸੂਬੇ ਦੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਮੀਨੀ ਵਿਵਾਦ ਕਾਰਨ ਗੋਲੀਬਾਰੀ 'ਚ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਪਤੀ ਸਣੇ ਚਾਰ ਮੌਤਾਂ

ਕਾਹਨੂਵਾਨ: ਬਾਣਾ ਭੈਣੀ ਮੀਆਂ ਖਾਂ ਅਧੀਨ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਫੁੱਲੜਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੋ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚ ਖੂਨੀ ਟੱਕਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਟੱਕਰ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗੋਲੀਆਂ 'ਚ 4 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਪਤੀ ਸਮੇਤ 4 ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਧਿਰ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਹੰਸਾ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਫੁਲੜਾ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਖੈਰਾਬਾਦ ਬਾਣਾ ਦਸੂਹਾ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੰਡ ਫੁੱਲੜੇ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ 100 ਏਕੜ ਵਿਵਾਦ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਗਏ ਸਨ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਵਾਕੀ-ਟਾਕੀ ਸੈੱਟ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਾਖਲਾ ਰਸਤਿਆਂ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕੀ ਟਾਕੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੀ.ਸੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਭੰਗਾਲੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਫਿਲਹਾਲ ਲਗਭਗ ਇਕ ਦਰਜਨ ਵਾਕੀ ਟਾਕੀ ਸੈੱਟ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ 'ਤੇ ਪਰਿਕਰਮਾ ਅਤੇ ਸੱਚਖੰਡ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਵਾਕੀ ਟਾਕੀ ਸੈੱਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ

ਮੁੱਖ ਇਮਾਰਤ, ਪਰਿਕਰਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲ ਸਕੇਗੀ ਅਤੇ ਤੁਰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ

ਸੀ.ਸੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਕੈਮਰਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਕੀ ਟਾਕੀ ਸੈੱਟ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ। ਸੀ.ਸੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਕੈਮਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਤਹਿਤ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ ਰਾਹੀਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਚੌਕਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 16 ਬੋਰਡ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਤੇ ਰੋਕ ਸਣੇ ਹੋਰ ਨਿਯਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੈਂਪਸ ਵਿਚ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਬੋਲ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 9 ਅਪਰੈਲ 2022

ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਲੜਾਈ

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਮੁੜ ਉਹੀ ਸਿਆਸੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਖਦਸ਼ੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਸੇਕ ਅੱਜ ਤਾਈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਹੀ ਮਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੁਰੰਤ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮਤੇ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਨਿਖੇਧੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਤਲੁਜ-ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਰਾਹੀਂ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਤੇ ਵੀ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਤੁਰੰਤ, ਪਹਿਲੀ ਅਪਰੈਲ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਖੜਾ ਬਿਆਸ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਬੋਰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਲੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਆਵਾ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕੋਈ ਵਿਕੋਲਿਤਰੇ ਫੈਸਲੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਖੋਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਇਸ ਕਵਾਇਦ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਆ ਗਈ ਹੈ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਵੀਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤੁਰੰਤ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਕ ਰੋਜ਼ਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉਤੇ ਦਾਅਵੇ ਵਾਲਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕੀ ਰਵੱਈਆ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਇਕ ਪੱਖ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਅਹਿਮ ਪੱਖ ਇਸ ਮਤੇ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਰਿਆਣਾ ਹੱਥੋਂ ਮਾਤ ਖਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸਤਲੁਜ-ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਫੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿੱਕਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸੁਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਬੜ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਲੁਜ-ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜੇ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਹਰਿਆਣਾ ਨੇ ਹੁਣ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਕਰਾਰ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਵਧ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਚੱਲੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗੋਡਣੀਆਂ ਲਗਾਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਣਾਏ ਤਿੰਨ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਗਰ ਵਿਰੋਧ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰਿਆਣਾ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਆ ਰਲਿਆ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਬਰੂਹਾਂ ਉਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਚੱਲਿਆ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝ ਦੀ ਵਿਰਾਟ ਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦੁਫੇੜ ਪਾਉਣ ਦੀ ਹਰ ਸੰਝ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸੂਝ-ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਰ ਚਾਲ ਨੂੰ ਨਾਕਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਾ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਵੱਕਤ ਗੁਆ ਬੈਠਾ। ਇਹੀ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਬੜੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਤ ਖਾ ਗਈ ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਕੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੱਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੇਂਦਰ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦੇ ਉਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਰਾਏ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਿੰਨ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਸਨ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਜਿਥੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹੈ, ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਤੁਰੰਤ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਲਈ। ਹਾਲਾਤ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉਤੇ ਜਿਹੜਾ ਮਰਜ਼ੀ ਪੈਂਤੜਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰੇ, ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਡਟਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਐਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਭ ਮੱਤਭੇਦ ਭੂਲਾ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਡਟੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕਦਾ ਬਲਕਿ ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਗਰੂਰ ਤੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ

ਰਾਜੇ ਦਾ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪਰਜਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਵਿਧਾਨਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹਲਕੇ ਦੀ ਪਰਜਾ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਵਾਣ ਵੱਲ ਵਗਿਆ। ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਉਪਜੀ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਖੰਮ੍ਹ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਚੋਣਾਂ ਕਾਰਨ ਸਮਾਜ ਧੜੇਬੰਦੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਜਿੱਤ-ਹਾਰਾਂ ਨੇ ਕੁੱਝ ਤਣੇ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਜਿੱਤੇ ਲੋਕ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਗਲਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਰਜ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿਚ ਬੇਕਸੂਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਜੁਰਮ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲੀਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਬੇਕਸੂਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਰਾਦਾ ਕਤਲ ਅਤੇ ਕਤਲ ਜਿਹੀਆਂ ਗੰਭੀਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ-ਤਕਲੀਫਾਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪਿਆ ਤੇ

ਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਕੰਮਲ ਸੂਚਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਲਈ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਂਤ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਈਏ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਚੱਪੋ-ਚੱਪੇ 'ਤੇ ਟਾਈਲਾਂ ਲਾ ਦਈਏ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਸਮੇਂ ਸਕੇਗਾ ਅਤੇ ਪੌਦੇ ਕਿਵੇਂ ਉਗਾ ਸਕਾਂਗੇ? ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ, ਸਾਇੰਸ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਗਵਰਨੈਂਸ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਬੋਰਡ ਆਦਿ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ

ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਤੋਂ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੀਹ ਬੋਰੀਆਂ ਸੀਮਿਟ ਖਰੀਦਿਆ। ਮਹੀਨੇ ਕੁ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸ਼ਾਮ ਉਹ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਫਤਰ ਪਹੁੰਚੇ ਪਰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਫਤਰ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਹ ਪੁੱਛ-ਪੁੱਛ ਕੇ ਰੈੱਡ ਕਰਸ ਭਵਨ ਪਹੁੰਚੇ ਪਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਇੰਜ ਇੱਕ ਦੋ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਲੱਭ ਕੇ ਉਹ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜੀਪ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਦਿਨ ਛੋਟੇ ਸਨ, ਹਨੇਰੇ ਹੋਏ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਏ। ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਉਡੀਕ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਓ। ਜੀਪ ਦੇ ਮਗਰ ਟਰਾਲੀ ਸੀ, ਉਸ ਟਰਾਲੀ ਵਿਚ ਅੱਠ ਬੋਰੀਆਂ ਸੀਮਿਟ ਪਿਆ ਸੀ, ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਮੇਰਾ ਬਾਰਾਂ ਬੋਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸੀਮਿਟ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਓ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰੋਡਵੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਕ, ਦੋ ਤੇ ਤਿੰਨ ਨੰਬਰ ਸੀਟਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ- ਇਹ ਸੀਟਾਂ ਐਮ.ਐਲ.ਏਜ਼ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਹਨ।

ਦੀ ਵੱਡੀ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਡ੍ਰੱਟਸਮੈਂਪ ਗਰੁੱਪ ਹੋਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ।

ਵਿਆਹਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੇ ਫਜ਼ੂਲ ਖਰਚਿਆਂ ਕਾਰਨ ਆਮ ਲੋਕ ਆਰਥਕ ਤੰਗੀਆਂ-ਤੁਰਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਪੀੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਿਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਭਾਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਆਹਾਂ ਲਈ ਕਿੰਨੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵੇਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਖਰਚ ਹੋਈਆਂ, ਜੇ ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਨਸਨੀਖੇਜ ਤੱਥ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਗੇ। ਪਿਛਲੇ ਸਮਿਆਂ 'ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਧਾਨਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਖਾਲੀ ਮੈਦਾਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਾਗਮਾਂ 'ਤੇ ਘੱਟ ਖਰਚ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੀ ਲੋੜੀਂਦਾ, ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਅਤੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਯਤਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਵਿਧਾਨਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਮਾਗਮਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਖਰਚਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਘੱਟ ਖਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਵਿਚ ਮਾਨ-ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਲ ਮਾਡਲ ਬਣ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਲਗਭਗ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਓਵਰਡੋਜ਼ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਮੌਤ ਦੀ ਖਬਰ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਬੜੀ ਬੁਝਾਉਣ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਟੂਟੀ ਬੰਦ ਕਾਰਨ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਪੈਚੀਦਾ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਹਰ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਨਸ਼ਾ ਛੁਡਾਓ ਤੇ ਮੁੜ ਵਸਾਓ ਸੈਂਟਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਿਧਾਨਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸੈਂਟਰਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਛੱਡਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਸ਼ਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਹਿਮ ਪਲੈਟਫਾਰਮ ਹੈ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਯਤਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। 1978 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸ. ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਤਲਵੰਡੀ ਕਲਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਸਨ।

ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ
+91-98158-00405

ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸੱਟ ਵੱਜੀ। ਜਾਣੇ-ਅਣਜਾਣੇ ਤੇ ਸਿੱਧੇ-ਅਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਧਾਨਕਾਰ ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਨੁਸਾਰਾਂ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ। ਅਗਲਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਿਆਂ, ਫਿਰੋਤੀਆਂ ਤੇ ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੋ ਹਾਲਾਤ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਤੇ ਗੈਗਸਟਰ ਕਲਚਰ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣੇ।

ਇੱਥੋਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੰਦ-ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਸਦ-ਭਾਵਨਾ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ, ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਤੋਂ ਦੋਸਤੀ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦੀਆਂ ਇਹ ਪੁੰਗਰੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਹਨ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਲੜਾਈ-ਝਗੜੇ ਦੀਆਂ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਸ ਸਫਰ ਦਾ ਸੁਭ ਸੰਕੇਤ ਹਨ। 'ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਵਾਸੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਹਨ', ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਸਮੇਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ (ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ) ਦੇ ਕਹੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ। ਹੋਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ (ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ) ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਉਣਾ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ। ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ 'ਚ ਪਈਆਂ ਤਰੇੜਾਂ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਥਾਹ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। 'ਪੰਜਾਬ ਜੀਵਾ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ, ਐ ਪੰਜਾਬ ਕਰਾਂ ਕੀ ਸਿਫਤ ਤੇਰੀ, ਵੱਸੇ ਰੱਸੇ, ਘਰ ਬਾਰ ਤਿਰਾ, ਜੀਵੇ ਜਾਗੇ ਪਰਵਾਰ ਤਿਰਾ'। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਬੋਝੇ-ਬਹੁਤੇ ਛਿੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰੀਆਂ-ਭਰੀਆਂ ਕਰੁੰਬਲਾਂ ਪੁੰਗਰ ਪੈਣੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਸੰਜਮ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਸਨਮਾਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਰੱਬ ਕਰੇ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਹ ਕਾਲ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ।

ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਉਚੇਚੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖੋਂ ਅਸੀਂ ਗਲੀਆਂ-ਨਾਲੀਆਂ, ਇੰਟਰਲੌਕਿੰਗ ਟਾਈਲਾਂ, ਧਰਮਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਤੇ ਸਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹਾਂ। ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਸਾਡੇ ਵਿਧਾਨਕਾਰ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦਾ ਚਕਰ ਪਿੰਡ ਦੇਖਣ ਜਾਣ। ਅਸੀਂ ਸਰਵੇ ਕਰਵਾਈਏ

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਆਂ

ਭਰਦਾਨ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਾਟਕ!

ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਨਮੋਸ਼ੀ ਭਰੀ ਹਾਰ ਹੋਈ, 'ਟੱਬਰ ਦੇ ਦਲ' ਦੀ ਕਮਰ ਹੋਈ ਕੁੱਬੀ ਐ। ਗੱਲਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤੇ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਕਾਂਡ ਚੋਤੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਲੇਵਿਆਂ ਦੇ ਫੂਰੀ ਸੀਨੇ ਖੁੱਬੀ ਐ। ਕੀਤੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਜੋ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਵਾਲੀ, ਨੰਗੀ ਕਰਤੂਤ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਗੁੱਬੀ ਐ। ਨੇੜਲੇ ਚਮਚਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਤਾਈਂ ਗੱਫੇ ਦਿੱਤੇ, ਬਾਪੂ ਤਦੇ ਬੋਲੇ ਨਾ ਮੂੰਹੋਂ 'ਚ ਦਿੱਤੀ ਛੁੱਬੀ ਐ। ਪੁੱਤ-ਮੋਹ 'ਚ ਅੰਨ੍ਹੀ ਨਾਲੇ ਧਨ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ, ਪੁੱਟ-ਤੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਸੁਰਤਿ ਜਿਹੜੀ ਖੁੱਬੀ ਐ। ਰਾਜ-ਮਦ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਵੱਟੇਪਾਈ ਗਿਆ ਖੁਦ, ਉਹੀ 'ਭਰਦਾਨ' ਪੁੱਛੇ ਬੋਝੀ ਕਿੱਦਾਂ ਡੁੱਬੀ ਐ?

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ

‘ਆਪ’ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ‘ਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਸਮਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੱਖ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਤੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਸਿਰਫ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਦੋ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਇਹ ਸਟੈਂਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮਤੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਜ਼ਬੂਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ‘ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਾਖ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਰ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਤੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਸੁਹਿਰਦ ਹਨ। ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ

ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਉਪਰ ਹਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ-ਰਾਜ ਸਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਮੁੜ ਉਠਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਡੈਮਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉਪਰ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਚੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉੱਪਰ ਸਿਰਫ ਸਿਆਸਤ ਕਰਨਗੀਆਂ। ‘ਆਪ’ ਖੁਦ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੀ ਹਮਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦਾ ਰਸਮੀ ਵਿਰੋਧ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫੈਸਲਾਕੁਨ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਲੜ ਸਕਦੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਅਤੇ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਲੰਮੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ ਯੋਜਨਾ ਉਲੀਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਆਰਜ਼ੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪੰਜ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉੱਥੇ ਦਾ ਉੱਥੇ ਹੈ ਸਗੋਂ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾ

ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ‘ਚ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ‘ਚ ਜੋ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੋਦੀ-ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਖੋਹਣ ਅਤੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ‘ਚ ਹੀ ਵੱਧ ਤੋਂ

ਦੇ ਹੱਕ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ‘ਚ ਲੈ ਲਏ। ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜੋ

ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਫੈਸਲੇ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਲਏ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਸ ਰਸਮੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਸਹੀ ਮਾਇਨਿਆਂ ‘ਚ ਫੈਡਰਲ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਥਿਤ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਐਨਾ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮੋ-ਕਰਮ ‘ਤੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਬਹੁ-ਕੌਮੀਅਤ ਮੁਲਕ ਹੈ। ਨਸਲੀ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਸੱਚੇ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਕਥਿਤ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚਾ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸਗੋਂ ਇਹ ਐਸਾ ਨਾਮਨਿਹਾਦ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਵੱਡੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਾਲਮ ਮੰਡੀ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਰੀੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਤ ਕੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ‘ਚ ਨਾ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ ਹੈਸੀਅਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁੱਗਤ ਹੈ। ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਏਜੰਡਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਇਕਹਿਰੀ ਮੰਡੀ ਦੀਆਂ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ।

ਸੱਤਰਵਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ‘ਚ ਅਤੇ ਅੱਸੀਵਿਆਂ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ‘ਚ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਮੁੜ ਉੱਠੇ। ਕੁਝ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੱਖਰੇ ਕੌਮੀਅਤ ਰਾਜ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਸਨ। ਕੁਝ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਗ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੇਤਰੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦੀ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਸਿਰ-ਨਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਮਿਜ਼ੋ, ਨਾਗਾ, ਮਨੀਪੁਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਵੈ-ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਹੱਕ ਲੈਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਅਲਹਿਦਾ ਹੋਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜੁਝਾਰੂ ਅੰਦੋਲਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਗ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ‘ਚ ਖੁਦ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਵੀ ਕਦੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਸਗੋਂ ਸੱਤਾ ‘ਚ ਆਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੇ ਝੰਡਾਬਰਦਾਰ ਜਨ ਸੰਘ/ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਖਾਤਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮੰਗ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਉੱਪਰ ਹਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ-ਰਾਜ ਸੰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਮੁੜ ਉਠਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਡੈਮਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉੱਪਰ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਚੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉੱਪਰ ਸਿਰਫ ਸਿਆਸਤ ਕਰਨਗੀਆਂ। ‘ਆਪ’ ਖੁਦ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੀ ਹਮਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦਾ ਰਸਮੀ ਵਿਰੋਧ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫੈਸਲਾਕੁਨ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਲੜ ਸਕਦੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਅਤੇ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਲੰਮੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ ਯੋਜਨਾ ਉਲੀਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਾ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਰੀੜ੍ਹਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਾ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਆਰਥਕ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਸ਼ਾਈ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉੱਪਰ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਇਸੇ ਭਵਿੱਖ-ਨਕਸ਼ੇ ਨਾਲ ਲੜੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ
ਫੋਨ: +91-94634-74342

ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਉਲਝਾਈ ਅਤੇ ਲਟਕਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਮੁੱਖ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੱਤਾ ਉੱਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੇ।

1947 ਦੀ ਸੱਤਾ ਬਦਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹਿਰੂ ਸਰਕਾਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਰਾਜ ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਅੱਧਾ-ਅਧੂਰਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਵੀ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਦਬਾਓ ਹੇਠ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਉਸ ਪੁਨਰਗਠਨ ‘ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਤਿੱਖਾ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਬਾਅਦ ਨਵੰਬਰ 1966 ‘ਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਤਾਂ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਪਰ ਇੱਥੇ ਵੀ ਸਰੋਆਮ ਧੱਕਾ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਨਾ ਰਿਪੇਰੀਅਨ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਨਾ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਬਦਨੀਅਤ ਅਤੇ ‘ਪਾੜੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਰੋ’ ਦੀ ਬਦਨੀਤੀ ਕਾਰਨ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੱਖਰੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਦਾ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਇਕ ਦਹਾਕਾ ਕਾਲੇ ਦੌਰ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜੀਵ-ਲੋਂਗੋਵਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਤਹਿਤ ਵਾਅਦਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਨਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਰ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਵੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੋਰ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਸੱਤਾ ਉੱਪਰ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਚੁੱਕਿਆ। ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਲਈ ਕਦੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਚਾਹੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਰਹੀ ਜਾਂ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਗੱਠਜੋੜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ, ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਦਬਾਓ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਖੱਬੇਪੱਖੀਆਂ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਕਦੇ ਕੋਈ ਸੰਜੀਦਾ ਅੰਦੋਲਨ ਨਹੀਂ ਵਿੱਢਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਮੌਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਦੋ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਜ਼ੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਤਹਿਤ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ 60% ਹਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਅਤੇ 40% ਹਰਿਆਣੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਹੱਕ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ‘ਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰੋਕਤ

ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ‘ਆਪ’ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਮਹਿਜ਼ ਮੁੱਢਲਾ ਕਦਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ‘ਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਲੀ ਯੋਜਨਾ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਉੱਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਵਾਉਣ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ‘ਚ ਉਹ ਕੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਗੇ। ਕੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚਾਰਜ਼ੋਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ? ਕੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ? ਭਾਜਪਾ ਹਿੰਦੂ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੁੱਧ ਭੜਕਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਹਰਬਾ ਵਰਤੇਗੀ। ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਨੇ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ‘ਚ ਭੜਕਾਉ ਖਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਲਾਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਭੜਕਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਭਗਵਾਂ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਬੋਝੇ ਕੀਤਿਆਂ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇਗਾ। ਧਾਰਾ 370 ਅਤੇ 35ਏ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਅਵਾਮ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਜਨੂਨ ਦੇ ਡੰਗੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਆਪਕ ਲੋਕ ਦਬਾਓ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਹਕੂਮਤ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮਸਲੇ ਉੱਪਰ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਜੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਅਮਲ ‘ਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਮਤੇ ਦਾ ਹਸਰ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉੱਪਰ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਮਤੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਸਿਰਫ ਫਾਈਲਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ।

ਵੱਧ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਉਣ ਦਾ ਅਮਲ ਵਿੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵੱਲ ਸੀ। ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਬੋਪੀ ਗਈ ਜੀ.ਐਸ.ਟੀ. ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਉੱਪਰ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਬੋਝੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ‘ਚ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸਾਂਝਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੜ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰਾਇਆ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਉਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਿਰਫ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਾਉਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ। 2019 ‘ਚ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡੈਮਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਡੈਮ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਡੈਮਾਂ ਉੱਪਰੋਂ ਰਾਜਾਂ

ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਥਿਤ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਐਨਾ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮੋ-ਕਰਮ ‘ਤੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਬਹੁ-ਕੌਮੀਅਤ ਮੁਲਕ ਹੈ। ਨਸਲੀ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਸੱਚੇ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਕਥਿਤ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚਾ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸਗੋਂ ਇਹ ਐਸਾ ਨਾਮਨਿਹਾਦ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤ ਵੱਲੋਂ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਰੀੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਤ ਕੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਖੁਸ਼ਆਮਦੀਦ ਕਵਿਤਰੀ ਦਵਿਦਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਦਵਿਦਰ ਗੁਰਾਇਆ ਦਾ ਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ਗਨ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਕਾਵਿ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿ ਦਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਨਿਰੀ ਸਾਪੇਖ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਸਾਰ 'ਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ। ਦਵਿਦਰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ; ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਜਿਸ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੋਚਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇਸ ਦੀ ਚਕਾਚੌਂਧ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦਿਖ ਨੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਦਬਦਬੇ ਵਾਲੇ ਰੋਲ ਨੇ ਉਥੇ ਪੁੱਜੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰ ਲੀਆਂ ਅਤੇ ਬਿਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ

ਡਾ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਾਂਡ

ਪੁਸਤਕ ਸਮੀਖਿਆ

ਮਧੋਲ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਵੱਖਰਾ ਮੁਹਾਣ ਮੋਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਐਸਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਦੇਰ ਸਵੇਰ ਹਰ ਪਰਵਾਸੀ ਉਥੋਂ ਦਾ ਵਾਸੀ ਬਣਦਾ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਵਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਸਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਖੁੱਚਾ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਗਾੜ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਕਵੀ/ਲੇਖਕ ਰੁਦਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਟਾਵਾਂ ਪੂਰੇ ਜਲੋਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਲੇਖਕ ਪਰਵਾਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕਤਾਰ ਜਾਂ ਤੰਗ ਜਿਹੇ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸਗੋਂ ਮੁੱਖ

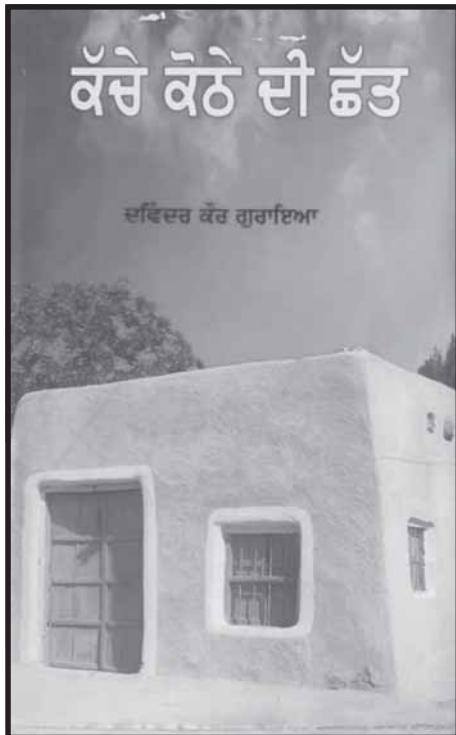
ਧਾਰਾਈ ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਵਿਦਰ ਐਸੇ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਪਛਾਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਵਿ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਕਵਿਤਰੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਸਹਿਜ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਵਿਤਾ ਮਾਸਟਰ ਪੀਸ ਕਵਿਤਾ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਦਾ ਸਮਾਜਕ ਰੁਤਬਾ ਕੀ ਹੈ? ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਥਾਨ ਕੀ ਹੈ? ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਵੇਂ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜਕ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ ਬਿਖਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਿਵੇਂ ਘਰ ਖੋਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਗੈਰ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਦਵਿਦਰ ਦੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਜੋ ਕਵੀ-ਮਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ ਸਮੂਹ ਲੋਕ-ਮਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ ਹੈ:

ਮੈਂ ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਦੀ ਛੱਤ ਹਾਂ
ਹਰ ਮੌਸਮ ਹੰਢਾਇਆ ਮੈਂ
ਕਦੀ ਧੁੱਪਾਂ ਨੇ ਉਖੇੜਿਆ
ਕਦੀ ਬੁਢਾਤਾਂ ਨੇ ਰੋੜਿਆ
ਪਰ ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਨਾ ਮਰੀ
ਮੈਂ ਡਿੱਗੀ ਟੁੱਟੀ ਤੇ ਖਿੜੀ
ਮੁੜ ਛੱਤ ਬਣ ਗਈ
ਮੈਂ ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਦੀ ਛੱਤ ਹਾਂ।

ਇਹ ਨਾਰੀਤਵ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਵੱਲ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਐਸੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਨਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੇਸਵਾ ਐਸੀ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਔਰਤ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਤੇ ਬੇਵਾਸੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਤੇ ਮਾਯੂਸੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਰਦ ਉਸ ਦੀ ਚੁੱਪ ਅਤੇ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਿਲਤ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤਿ ਨੀਵਾਣਾ ਵੱਲ ਧੱਕਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਵਿਚ ਉਹ ਸੁੱਚੇ ਦਾ ਸੁੱਚਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਐ ਮਨੁੱਖ' ਵੀ ਐਸੀ ਹੀ

ਕਵਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਮਾਜਕ ਮਰਯਾਦਾ ਲੰਘ ਕੇ ਮਰਦ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਧੀ, ਭੈਣ, ਮਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਉਸ ਲਈ ਅਰਥਹੀਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਮੇਰੀ ਕਥਾ' ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਦਵਿਦਰ ਨੇ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇਸਤਰੀਤਵ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਝਾੜ ਪਾਈ ਹੈ।

ਕਵਿਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਉੱਜ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਸਮੋਈ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ ਛਿਣਾਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਫੜਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰੇ। 'ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਆਏ', 'ਬਾਪ ਸਾਡੇ ਕਰਮ ਜੋ ਲਿਖੇ', 'ਮਿੱਟੀਏ ਨੀ ਮੁਆਫ਼ ਕਰੀ', 'ਉਹ ਦਿਨ ਕਿਥੇ ਗਏ' ਆਦਿ ਕਵੀ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਐਸੇ ਹੀ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਰਥਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਪਿਛਲਾਤ ਰਾਹੀਂ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਰਾਹੀਂ

ਚਿਤ੍ਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰਾਏ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਪਰਾਏਪਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸਦਾ ਹੀ ਸਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚੋਂ ਪੁੱਟੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪੀੜਾ ਵੀ ਅੰਤਰਮਨ ਨੂੰ ਹਲੂਣਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪੀੜਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਵਿਤਰੀ ਆਪਣੇ ਤੇ ਪਰਾਏ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ, ਵਿਤਕਰੇ, ਵਿਕਾਰ, ਧਾਰਮਿਕ ਵਖਰੇਵੇਂ ਤੇ ਸੋਸ਼ਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਬੜਾ ਕਾਵਿਮਈ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਹ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਦਰਦ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾਨੁਮਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਗੀਤ ਵੀ ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈਅ ਹੈ, ਰਸ ਹੈ, ਸੰਗੀਤ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵੁਕਤਾ ਹੈ ਪਰ ਚੇਤਨਾ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਨਾਲ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚਲੇ ਬਿੰਬ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨਿਰੋਲ ਪੇਂਡੂ ਰਹਿਤਲ 'ਚੋਂ ਸਿਰਜੇ ਹਨ:

ਅਜੇ ਤਾਂ ਛੱਜ ਛੋਪਿਆ ਦਾ ਭਰਿਆ
ਇਕ ਵੀ ਪੂਣੀ ਕੱਤੀ ਨਾ
ਅਜੇ ਤਾਂ ਤੱਕਲਾ ਵਿੰਗਾ-ਟੋਵਾ
ਮਾਲੂ ਚਰਖੇ ਦੀ ਵੱਟੀ ਨਾ
ਅਜੇ ਮੁੰਨਾ ਠੁਕਵਾਉਣ ਲਈ
ਤਰਖਾਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣਾ
ਅਜੇ ਚਰਮਖਾਂ ਬੁਣਨ ਲਈ
ਬੋਲੇ ਤੋਂ ਕਾਹੀ ਮੰਗਵਾਣੀ
ਕਲਾਤਮਿਕਤਾ ਕਵਿਤਰੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸ਼ਿਦਤ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਗੀਤ ਚੀਰੇ ਵਾਲਾ, ਇਕ ਕੁੜੀ, ਮੈਂ ਕੰਮੀਆਂ ਦੀ ਲਗਰ, ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ, ਲਾ ਲੈ ਚੁੰਨੀ ਨੂੰ ਕਿਨਾਰੀ ਆਦਿ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ।

ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾ ਕੇ ਵਧੀਆ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਰਥਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਿਸੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਦਵਿਦਰ ਨੂੰ ਵੀ ਲੜਨੀ ਪਈ। ਇਹ ਜੰਗ ਕੇਵਲ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾਂ ਮਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਕਿਸੇ ਬੇਗਾਨੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਣੀਆਂ ਸੌਖਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ। ਕਵਿਤਰੀ ਨੇ ਐਸੀਆਂ ਕਈ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ

ਹੈ ਜੋ ਵਖਰੇਵਿਆਂ, ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵਿਆਂ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬਸਿੰਦੇ ਨੂੰ ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਜੋ ਬਦਤਰ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਬੜਾ ਯਥਾਰਥਕ ਤੇ ਮਾਰਮਿਕ ਚਿਤਰਨ ਦਵਿਦਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਪੁਤਾ ਲੱਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਦ ਉਮਰ ਢਲ ਗਈ
ਰੱਬਾ! ਇਹ ਕੀ ਕਹਿਰ ਕਮਾ ਦਿੱਤਾ
ਕੱਢ ਕੇ ਮਾਸਟਰ ਬੈੱਡ ਰੂਮ 'ਚੋਂ ਸੋਢੇ ਵਾਂਗੂ
'ਬਾਪੂ' ਬੇਸਮੈਂਟ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ
ਇਥੇ ਵੰਡਣ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ
ਪਰ ਵੰਡਣ ਦੀ ਰੀੜ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ
ਮਾਂ ਰਹੀ ਏ ਬੱਚੇ ਖਿਡਾਉਣ ਜੋਗੀ
ਸਬਜ਼ੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪੁੱਤਾਂ ਨੇ ਪਿਉ
ਰੱਖਿਆ।

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਟੁੱਟ-ਭੱਜ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਤਰੇਤਾਂ, ਸਵੈਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਖੂਨ, ਪੈਸੇ ਲਈ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ, ਆਪਣੀ ਹਉਂ ਨੂੰ ਪੱਠ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕਰੂਚੀ, ਤਿਤਕਦਾ ਆਪਾ ਅਤੇ ਧਿੱਗੋਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਤੰਤਰ ਹਰ ਥਾਂ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵਿਤਰੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਢਾਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ
ਲੇਬਲ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ
ਆਉ! ਨੰਗੇ ਜਿਸਮਾਂ ਨੂੰ
ਪਾ ਕੇ ਕਫਨ ਢਕ ਦੇਈਏ।

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਪਾਵੇ ਲਾਅਨਤਾਂ ਫਿਟਕਾਰੇ ਵੇ ਕੋਈ
ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ
ਸਤਿਆਮ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ।
ਦਵਿਦਰ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਦਹਿਸ਼ਤ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਨਿੱਘ, ਔਰਤ, ਧੀਆਂ, ਮੇਰੀ ਕਥਾ, ਮੰਡੀਕਰਨ ਆਦਿ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੈ।
ਦਵਿਦਰ ਕੋਲ ਕਵਿਤਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਸਮਝਦਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਛਪਵਾਉਣ ਲਈ ਡਾਲਰ ਵੀ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਵਧੀਆ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਢੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਵਧਾਈਆਂ।

ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੁਸਤਕ 'ਖੇਡ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮੋਤੀ'

ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ 'ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਸਾਹਿਤ' ਲੜੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਭਾਗ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਦਾ ਨਾਂ 'ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ' ਸੀ, ਦੂਜੇ ਦਾ 'ਖੇਡ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ'। ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿਚ 24 ਖੇਡ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਵਿਚ 28 ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ। ਇਸ ਭਾਗ ਵਿਚ 24 ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੈ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਚੌਥਾ ਭਾਗ ਵੀ ਛੇਤੀ ਛਪੇਗਾ। ਪੇਸ਼ ਹੈ 'ਖੇਡ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮੋਤੀਆਂ' ਦੀ ਝਲਕ:

ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਾਸੇ ਨੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਢੁਕਿਆ ਸਰਗਰਮ ਲੇਖਕ ਹੈ। ਸਕੂਲ 'ਚ ਉਹ ਪੀਟੀ ਮਾਸਟਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ। ਉਹ ਹਰਫਨਮੌਲਾ ਲੇਖਕ ਹੈ ਜੋ ਖੇਡ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਲਿਖ ਚੁੱਕੇ। ਸਿੰਧੂ ਦਮਦਮੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਸਿਕੰਦਰ ਹੈ। ਉਹ 'ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਦਾ ਐਡੀਟਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ 'ਸਤਰਾਂ ਤੇ ਸੈਨਤਾਂ' ਕਾਲਮ ਸਣੇ 'ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਦੁਚਿੱਤੀ', 'ਗੁਆਚੀ ਗੱਲ' ਤੇ 'ਖਬਰ ਖ਼ਤਮ' ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਦਾ ਜੁੱਸਾ ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਰਗਾ ਸੀ ਪਰ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ। ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਲਾਕਾਰ, ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਕਵੀ ਤੇ ਮੇਲਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲੀ। ਰਹਿੰਦਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਹੈ, ਧਮਕ ਲਾਹੌਰ, ਲੰਡਨ ਤੇ ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਤਕ ਪੈਂਦੀ ਐ।

ਰਾਜਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਡੀਜੀਪੀ ਵਜੋਂ ਘੱਟ, ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਸੀਹੇ ਵਜੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਲਾਬੰਧੀ ਖੇਡਾਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਰਹਿਬਰ ਰਿਹਾ। ਡਾ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਖੇਡ ਅਖਾੜੇ ਦਾ ਰੁਸਤਮ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ

ਪੀ ਐਚਡੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਸੁਖਦਰਸ਼ਨ ਚਹਿਲ ਦਾ ਉਹ ਮੁੱਢਲਾ ਗਾਈਡ ਸੀ। ਮਾਨ ਮਰਾੜਾਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਗੀਤ 'ਜਿੱਥੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬੀ ਲੈ ਗਏ ਨਾਲ ਕਬੱਡੀ ਨੂੰ' ਬੇਹੱਦ ਮਕਬੂਲ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ। ਉਹਦੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਸੁਖਦਿੰਦਰ ਦੇ ਗਾਏ ਗੀਤ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਹੈ:

ਜਿੱਥੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬੀ ਲੈ ਗਏ
ਨਾਲ ਕਬੱਡੀ ਨੂੰ,

ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਰਫੀਨ 'ਮੱਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ' ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੂਰੀਦ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਸ਼ਤੀ ਅਖਾੜਿਆਂ ਦਾ ਰੁਸਤਮ ਲੇਖਕ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਚੀਮੇ ਨੇ ਸਚਿੰਦਰ ਪੁਸਤਕ 'ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਅੱਧੀ ਸਦੀ' ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਅੱਧੀ ਡਿੱਠਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ। ਕਰਨਲ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਡੇ ਦੀ ਸੱਟ ਲੈ

ਹੈ। ਉਸਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਆਰਟੀਕਲ ਛਪੇ ਹਨ ਤੇ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਖੇਡ ਪੁਸਤਕਾਂ।

ਸੰਸਾਰਪੁਰ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਪ੍ਰੋ. ਪੋਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਹਾਕੀ ਦਾ ਘਰ ਸੰਸਾਰਪੁਰ' ਉਹਦੇ ਪੀ ਐਚਡੀ ਦੇ ਖੋਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ 14 ਓਲੰਪੀਅਨ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕੋ ਬੀਹੀ ਵਿਚ ਹੋਣ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਬੀਹੀ 'ਖੇਡ ਵਿਰਾਸਤ' ਵਜੋਂ ਸੰਭਾਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਨੂੰ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੋ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲੰਗੇਰੀ ਨੇ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ। ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਸਰੋਆ ਨੇ ਹਾਕੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ 'ਹਾਕੀ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ'। ਉਸ ਵਿਚ ਵੀਹ ਓਲੰਪੀਅਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਚਿੱਤਰ ਹਨ। ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਗੁਰਮੀਤ ਕਤਿਆਲਵੀ ਖੇਡ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਵੀ ਚੈਂਪੀਅਨ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਤੇ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਪੈਨਲਟੀ ਕਾਰਨਰ ਲਾਉਣ ਦਾ 'ਗੋਲ ਕਿੰਗ'! ਗੁਰਮੀਤ ਪਲਾਹੀ ਹਾਕੀ ਬੱਲੇ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਲਮ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਹੈ। ਸੈਂਕੜੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁੱਖ ਬੂਟੇ ਲਾਏ ਤੇ ਲੁਆਏ ਹਨ। ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਭਾਗੋ ਵਾਲੀਏ ਨੇ ਸ਼ੌਕ-ਸ਼ੌਕ ਵਿਚ ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਬਲਦਾਂ ਦੇ ਸੌਂਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਪਵਾਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 'ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ' ਕੋਢੀ ਟੇਬਲ ਬੁੱਕ ਹੈ।

ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਕਰ ਦੇ ਦੋ ਨਵਾਲ 'ਕੱਲਰ ਦੇ ਕੱਵਲ' ਤੇ 'ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਏ' ਛਪੇ ਸਨ। ਜੇ ਏਕੇ ਸੰਤਾਲੀ ਨਾਲ ਅਨਿਆਈ ਮੌਤੋ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪੋਤੀ 'ਸਿਮਰ ਚਕਰ' ਨੂੰ ਓਲੰਪੀਅਨ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ ਬਣੀ ਵੇਖਦਾ ਅਤੇ 13

**ਪੰਜਾਬੀ
ਖੇਡ
ਸਾਹਿਤ**

ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 647-785-1661

ਨਵੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਅਰਜਨਾ ਅਵਾਰਡ ਲੈਣ ਲਈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਵਨ ਜਾਂਦਾ। ਸਤਵਿੰਦਰ ਸੁਹੇਲਾ ਅਲਬੋਲਾ ਖੇਡ ਲੇਖਕ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਲਦਿੰਦਰ ਫਿੱਡੇ ਬਾਰੇ ਰੰਗੀਨ ਪੁਸਤਕ ਛਪੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪ ਵੀ ਖੁਹ 'ਚ ਛਾਲ ਮਾਰ ਗਿਆ। ਸਚਿੰਦਰ ਪੁਸਤਕ 'ਸਮਾਲਸਰ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ' ਬੀਬੀ ਜੱਗੀ ਬਰਾੜ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਬਾਬਲ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਅਨਮੋਲ ਤੋਹਫਾ ਹੈ। ਰਵਿੰਦਰ ਚੋਟ ਖੇਡਾਂ-ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਖੇਡ ਲੇਖਕ ਹੈ। ਜਗਦੇਵ ਬਰਾੜ ਦੀ ਰੀੜ ਪਹਿਲਵਾਨ ਜਾਂ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਤਕੜਾ ਖਿਡਾਰੀ ਬਣਨ ਦੀ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। ਉਸੇ ਰੀੜ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਖੇਡ ਲੇਖਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਅਮਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਭਾਰਤੀ ਹਾਕੀ ਦੇ ਨਾਬਰ' ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਹੀ 'ਅਮਰਿੰਦਰ ਨਾਬਰ' ਰੱਖ ਲਿਆ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਹਾਕੀ ਦੇ ਨਾਬਰ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੇ ਨਾਬਰ ਕੋਚਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਵੀ ਦੁੱਲੇ ਭੱਟੀ ਹੋਣ!

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸੰਗਮ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਸਮਾਣਾ ਨੇ ਛਪੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੋਨ 92090-00001, 99151-03490, 98152-43917 ਹਨ।

SANGAM PUBLICATIONS

ਖੇਡ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮੋਤੀ

ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ

www.sangampublications.com

ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂ ਤੋਂ ਕਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਆਰ ਕਬੱਡੀ ਨੂੰ...
ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਓਲੰਪੀਅਨ ਸਚੇਂਦਰ ਦੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਦਾ ਹੀਰਾ ਹਿਰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਫਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ

ਬੈਠੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਤਿੰਨ ਓਲੰਪਿਕਸ ਖੇਡਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ 'ਸੰਸਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਲੰਡਨ' ਹੈ। ਅਮਰ 'ਸੂਡੀ' ਨੇ ਖੇਡਾਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦੋਹੇ ਤੇ ਬੈਂਤ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਕਟ ਕੋਚ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਢੁਕਿਆ ਖੇਡ ਲੇਖਕ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ, ਸਾਊਥਬੈਂਡ (ਇੰਡੀਆਨਾ)

ਖਾਲਸਾ ਸਿਰਜਣਾ ਦਿਵਸ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਹਾੜਾ (ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ) ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣਸ਼ਾਹ ਜੀ ਲੁਬਾਣਾ ਵਿਖੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜੀ।

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਗਡਾਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖਾ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਡਾਨੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਿਆਣੀ ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਿਆਣੀ ਅਮਰਬੀਰ ਸਿੰਘ
(ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ) (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ) (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ) (ਪ੍ਰਧਾਨ)

ਸੋਨੂੰ ਗਡਾਨੀ, ਰਾਜੂ, ਰਿੰਕੂ, ਟੋਨੀ, ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖਾ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੂਬੀ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ (ਬੌਬੀ ਸਲੇਮਪੁਰ) ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਖ਼ਲੀਲ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖ਼ਲੀਲ ਸੈਕਟਰੀ ਲਾਲੀ, ਲੱਕੀ, ਸਾਕਾ ਨਡਾਲਾ

ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਦੀਆਂ ਜਲੇਬੀਆਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਡਲੀ ਅਤੇ ਡੋਸੇ ਦਾ ਲੰਗਰ ਵੀ ਲੱਗੇਗਾ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗਾ

ਰਾਗੀ ਤੇ ਢਾਡੀ ਜਥੇ

ਅਰੰਭ ਅਖੰਡ ਪਾਠ: ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ 15 ਅਪਰੈਲ, 2022
 ਭੋਗ ਅਖੰਡ ਪਾਠ: ਐਤਵਾਰ 17 ਅਪਰੈਲ, 2022
 ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਅਮਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
 ਉਪਰੰਤ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਰਾਗੀ ਅਤੇ ਢਾਡੀ ਜਥੇ ਕਥਾ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਗੇ।

ਭਾਈ ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਸਾਥੀ, ਭਾਈ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਭਾਈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਮੈਰੀਵਲ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਢਾਨਾ (ਢਾਡੀ ਜਥਾ) ਗਤਕਾ ਟੀਮ ਜੌਹਰ ਦਿਖਾਏਗੀ

Gurdwara Baba Makhan Shah Lubana

1501 N. Bendix Dr., South Bend, IN 46628

ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ॥ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖਾਲਸਾ ਪਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ॥
ਜਬ ਲਗ ਖਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ॥ ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਓ ਮੈਂ ਸਾਰਾ॥
ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਦੀ ਰੀਤ॥ ਮੈਂ ਨ ਕਰੇਂ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ॥

ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ

ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ
ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ
ਅਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦੀ

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸੰਘਾ (ਪ੍ਰਧਾਨ)

ਕਲੱਬ ਮੈਂਬਰ

ਰੈਪੀ ਸਿੰਘ ਹੀਰ

ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਲਾ

ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ

ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਲਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੁੱਲਤ

ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਰੋਤਾ

ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ

ਹਰਦੀਪ ਗਿੱਲ

ਜਿੰਦੀ ਦਿਆਲ

ਨਰਿੰਦਰ ਸਰਾਂ

ਮਿੱਢਾ ਮਾਹਲਪੁਰੀਆ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਫੋਨ: 630-673-9000
ਜਿੰਦੀ ਦਿਆਲ, ਫੋਨ: 214-457-1808
ਰੈਪੀ ਹੀਰ, ਫੋਨ: 630-398-7052
ਨਰਿੰਦਰ ਸਰਾਂ, ਫੋਨ: 630-205-9264
ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਫੋਨ: 630-290-7993
ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ, ਫੋਨ: 773-406-2131
ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਫੋਨ: 630-479-0031

ਲਵਦੀਪ ਦੁੱਲਤ, ਫੋਨ: 224-425-0705
ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 708-228-8520
ਲਖਵੀਰ ਸਰੋਤਾ, ਫੋਨ: 847-489-7773
ਹਰਦੀਪ ਗਿੱਲ, ਫੋਨ: 847-226-2515
ਜਸਪਾਲ ਮਿੱਢਾ, ਫੋਨ: 224-578-5885
ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਫੋਨ: 773-627-9113

XPressCargo

Tel.: 317-426-5410

Ext. 2001 & 2403

100% ਓਨਰ ਆਪਰੇਟਰ ਕੰਪਨੀ

Pay Every Week

Pay Single 60 Cent + Team 70 Cent

100% OWNER OPERATOR COMPANY

**IN TO MI BACK TO IN OR IN TO OH TO LOUISVILLE
KY/BOWLING KY BACK TO IN (EVERYDAY HOME)**

**ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੱਕੇ ਰੀਫਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈ ਵੈਨ ਦੇ ਲੋਡ
ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਡ Same Location ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।**

- ਫਿਊਲ ਐਡਵਾਂਸ ਤੇ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਚਾਰਜ ਨਹੀਂ
- ਸਾਰੇ ਲੰਪਰ ਫੀਸ ਕੰਪਨੀ ਪੇ ਕਰੇਗੀ ।
- ਟਰੱਕ ਦੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟ
- ਟਰੱਕ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਡੈਮੇਜ ਇੰਸੂਰੈਂਸ
- ਟਰੱਕ ਅਤੇ ਟਰੇਲਰ ਰੈਂਟਲ ਜਾਂ ਲੀਜ਼ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ
- ਟਾਇਰਾਂ ਅਤੇ Oil Change ਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਡਿਸਕਾਉਂਟ

ਅਸੀਂ ਵੇਅਰ ਹਾਊਸ ਅਤੇ ਲੋਡ ਸਟੈਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

CA >> IN, OH, KY, PA, MD, VA
IN >> KS, TN, WI, MI, KY, IL, GA

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੱਕ ਪੱਕੇ ਲੋਡ ਹਨ

ਅਸੀਂ 2016 ਅਤੇ 2017 ਦੇ USED ਟਰੱਕ ਵੀ ਸੇਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

Hiring Owner Operators and Drivers

ਸਾਡੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਮਰਸ਼ੀਲ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

2330 Enterprise Park Dr., Indianapolis, IN 46218

Online Application @ www.xpresscargoinc.com

ਸਿੰਗਲ ਅਤੇ ਟੀਮ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋਡ ਹੈ
ਵੀਕਲੀ ਹੋਮ

ਵੇਅਰ ਹਾਊਸ ਅਤੇ 24/7 ਘੰਟੇ ਰਿਪੋਅਰ ਸ਼ਾਪ ਖੁੱਲੀ ਹੈ

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਹਿੰਦੂ ਚੇਤਨਾ

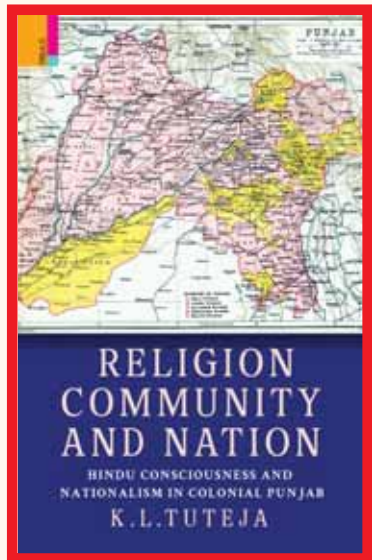

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਚੇਤਨਾ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੇ. ਐਲ. ਟੁਟੇਜਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਰਿਲੀਜਨ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਐਂਡ ਨੇਸ਼ਨ' ਰਾਹੀਂ ਹਿੰਦੂ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਖੋਜ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿੰਦੂ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਘੋਖਣ ਵੱਲ ਹੈ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਚ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ 'ਅਖੰਡ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮੂਹ' ਮੰਨਦਿਆਂ ਇਸ ਧਾਰਮਿਕ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਪਛਾਣ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਪਾਤੋਂ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰੋ' ਦੀ ਨੀਤੀ ਆਖਿਆ। ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੂਹ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪਸਾਰਾ

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ
ਫੋਨ: +91-94173-14345

ਪ੍ਰੋ. ਕੇ.ਐਲ. ਟੁਟੇਜਾ (ਉਪਰ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਰਿਲੀਜਨ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਐਂਡ ਨੇਸ਼ਨ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਹੋਇਆ, ਨਵੀਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੇਤਨਾ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਿਰਾਦਰੀ ਤੱਕ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਬਿਰਾਦਰੀ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਕੌਮ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੂਝ ਵੱਲ ਵਧਣ ਲੱਗਾ। ਇਲਾਕਾਈ ਹੱਦਾਂ ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਪਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹਰ ਸਮੂਹ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੌਮੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਕੌਮੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ। ਸਮੂਹ ਛੋਟਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਬਿਰਾਦਰੀ ਜਾਂ ਸਮੂਹ 'ਤੇ ਹੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸਨ। ਬਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ 'ਕੁਦਰਤੀ ਨੇਤਾ' ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਬਿਰਾਦਰੀ ਦਾ ਇਕ ਰੁਝਾਨ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਵੱਲ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੇ ਵੰਡਿਆ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ। ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਉਭਾਰ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਸੀ। ਮੱਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਈ। ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਬਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੂਸਰੀ ਬਿਰਾਦਰੀ ਨੂੰ 'ਡਰ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ 'ਚ ਨਫਰਤ ਸੰਮਿਲਤ ਹੈ। ਕੁਝ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਬਿਰਾਦਰੀ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਇਹ ਮੌਤ ਕਠਿਨ ਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸੀ। ਬਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਇਸ ਰੁਝਾਨ 'ਚ ਇਕ ਵਰਗ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਪੱਖੀ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਬਸਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ।

ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਉਸ ਹਿੰਦੂ ਸੋਚ ਦਾ ਮੋਢੀ ਸੀ ਜੋ ਬਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਹਾਮੀ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਕਾਰਿਆ ਪਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੱਤੀ। ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪਛਾਣ ਉਭਾਰੀ ਗਈ। ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਡਰ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰਿਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸੀ। ਸਮਾਜਕ ਲਹਿਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਧਰਮ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਸੋਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਰੁਝਾਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੀ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਨਿਜ਼ਾਮ 'ਚ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਧੀ, ਖਾਸਕਰ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ

ਹਿੰਦੂ ਸੋਚ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਮਿਲਿਆ। ਇਸੇ ਨੀਤੀ ਅਧੀਨ 1906 'ਚ ਹਿੰਦੂ ਸਭਾ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਨੇ 'ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ' ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਬ ਭਾਰਤੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ। ਅਪਰੈਲ 1915 'ਚ ਹਰਿਦੁਆਰ 'ਚ ਹਿੰਦੂ ਸਭਾ ਦਾ ਇਜਲਾਸ ਹੋਇਆ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ। ਲਾਹੌਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਮੱਧਵਰਗੀ ਜਮਾਤ ਆਪਣੇ ਹਿੰਦੂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਈ। 1900 ਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਸੋਚ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ। 1907 ਦੇ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੇਲੇ ਬਸਤੀਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਠੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। 1909 ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇਣ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂਆਂ 'ਚ ਰੋਸ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਸਨ ਜਦੋਂਕਿ ਲਾਲ ਚੰਦ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿਣ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਸਵਰਾਜ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਰਾਹੀਂ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮ ਏਕੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ। ਰੌਲਟ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਕਤਲੇਆਮ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਨਾ-ਮਿਲਵਰਤਣ ਲਹਿਰ ਨੇ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ। 1920ਵਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 1880 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਾਂਗ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵੱਲ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਨੇ ਹਿੰਦੂ 'ਘੱਟਗਿਣਤੀ' ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵੱਲ ਮੋੜਿਆ। ਮੁਸਲਿਮ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦਾ ਡਰ ਵਧਣ ਲੱਗਾ। ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਤੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਵੰਡ ਦੀ ਵੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਮਹਾਸਭਾ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਰੁੱਧ ਨੀਤੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਬਰਾਦਰੀ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਰਾਦਰਾਨਾ ਚੇਤਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚ ਫਿਰਕੂ ਸੋਚ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਬਰਾਦਰਾਨਾ ਸੋਚ 'ਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਹਾਵੀ ਸੀ ਜੋ ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ। ਫਿਰਕੂ ਸੋਚ 'ਚ ਸਮੂਹ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਰਤਾਨਵੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਪੱਖੀ ਸੀ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਬਿਰਾਦਰੀ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਚੇਤਨਾ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਪੈਚੀਦਗੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਮਜ਼ ਮਿਲ ਵੱਲੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪਈ ਗਹਿਰੀ ਵੰਡ 1947 ਵਿਚ ਘਾਤਕ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈ। ਹਿੰਦੂ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਉਭਾਰ ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਹਿੰਦੂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠਣ ਵਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। 1920 ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਹਿੰਦੂ ਹਿੰਦੂ ਵੱਲ ਮੋੜਿਆ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਮੁਸਲਿਮ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਸਰ ਦਾ ਹੱਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਵੰਡ ਰਾਹੀਂ ਕੱਢਣ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਸੀ।

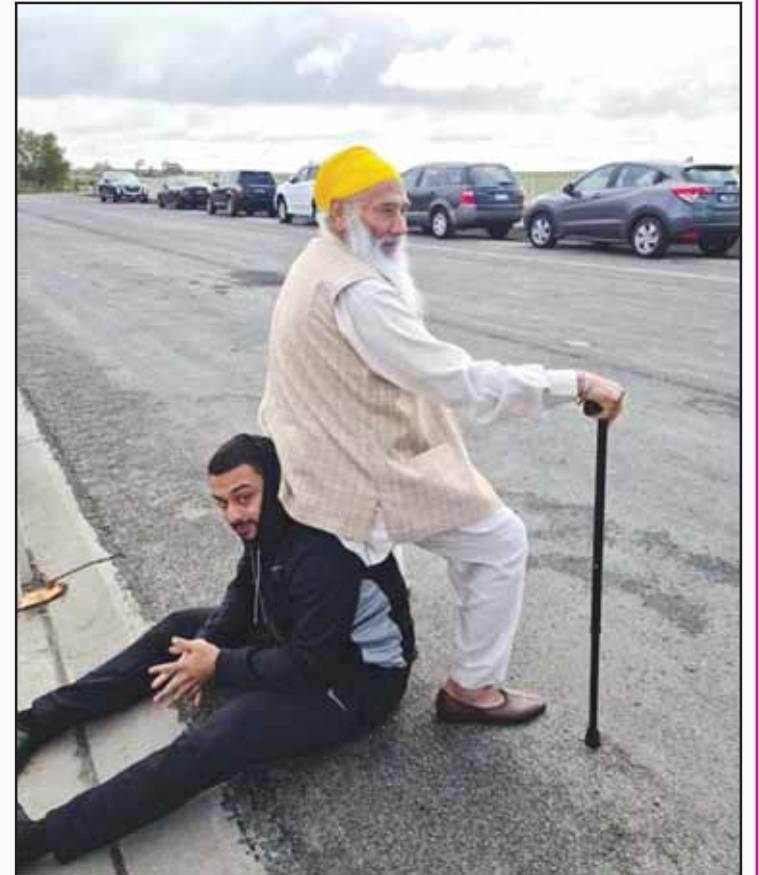
1947 ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੰਡ ਤਕਰੀਬਨ ਇਸ ਸੋਚ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਟੁਟੇਜਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 'ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਪਛਾਣ' ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਅੱਜ ਦੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਉਭਰ ਰਹੀ 'ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸੋਚ' ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਖੋਜ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਹਿਮ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ। ਲਾਹੌਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਮੱਧਵਰਗੀ ਜਮਾਤ ਆਪਣੇ ਹਿੰਦੂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਈ। 1900 ਦੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਸੋਚ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ। 1907 ਦੇ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੇਲੇ ਬਸਤੀਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਠੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 16 ਅਪਰੈਲ 2022 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-529

ਬਾਬਾ ਪੋਤਾ ਸੈਰ ਨੂੰ ਚੱਲੇ, ਜਦ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ਸ਼ਾਮ ਤੁਰਦਾ ਤੁਰਦਾ ਬੱਕਿਆ ਬਾਬਾ, ਕਰਨਾ ਸੀ ਵਿਸਰਾਮ 'ਸੀਟ' ਬਣ ਗਿਆ ਪੋਤਰਾ, ਬਾਬਾ ਕਰੇ ਅਰਾਮ!

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-527

ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਕੜਾਹ, ਖੀਰ, ਸੇਵੀਆਂ, ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿੱਠੀ ਡਿਸ਼ ਦਾ ਸੀ ਰਿਵਾਜ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮੂਧੇ ਘੜੇ 'ਤੇ ਵੇਲ ਕੇ, ਫਿਰ ਮਸ਼ੀਨੀ ਸੇਵੀਆਂ ਆਈਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਪਸੰਦ ਮੈਗੀ, ਡੋਸਾ, ਪੀਜ਼ੇ, ਹੁਣ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਨਾਲ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਸਵਾਦ। ਦੁੱਧ ਸ਼ੱਕਰ ਚਾਸ਼ਨੀ 'ਚ ਬਣੀਆਂ ਸੇਵੀਆਂ ਦਾ, ਇੰਨਾ ਕਦੇ ਨਜ਼ਾਰਾ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਨਾਬ।
-ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੁਰ ਪਿੰਡ ਕੁਲਬੁਰਫਾ (ਪਟਿਆਲਾ)
ਫੋਨ: 97784-69639

ਵੱਟਦੇ ਸੀ ਸੇਵੀਆਂ ਮਾਰ ਮੂਧਾ ਘੜੇ ਤਾਈਂ ਦਾਬ ਸੀ ਹਥੇਲੀਆਂ ਦੀ ਕਲਾ ਸੀ ਕਮਾਲ ਦੀ। ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਖਾ ਗਿਆ ਮਸ਼ੀਨੀ ਯੁੱਗ ਅੱਜ ਵਾਲਾ

ਯਾਂਦਾਂ ਦੇ ਬੱਸ ਹੋਰਵੇ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਇਹ ਸੰਭਾਲਦੀ।
-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੇਰ
ਫੋਨ: +1 2042963177

ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਜੁਗਤ ਦਾ ਜੁਗਤ ਤਾਂ ਵੀ ਹੋ ਗੀ ਸੀ ਜਾਂਦਾ ਲੈ ਘੜਾ ਲੱਤਾਂ 'ਚ ਘੁੱਟ ਪੁੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਪੋਤਾ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਵੇਲ ਵੇਲ ਲੋੜ ਜੋਗੀਆਂ ਸੇਵੀਆਂ ਸੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਮਿਹਨਤ ਸੀ, ਸਬਰ ਸੀ ਰਿੱਜੀਆਂ ਸੇਵੀਆਂ ਘਿਓ ਦੀ ਚਾਸ ਚੁੱਕ ਦਿੰਦੀ ਅੰਦਰੋਂ ਨਜ਼ਲਾ ਜੁਕਾਮ ਮਨੋਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਲੈ ਡੁਗਡੁਗੀ 'ਗੂਗ ਰਾਮ ਜਾਣੇ' ਦਾ ਅਲਾਪ ਸੀ ਗਲੀ ਗਲੀ ਕਰਦੇ ਸਮਾਂ ਬਦਲਿਆ, ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵੀਆਂ ਅਸਪਸ਼ਟੀ (ਇਟਾਲੀਅਨ ਸੇਵੀਆਂ), ਮੈਗੀ ਸਭ ਸੇਵੀਆਂ ਹੀ ਹਨ।
-ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾਂਡ

ਆਂਢਣਾ-ਗੁਆਂਢਣਾ ਨੇ ਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ, ਮੋਹ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝਾਂ ਪਰੋਆ ਕੇ। ਕਰੀਰ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਧਰ ਕੇ। ਵੱਟਣੀਆਂ ਸੇਵੀਆਂ ਤੋੜੇ ਮੂਧੇ ਕਰ ਕੇ। ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਯਾਦ ਕਰ, ਬਸ ਹਾਉਕਾ ਭਰੀਦੈ। ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਹੁਣ ਝੱਸ ਪੂਰਾ ਕਰੀਦੈ।
-ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢਪਾਲੀ
ਫੋਨ: 94176-49275

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕਾਵਿ ਰਚਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਉਸਤਤੀ ਲਈ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਆਰੰਭ ਹੋਈ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਇਹੀ ਪ੍ਰਥਾ ਅੱਜ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਵੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ

ਪ੍ਰੋ. ਅਜੈਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚਵਿੰਡਾ
ਫੋਨ: 94642-65464

ਸੰਕਲਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਇਕ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣਾ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲਾ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਗਾਇਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਸਾਜ਼, ਜੰਤ, ਵਾਜੇ ਅਤੇ ਬਾਜਾ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾਦਕ ਲਈ ਬਜਾਵਨਹਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ:

1. ਹਮ ਤੇਰੇ ਜੰਤ ਤੂ ਬਜਾਵਨਹਾਰ॥ (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ 1144)
  2. ਨਿਰਤਿ ਕਰੇ ਬਹੁ ਵਾਜੇ ਵਜਾਏ॥ (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਆਸਾ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ 364)
  3. ਬਾਜੇ ਅਨਹਦ ਬਾਜਾ॥ (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ 892)
- ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬੋਨ, ਬੀਨਾ, ਤੰਤੀ, ਰਬਾਬ, ਬੰਸਰੀ, ਪਖਾਵਜ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਢੋਲ, ਕਰਤਾਲ, ਦਮਾਮਾ, ਘੁੰਗਰੂ, ਮਦੀਰੇ, ਡੌਰੂ, ਛੈਣੇ ਆਦਿ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਪ੍ਰੰਤੂ 'ਪੰਚਨਾਦ ਤੂਰ ਵਜਾਇ' (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ 388) ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਦਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੱਤ, ਸੁਸਿਰ, ਅਵਨਧ ਅਤੇ ਘਨ ਸਾਜ਼ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਤੱਤ ਵਾਦਿਆਂ ਜਾਂ ਘਨ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਗੇ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਪੰਜ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਤੱਤ ਵਾਦਿਆਂ ਜਾਂ ਤੰਤ ਸਾਜ਼: ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਤਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਤਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਬੀਨਾ, ਬੋਨ, ਤੰਤੀ, ਸਾਰੰਦਾ, ਰਬਾਬ, ਦਿਲਰੁਬਾ ਆਦਿ ਦਾ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੇਠ ਲਿਖਤ ਹੈ: **1. ਰਬਾਬ:** ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਰਬਾਬ ਨਾਮਕ ਇਕ ਸਾਜ਼ ਦਾ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਰਬਾਬ ਇਕ ਤਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸਾਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ

ਨੂੰ ਵਜਾਉਣ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਉਲੇਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਆਇਆ ਹੈ: ਰਬਾਬੁ ਪਖਾਵਜ ਤਾਲ ਘੁੰਘਰੂ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜਾਵੈ॥ (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਆਸਾ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ 381)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਬਾਬ ਵਾਦਕ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੋਜ਼ ਭਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ ਤੇ ਸੰਗਤ ਇਕ ਅਨੂਠਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ: ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਗਇਆ ਬਗਦਾਦਿ ਨੇ ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ਕੀਆ ਅਸਥਾਨਾ॥

ਇਕੁ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ ਰੂਪ ਦੁਜਾ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ॥ (ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ਪਹਿਲੀ, ਪਉੜੀ 35)

ਰਬਾਬ ਵਾਦਕ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਸਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਰਬਾਬੀ ਜਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਕਹਾਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਬਲਵੰਡ ਰਬਾਬੀ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਰਬਾਬ ਸਾਜ਼ ਦਾ ਉਲੇਖ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਝਾਲਰ ਤਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਉਪੰਗ ਰਬਾਬ ਲੀਟੇ ਸੁਰ ਸਾਜ਼ ਮਿਲਾਵੈ॥ **2. ਸਾਰੰਦਾ:** ਸਾਰੰਦਾ ਨਾਮਕ ਤਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ ਨੂੰ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਦਾ ਆਵਿਸ਼ਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਰੰਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮੰਡੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਰੰਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

3. ਤਾਉਸ: ਤਾਉਸ ਵੀ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ ਹੈ। ਦਿਲਰੁਬਾ ਤੇ ਤਾਉਸ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਅੰਤਰ

ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸਮਾਨ ਹੀ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਤਾਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਰਤਨ ਦੀ

ਸੰਗਤ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। **4. ਦਿਲਰੁਬਾ:** ਦਿਲਰੁਬਾ ਵੀ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਉਸ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰ ਕੇ ਦਿਲਰੁਬਾ ਸਾਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਹੋਇਆ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

5. ਸਾਰੰਗੀ: ਸਾਰੰਗੀ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ ਹੈ। ਕੰਠ ਸਵਰ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਗਾਇਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਇਹ ਸਾਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਸੰਗੀਤ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੰਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸਾਰੰਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਗੀ ਜਥਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਰਾਗਬੱਧ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੰਗੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬੜੀ ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਢਾਡੀ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਸਾਰੰਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਹੈ।

6. ਸਿਤਾਰ: ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸਿਤਾਰ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਆਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਨਾਮੀ ਰਾਗੀ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੁਰਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੈ।

ਅਵਨਧ ਸਾਜ਼: ਚਮੜੇ ਨਾਲ ਮੜੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਤਾਲ ਸਾਜ਼ ਅਵਨਧ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਕਸਰ ਗਾਇਨ ਜਾਂ ਵਾਦਨ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਸੁਤੰਤਰ ਵਾਦਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਪਖਾਵਜ, ਟਮਕ, ਭੇਰੀਆਂ, ਡੌਰੂ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਦਮਾਮਾ, ਦੰਦਬੀ, ਮੰਦਰ, ਮੰਦਲ ਆਦਿ ਵਾਦਿਆਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ

ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਸਾਜ਼ ਜਿਵੇਂ ਪਖਾਵਜ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਢੱਡ, ਤਬਲਾ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1. ਪਖਾਵਜ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ: ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤਾਲ ਸਾਜ਼ ਪਖਾਵਜ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੁਝ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਰੁੱਪਦ, ਧਮਾਰ ਆਦਿ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਰੁਦਰਵੀਣਾ ਅਤੇ ਸਰੋਦ ਵਾਦਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪਖਾਵਜ ਤੇ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਖਾਵਜ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਸਾਜ਼ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਕਰਨਾਟਕੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਇਆ ਹੈ: ਕਰ ਕਰਿ ਤਾਲੁ ਪਖਾਵਜੁ ਨੈਨਹੁ ਮਾਥੈ ਵਜਹਿ ਰਬਾਬਾ॥ (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ 884)

ਰਬਾਬੁ ਪਖਾਵਜ ਤਾਲ ਘੁੰਘਰੂ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜਾਵੈ॥ (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਆਸਾ ਮਹਲਾ 5, ਪੰਨਾ 381)

2. ਤਬਲਾ: ਤਾਲ ਦੇਣ ਲਈ ਜੋੜੀ ਜਾਂ ਤਬਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਅੱਜ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾਰ

ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬੰਸਰੀ, ਸਿੰਗੀ, ਸ਼ਹਿਨਾਈ, ਸ਼ੰਖ ਆਦਿ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

1. ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ: ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਇਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਾਜ਼ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤਰੀ

ਸੰਗੀਤ, ਸੁਗਮ ਸੰਗੀਤ, ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਮੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਵਜਾਉਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਰਲ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਰਾਗੀ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਦੋ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਵਾਦਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਅੱਜ ਬਾਕੀ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਅਤੇ ਤਬਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ

ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ ਜਥੇ ਵਿਚ ਇਕ ਜੋੜੀ ਵਾਦਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਕੀਰਤਨਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

3. ਢੱਡ: ਢੱਡ ਡੱਮਰੂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਤਾਲ ਸਾਜ਼ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਢਾਡੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਾਰ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਢਾਡੀ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਥਾ-ਵਾਚਕ, ਇਕ ਸਾਰੰਗੀ ਵਾਦਕ ਅਤੇ ਦੋ ਢੱਡ ਵਾਦਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਢੱਡ ਵਾਦਕ ਨੂੰ ਢਾਡੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

4. ਢੋਲਕੀ: ਢੋਲਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੋਕਸਾਜ਼ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਲੋਕ ਨਾਚ ਅਤੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ

ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਜਦੋਂ ਹ ਲ ਕੀ ਆਂ - ਫੁਲਕੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਕੇ ਗਾਇਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਸੰਗਤੀ ਲਈ ਢੋਲਕੀ ਦੇ ਹਲਕੇ-ਫੁਲਕੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੁਸਿਰ ਸਾਜ਼: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਵਰਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਫੁੱਕ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਜਾਂ ਹਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ

ਵਧੇਰੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਘਨ ਸਾਜ਼: ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਉਹ ਸਾਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚੋਟ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬੇਸ਼ੱਕ ਕਰਿਤਾਲ, ਛੈਣੇ, ਘੁੰਗਰੂ, ਮਦੀਰੇ ਆਦਿ ਘਨ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਆਇਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਖੜਤਾਲ, ਛੈਣੇ, ਚਿਮਟੇ ਆਦਿ ਘਨ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਰਣਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਤੱਤ, ਅਵਨਧ, ਸੁਸਿਰ ਅਤੇ ਘਨ ਚਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਾਜ਼ ਜਿਵੇਂ ਪਖਾਵਜ, ਸਾਰੰਗੀ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅੱਜ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਤਾਰ, ਤਬਲਾ ਅਤੇ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਨ ਅੱਜ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਵੀ ਆਈਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹਨ।

ਜੀਵਨ ਤੇ ਮੌਤ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਉੱਗੇ ਜੰਗਲੀ ਗੁਲਾਬ ਦੀ ਗਾਥਾ

ਜੰਗਲੀ ਗੁਲਾਬ (ਨਾਵਲ)

ਦਵਿੰਦਰ ਮਲਹਾਂਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਬੇਗਮ ਤੇ ਗੁਲਾਮ' ਅਤੇ 'ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ' ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਚੰਗਾ ਨਾਂ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣਾ ਪਲੇਨਾ ਨਾਵਲ 'ਜੰਗਲੀ ਗੁਲਾਬ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਨਾਵਲ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸ-ਪਰਵਾਸ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਮਨੋ-ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਸੰਵਾਦ ਸਿਰਜ ਕੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਵਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ

ਨਿਰੰਜਣ ਬੋਹਾ

ਫੋਨ: 91-89682-82700

ਨਾਵਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੇ ਵਿਗਾੜ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲ ਲੱਗੀ ਦੌੜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਚਰਚਾ ਛੇੜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਬਦਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਵਾਸੀ ਬਣਨਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਅਰਜਨ ਵੀ ਬਾਣੇਦਾਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਘੋਟਣਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਵਰਦੀ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਟਾਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਬਣਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲ ਭੇਜਣ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਪਨਪੈ ਟਰੇਵਲ ਏਜੰਸੀਆਂ ਰੂਪੀ ਲੁੱਟ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬਾਰੇ ਸੰਵਾਦ ਉਤੇਜਕ ਚਰਚਾ ਛੇੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਏਜੰਸੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਤਾਂ ਸਵਰਗ ਦੇ ਵਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਚੜ੍ਹੇ ਅਰਜਨ ਵਰਗੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਲਾਂਬੱਧੀ ਡੌਕਰਾਂ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਨਰਕ ਤੋਂ ਵੀ ਬਦਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਬਿਗਾਨੇ ਮੁਲਕ

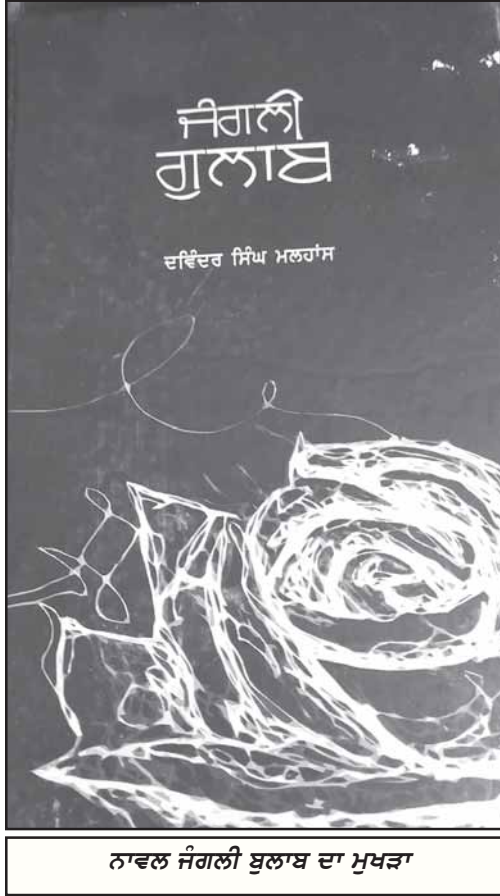
ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵੀ ਗੁਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਏਜੰਟ ਵਲੋਂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਸਿੱਧਾ ਲਿਬਨਾਨ ਭੇਜਣ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਦੀ ਪੋਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੀਰੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਮਸਕਸ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਅਗਲੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਡੌਕਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਾਨਲੇਵਾ ਡੌਕੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਵਲ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਬਣਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚਲੇ ਵੇਰਵੇ ਪੂਰਵਲੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰੇ ਤੇ ਮੌਲਿਕ ਹਨ।

ਡੌਕਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਭੁੱਖਾਂ-ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਤਾਏ ਅਰਜਨ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਬਨਾਨ ਤੇ ਫਿਰ ਜਰਮਨ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸੁੱਖ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਈ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ੋਖਮ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਲਾਂਬੱਧੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਲਾ ਪਾਉਂਦੇ। ਉਥੋਂ ਦੀ ਨਿਆਂਸ਼ੀਲ ਕਹਾਉਂਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਿਗਾਜ਼ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਦੀ ਦੋਹੇਂ ਹੱਥੀਂ ਲੁੱਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਹੋਟਲਾਂ, ਖੇਤਾਂ, ਸਟੋਰਾਂ ਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਪੰਪਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਈ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਭੁੱਖੇ ਪੇਟ ਸੌਂ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਰਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰ

ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਫਰਜ਼ੀ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਕੌਤਾ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ-ਕੰਬਾਊ ਦੁੱਖ ਸਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਡਿਪੋਰਟ ਹੋ

ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਉਹ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਜੋੜ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੈਸੇ ਉਸਦੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਮੂੰਡੇ ਵਲੋਂ ਮਾਰੀ ਠੱਗੀ, ਹੋਟਲ ਮਾਲਕਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਬੇਈਮਾਨੀ, ਨਸ਼ੇੜੀ ਗੋਰੀ ਕੁੜੀ ਸਟੈਫੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਧੋਖੇ ਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜੁਰਮਾਨਿਆਂ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ 'ਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਰਨ, ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਖਾਣੇ ਲਿਜਾਣ, ਭੈਣ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਛੁੱਟਣ ਤੋਂ ਮਾਂ ਦੇ ਇਕੱਲੀ ਪੈ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਉਸ ਤਕ ਪੁੱਜਦੀਆਂ ਸੁਚਨਾਵਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤਾਪ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦਾ ਦੁੱਖ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਭੇਜਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਬਾਪ ਉਸਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਭੈਣ ਵੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਅਰਜਨ ਮਾੜੇ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਜਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦੀ ਆਸ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਉਰਜਾ ਉਸਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਰਮਨ ਤੋਂ ਡੀਪੋਰਟ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਸ ਭਾਰਤ ਆ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਗੋਰੀ ਕੁੜੀ ਈਵੈਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਉਸਦੀ ਦੂਸਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਉਸਦੇ ਹਾਰ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਹਾਰਨ ਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਜਿੱਤ ਵੱਲ ਕਦਮ ਪੁੱਟਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਖਾਸੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਰਮਨ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੁੰਡੇ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦੀ ਈਵੈਨ ਉਸ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਵੱਲ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਭਰਦੀ ਪਰ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਭਾਰਤ ਬਿਤਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਉਸਦੇ ਜਰਮਨ ਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਟੁੱਟਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਤੇ

ਨਾਵਲ ਜੰਗਲੀ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਮੁਖੜਾ

ਕੇ ਵਾਪਸ ਦੇਸ਼ ਪਰਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਅਰਜਨ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹੇ ਕਰਜ਼ੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਬੇਚੈਨ ਤੇ ਅਸਾਂਤ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹ ਕੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਹੈਵਾਨੀਅਤ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਜੁੱਟ ਵਿਚਲਾ ਤਣਾਉ ਇਸਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰਜਨ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਇਨਸਾਨੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਛਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਮੀਤ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ ਹੈਪੀ ਨਾਲ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਰਨਾਂ ਵਾਂਗ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸਗੋਂ ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਧਿਰ ਬਣ ਕੇ ਮੀਤ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਦਾ ਹੈ। ਜਰਮਨ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਤੜਫ ਰਹੇ ਸਾਥੀਆਂ ਖਾਤਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਬੀ ਜਰਮਨ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਮੂੰਡੇ ਲੱਕੀ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨਾਲ ਵਾਰ ਵਾਰ ਧੱਖਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਔਖੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ। ਜੇ ਗੁਰਮੇਲ, ਜੀਤੀ, ਸੋਨੀ, ਅਹਿਮਦ, ਪਪੀਨੋ ਤੇ ਈਵੈਨ ਵਰਗੇ ਮਾਨਵੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਔਖੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਬਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬੰਦੂ ਸਰਪੰਚ, ਗੰਜਾ ਬਾਣੇਦਾਰ, ਬਿੱਲ, ਪੱਪੂ, ਜੱਸੀ, ਸੱਪਖਾਣਾ, ਕੈਲਾ ਏਜੰਟ ਤੇ ਲੱਕੀ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਨਾਵਲ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮਕਾਲੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਵਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਪਰਪੱਕਤਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਨਾਵਲ ਵਿਚਲੇ ਡੌਕਰ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਲੰਮੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਸੁਹਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਅੰਤਰ ਸਬੰਧਤ ਜਗਿਆਸਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗੰਭੀਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਤਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਤੇ ਮੌਤ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਮਨੋ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਉਸ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਕਲਮੀ ਛੇੜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਇਸ ਪਲੇਠੇ ਨਾਵਲ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿੱਠ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। 136 ਪੰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ 199 ਰੁਪਏ ਮੁੱਲ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਆੱਟਮ ਆਰਟ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ।

ਚੂੜੀਆਂ

ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਣਜਾਰਾ ਹੋਕਾ ਦੇ ਗਿਆ, ਆਜਾ ਨੀ ਚੜ੍ਹਾਈਏ ਭਾਬੇ ਦੋਵੇਂ ਆਪਾਂ ਚੂੜੀਆਂ,

ਮਾਹੀਆ ਵਾਲਾ ਰੰਗ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗ ਦਾ, ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਹਾਸਿਆਂ ਤੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਉਮੰਗ ਦਾ, ਪਲਾਂ 'ਚ ਮਿਟਾਵੇ ਜਿਹੜਾ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰੀਆਂ, ਆਜਾ ਨੀ ਚੜ੍ਹਾਈਏ ਭਾਬੇ ਦੋਵੇਂ ਆਪਾਂ ਚੂੜੀਆਂ।

ਇਕ ਰੰਗ ਉਹ ਜਿਹੜਾ, ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਹੈ ਫੱਝਦਾ, ਭੋਲੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਅਤੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਠੱਗਦਾ, ਠੱਗ ਕੇ ਵੀ ਠੱਗ ਜੋ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਰੱਖੇ ਗੂੜ੍ਹੀਆਂ, ਆਜਾ ਨੀ ਚੜ੍ਹਾਈਏ ਭਾਬੇ ਦੋਵੇਂ ਆਪਾਂ ਚੂੜੀਆਂ।

ਸਾਂਝਾ ਤੇ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀਆਂ, ਆਪਣੇ ਪਰਾਇਆਂ ਲਈ ਦੁਆਵਾਂ ਹੋਣ ਮੰਗੀਆਂ, ਆਸਾਂ ਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਹੋਣ ਸਭ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ, ਆਜਾ ਨੀ ਚੜ੍ਹਾਈਏ ਭਾਬੇ ਦੋਵੇਂ ਆਪਾਂ ਚੂੜੀਆਂ।
-ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਿੰਸ
ਫੋਨ: 98722-99613

ਅਸਲ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਆਸਮਾਨ 'ਚ ਚਮਕਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਅਸਚਰਜ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੋਣ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਨਾ ਅੱਜ ਵਾਂਗ ਰੁਸ਼ਨਾਏ ਸ਼ਹਿਰ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ ਕੈਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ। ਰੌਸ਼ਨਾ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਫ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਕੀ ਹਨ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਅਣਜਾਣ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮ ਨੁ ਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ

ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਫੋਨ: 905-676-9242

ਵਰਕਿਆਂ 'ਚ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ। ਬੁਝਾਰਤ ਬਣੀ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਮਾਗ ਹਰਕਤ 'ਚ ਆਇਆ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਵਕਤ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਿਰਲੇ ਨਵੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੁਝ ਕੁ ਤਾਰੇ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਬਾਕੀ ਹਰ ਰਾਤ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰਫ ਪੰਜ

ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਤਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਪਲੈਨਟ' (ਗ੍ਰੀਕ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਘੁੰਮਕਤ) ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰੀਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਸਭ ਤੋਂ ਚਮਕਦਾਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਵੀਨਸ, ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਮਾਰਸ, ਦੂਜਾ ਚਮਕਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਭ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਜਿਊਪੀਟਰ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ਦਾਹਕ ਮਰਕੁਰੀ ਦਾ ਨਾਂਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਖਰੀ ਤਾਰਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਸੈਟਰਨ ਕਹਿਲਾਇਆ। ਸੰਨ 1610 ਈਸਵੀ ਤੱਕ ਇੰਨੀ ਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੌਜੂਦ ਰਹੀ।

ਇਟਾਲੀਅਨ ਵਿਗਿਆਨੀ ਗੈਲੀਲਿਓ ਗੈਲੀਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਵਿਚ ਈਜਾਦ ਹੋਏ ਇੱਕ ਅਦਭੁਤ ਯੰਤਰ 'ਟੈਲੀਸਕੋਪ' ਨਾਲ ਤਜਰਬੇ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਟੈਲੀਸਕੋਪ ਸਿਰਫ ਜਹਾਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਾਂ ਲਈ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਪਰ ਜਦ ਗੈਲੀਲਿਓ ਇਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਖੋਜ ਵੱਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਚੰਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ ਧਾਤੂ ਦਾ ਗੋਲਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਟੈਲੀਸਕੋਪ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਿਆਂ ਧਰਤੀ ਵਰਗਾ ਗ੍ਰਹਿ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਰੇਸ ਫੜ ਲਈ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੰਜ ਪਲੈਨਟ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀਆਂ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਜਿਊਪੀਟਰ ਦੁਆਲੇ ਵੀ ਕਈ ਚੰਨ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਧਾਰਮਿਕ ਚਰਚਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਪਰ ਨਿੱਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਅੱਗੇ ਆਖਰ ਹਾਰ ਮੰਨਣੀ ਪਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਿ ਉੱਪਰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਿਆਸੇ ਲੱਗਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਏਲੀਅਨਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਕਾਲਪਨਿਕ ਨਾਵਲ ਲਿਖੇ ਗਏ। 1781 ਈਸਵੀ 'ਚ ਖ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਖਗੋਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵਿਲੀਅਮ ਹਰਸ਼ਲ ਨੇ ਹੋਰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਦੂਰਬੀਨਾਂ (ਟੈਲੀਸਕੋਪ) ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਯੂਰੇਨਸ ਦਾ ਨਾਂਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸਨ ਰੈਵਰੈਂਡ ਟੀ ਜੇ ਹਸੇ (1834) ਜੌਹਨ ਕਾਉਚ ਅਡਮ, ਅਰਬਨ ਲੀ ਵਰੀਅਰ ਅਤੇ ਜੌਹਨ ਗੈਲੇ। ਸੱਤਵੇਂ ਗ੍ਰਹਿ ਨੈਪਚੂਨ ਦੀ ਖੋਜ ਬਾਅਦ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ਪਰ ਅਚਾਨਕ 1859 ਵਿਚ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਡਮੰਡ ਲਸਬਾਲਟ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਗ੍ਰਹਿ ਪਲੂਟੋ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲੱਭਿਆ ਅਖੀਰਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਸ ਸਿਰਫ 2400 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੌਣੇ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਮਿਲੀਅਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ। ਧਰਮ ਵਾਂਗੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਸ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖਗੋਲ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਸ

ਨੌਵੇਂ ਗ੍ਰਹਿ ਪਲੂਟੋ ਨੂੰ ਪਲੇਨਟ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਡਵਾਰਫ ਦਾ ਨਾਂਅ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਪਲੂਟੋ ਪਲੈਨਟ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਗਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਦਲਾਓ ਲਈ ਕੋਈ ਝਗੜੇ ਫਸਦ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਅਸੂਲ ਹੈ "ਬਦਲਾਓ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਖੜੋਤ ਮ੍ਰਿਤੁ"। ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਹੋਏ ਚਮਤਕਾਰੀ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਅੱਜ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਈਆਂ ਹਨ ਅਸਚਰਜ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਟੱਪ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਆਕਾਸ਼ 'ਚ ਚਮਕਦੇ ਤਾਰੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸੂਰਜ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਗ੍ਰਹਿ ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਨਸ਼ਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜਲਾ ਸੂਰਜ ਮੰਡਲ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਹੇ ਦੂਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇੱਕ ਸਕਿੰਟ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਗਤੀ ਨਾਲ ਚੱਲੀਏ ਤਾਂ 4.5 ਸਾਲ ਵਿਚ ਓਥੇ ਅੱਪੜਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਦੱਸੋ ਚਿੱਟੇ ਚੋਗਿਆਂ ਜਾਂ ਭਗਵੇਂ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਅਖੌਤੀ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿਆਸ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਸ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਸਲ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਨਾਲ ਰੁਬਰੂ ਹੋਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ ਕਿਸੇ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਬਿਨਾ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਨੂੰ ਕੁੰਡੀ ਲਵਾਇਆਂ ਤੁਸੀਂ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਮਸੀਹਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਕਰ ਵਿਲੱਖਣ ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਬਾਹ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਵਕਤ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਕਲੀ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁਡਾਉਣ ਦੀ।

ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ: ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ

ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਕਬੂਲ ਵੱਡਾ ਸ਼ਾਇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਜਿਸ ਨੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਖੂਬ ਲਿਖਿਆ ਪਰ ਉਹ ਸਿਰਫ ਗਾਇਆ ਗਿਆ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਲੇਖਣੀ ਦੇ ਏਨੇ ਲੰਬੇ ਸਫਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਤਾਬ ਆਈ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੋਇਆਂ ਠੀਕ 11 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਜਦਕਿ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਦੀਵਾਨਗੀ ਦੀ ਹੱਦ ਤਕ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਸਕ ਸਨ (ਹਨ) ਤੇ ਅਸੀਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਾਇਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗਾਈਆਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ, ਨਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਗੀਤ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ। ਬੇਗਮ ਅਖਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਇਆ ਕਿ ਇਕ-ਇਕ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਜਾਦੂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਜੀਮ ਸ਼ਾਇਰ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਹੈ।

ਲਿਖਣਾ ਫਾਕਿਰ ਨੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰਿਪੱਕ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵੱਲ ਮੋੜ ਬਾਕਾਇਦਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਆਇਆ। ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ 'ਚ ਉਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਕਾਲਜ 'ਚ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਗਾਇਕ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਉਦੋਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਅੰਤ ਤੱਕ ਨਿਭੀ। ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁਹਰਤ ਦੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਸਰ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਫਾਕਿਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਰੀਬ-ਕਰੀਬ

ਅਮਰੀਕ

ਹਰੇਕ ਗਜ਼ਲ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਾਣਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਦਾ ਜਨਮ 19 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਰੇਤਵਾਲਾ 'ਚ ਹੋਇਆ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਿਨਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਾਇਰੀ 'ਚ ਦਰਜ ਹੈ:

“ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਰੇਤਲਾ ਸੀ ਪਰ ਹਰਿਆਲੀ ਵੀ ਬੜੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਡਾਕਟਰ ਸਨ ਪਰ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ। ਮੇਰੀ ਹਰ ਖਾਹਿਸ਼ ਫੌਰੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖੇਤ 'ਚ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਵਝ ਜਾਂਦਾ। ਜੇ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਕਰਦਾ। ਜਿੰਧਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਚੀਜ਼ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ। ਬਚਪਨ 'ਚ ਮੇਰੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ 'ਚ ਹੀ ਹੋਈ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ ਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਮੁਹੰਮਦ ਸੁਦਰਸਨ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਸਜਿਦ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ, ਕੁਰਾਨ ਪੜ੍ਹਵਾਉਂਦੇ। ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ ਮੈਨੂੰ ਮੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਰਾਮਾਇਣ ਤੇ ਗੀਤਾ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਾਉਂਦੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਮਸਜਿਦ 'ਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੰਦਰ 'ਚ ਨਜ਼ਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਜਿਹੜੇ ਮੰਦਰ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਮਸਜਿਦ 'ਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੁਰਾਨ ਕੀ ਹੈ, ਗੀਤਾ ਕੀ ਹੈ? ਪਰ ਇਸ ਮਾਹੌਲ 'ਚ ਜਿਹੜੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤੇ, ਉਹ ਮਗਰਲੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਸ਼ਿਅਰ 'ਚ ਇੱਛ ਵਲੋਂ:

ਜਬ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਜ਼ੋਰ ਮੇਂ ਤੂ ਰਹਿਤਾ ਹੈ

ਫਿਰ ਕਲੀਸਾ, ਕਹੀਂ ਮਸਜਿਦ, ਕਹੀਂ ਮੰਦਰ ਕਿਉਂ ਹੈ?”

ਉਹ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

“ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਨਸਾਨ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਬੁਰਾ ਨਾ ਮਨਾਉਣਾ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਰੇਤਵਾਲਾ ਪਿੰਡ ਛੁੱਟ ਗਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਆ ਗਏ। ਇੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਤਲਖ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸਿਰਫ ਇਕ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਚਾਈ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀਣਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ- ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਹਿਸਾਸ-ਏ-ਕਮਤਰੀ ਜਾਗੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਚੈਨ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ। ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਰੇਡੀਓ ਤੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਏ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਰੇ

ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਵਰਗਾ ਸ਼ਾਇਰ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਜਿਸ ਨੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਖੂਬ ਲਿਖਿਆ ਪਰ ਉਹ ਸਿਰਫ ਗਾਇਆ ਗਿਆ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਲੇਖਣੀ ਦੇ ਏਨੇ ਲੰਬੇ ਸਫਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਤਾਬ ਆਈ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੋਇਆਂ 11 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਾਇਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗਾਈਆਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ, ਨਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਗੀਤ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ। ਬੇਗਮ ਅਖਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਇਆ ਕਿ ਇਕ-ਇਕ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਜਾਦੂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਾਇਰ ਬਾਰੇ ਇਹ ਜੀਵੰਤ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸੁਣਨ। ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਨਾਂ ਛਪੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਜਾਣਨ। ਅਹਿਸਾਸ-ਏ-ਕਮਤਰੀ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ-ਏ-ਬਡਤਰੀ 'ਚ ਬਦਲਣ ਦੀਆਂ ਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸਨ ਇਹ।”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਹਿਸਾਸ ਨੇ ਅੱਲ੍ਹੜ ਉਮਰੇ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਇਰਾਨਾ ਕਲਮ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਿਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਡਾਕਟਰ ਬਣੇ ਪਰ ਫਿਰਤਰ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਇਹ ਹੋਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ 'ਚ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਜਲੰਧਰ ਆ ਗਏ। ਗਮ ਨੇ ਫਕੀਰਾਂ ਵਰਗਾ ਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਉਦੋਂ ਦੇ ਕੁਝ ਦੋਸਤ ਯਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਬੰਦ ਖਿੜਕੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਰੇਲਵੇ ਰੋਡ ਦੇ ਇਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਉਸ ਦਾ ਅੱਡਾ ਸੀ। ਅਸਲ 'ਚ ਉਹ ਮੁਸਾਫਰਖਾਨੇ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤਾਂ 'ਚੋਂ ਰਵਿੰਦਰ ਕਾਲੀਆ ਨੇ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, “ਇਸ਼ਕ 'ਚ ਨਾਕਾਮ ਹੋ ਕੇ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੋਂ ਜਲੰਧਰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਾਇਰੀ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ 'ਚ ਗਲ ਤਕ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਲੰਧਰ ਆ ਕੇ ਉਹ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਂਗ ਰਹਿਣ ਲੱਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਧਾ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਕਮਰਾ ਵੀ ਦੇਖਣ ਲਾਇਕ ਸੀ। ਵੱਡਾ ਹਾਲਨੁਮਾ ਕਮਰਾ ਸੀ, ਉਸ 'ਚ ਫਰਨੀਚਰ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਦਰੀ ਵਿਛੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਿਤਿਓਂ-ਕਿਤਿਓਂ ਦਰੀ ਸਿਗਰਟ ਨਾਲ ਸੜੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲਾਂ ਪੂਰੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਖਿੱਲਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਪੂਰਾ ਕਮਰਾ ਜਿਵੇਂ ਐਸ-ਟਰੇਅ ਸੀ। ਫਾਕਿਰ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਹਫਤੇ 'ਚ ਇਕ-ਅੱਧੀ ਵਾਰੀ ਝਾੜੂ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਦੇਖਦਿਆਂ-ਦੇਖਦਿਆਂ ਫਾਕਿਰ ਦਾ ਇਹ ਦੌਲਤਖਾਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਰਦੂ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਮਰਕਜ਼ ਬਣ ਗਿਆ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਫੀ ਹਾਉਸ 'ਚ ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਇੱਥੇ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਚਾਹ ਦੇ ਦੌਰ ਚੱਲਦੇ ਤੇ ਮੁੰਗਫਲੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ਤਾ। ਅਵਲ ਤਾਂ ਫਾਕਿਰ ਨੂੰ ਇੱਕਲ ਨਾ ਮਿਲਦਾ, ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ 'ਦੀਵਾਨ-ਏ-ਗਾਲਿਬ' 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਆਪਣੀ ਮਹਿਬੂਬਾ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰੁਖ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਜਿਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ

ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਲੰਧਰ ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ। ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਤੇ ਦੁਰਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅਖਬਾਰ ਇੱਥੋਂ ਛਪਦੇ ਸਨ। ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ

ਹਿੰਦੀ ਵਿਭਾਗ ਵੀ ਇੱਥੇ ਸੀ। ਫਾਕਿਰ ਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਬਣੀ ਇਕ ਕਮਰੇ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਉਰਦੂ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਕਰੀਬੀ ਦੋਸਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਿਮਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਕਦੀ ਸ਼ਿਕਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮੁਤਾਬਕ ਚਾਹ, ਖਾਣਾ ਤੇ ਦਾਰੂ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹਦਿਲੀ ਨਾਲ ਬੰਦੋਬਸਤ ਹੁੰਦਾ! ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਜਲੰਧਰ 'ਚ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਇਸੇ ਜਲੰਧਰ 'ਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵੱਡੇ ਲੇਖਕ ਵੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਨੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਮੂੰਬਈ 'ਚ ਲਿਆ ਜਾਂ ਜਲੰਧਰ 'ਚ ਅੱਜ ਫਾਕਿਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਲੰਧਰ ਵੀ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਬੀ ਦੁਨੀਆ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਇਰੀ 'ਚ 'ਗੁਰੂ-ਸ਼ਿਸ਼' ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਕੋਲ ਬੜੇ ਲੋਕ 'ਸ਼ਿਸ਼' ਬਣਨ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਉਹ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਾਇਰੀ 'ਚ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ

ਆਪਣਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗਾ।

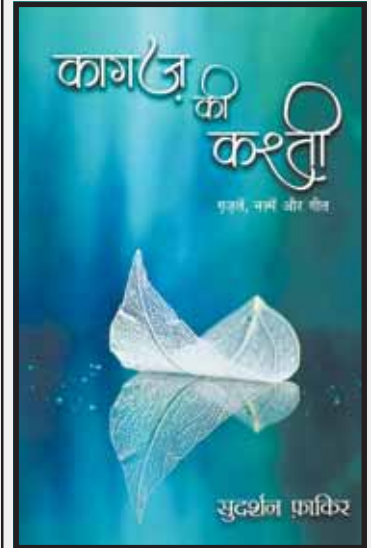
1969 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਬੇਗਮ ਅਖਤਰ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਜਲੰਧਰ ਆਈ ਤਾਂ ਫਾਕਿਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਕ ਆਪਣੀ ਗਜ਼ਲ 'ਕੁਛ ਤੋ ਦੁਨੀਆ ਕੀ ਇਨਾਇਤ ਨੇ ਦਿਲ ਤੋੜ ਦਿਆ' ਪਹੁੰਚਾਈ। ਇਸ ਦੇ ਅਲਫਾਜ਼ ਬੇਗਮ ਸਾਹਿਬਾ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਹ ਗਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਇਹ ਗਜ਼ਲ ਕਈ ਵਾਰ ਗਾਈ ਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਮੂੰਬਈ ਜਾ ਕੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾਈ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਨੇ ਗਜ਼ਲ, ਨਜ਼ਮ ਤੇ ਗੀਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਨੁਮਰੀ 'ਹਮਰੀ ਅਟਰੀਆ ਓ ਸਜਨਵਾ... ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਬਲਮ ਹੁਈ ਜਾਏ' ਬੇਗਮ ਅਖਤਰ ਨੇ ਗਾਈ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮਕਬੂਲ ਹੋਈ। ਫੈਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਫੈਜ਼ ਇਸ ਨੁਮਰੀ ਦੇ ਏਨੇ ਪ੍ਰਸੰਸਕ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

1971 ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਬੇਗਮ ਅਖਤਰ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਮੂੰਬਈ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਨਵਾਂ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਬੇਗਮ ਅਖਤਰ ਨੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਤੇ ਨੁਮਰੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਹੀ ਸਨ; ਮੁਬਾਰਕ ਬੇਗਮ, ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ, ਮੰਨਾ ਡੇ, ਆਸ਼ਾ ਭੋਸਲੇ, ਪੰਕਜ ਉਪਾਸ, ਕਵਿਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮੂਰਤੀ, ਭੂਪੇਂਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਰੇਸ਼ ਵਾਡੇਕਰ, ਹਰੀਹਰਨ, ਐਸ. ਮਹਾਦੇਵਨ, ਅਭਿਜੀਤ, ਸੁਧਾ ਮਲਹੋਤਰਾ, ਵਿਨੋਦ ਰਾਠੌਰ, ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ, ਸ਼ੋਭਾ ਗੁਰਟੂ, ਵਿਨੋਦ ਸਹਿਗਲ ਤੇ ਉਦਿਤ ਨਾਰਾਇਣ ਨੇ ਵੀ ਫਾਕਿਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਦਤ ਨਾਲ ਗਾਇਆ।

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਦੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਫਾਕਿਰ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਹਾਸਲ ਹੋਈਆਂ। ਜਗਜੀਤ-ਚਿਤਰਾ ਦੀ ਜੋੜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਗਜ਼ਲਾਂ-ਨਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ। 'ਕਾਗਜ਼ ਕੀ ਕਸਤੀ' (2019) ਗਾਇਕਾ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਦੋਸਤਾਂ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫਾਕਿਰ ਨੂੰ ਸੋਹਰਤ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਆਕਾਸ਼ ਮਿਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਅੱਜ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਆਖਰੀ ਵੇਲੇ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਸਿਰਫ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਈ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੋਵੇਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਬਣੇ ਰਹੇ।

ਸੁਹਰਤ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਅੰਤਰ-ਮੁਖੀ ਤੇ ਇਕੱਲਤਾ ਪਸੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਮਨਾਮੀ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਹੋ ਗਈ। ਮੂੰਬਈ ਦੀਆਂ ਮਹਿਫਲਾਂ ਵਿਚ ਜਦ ਜਗਜੀਤ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਉਹਦੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਇਰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਫਾਕਿਰ ਨੂੰ ਮੰਚ 'ਤੇ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਗੂੰਜ ਜਾਂਦਾ; ਇਹ ਫਾਕਿਰ ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਉੱਥੋਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਮੂੰਬਈ 'ਚ ਉਹਦੇ ਦਿਨ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸ਼ਾਇਰ ਹਸਤੀ ਮਲ ਹਸਤੀ ਦਾ ਸਾਂਤਾਕਰੁਜ਼ ਵਾਲਾ ਜ਼ਿਊਲਰੀ ਸ਼ੋਅਰੂਮ ਸੀ। ਰਾਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੀ ਲੌਜ 'ਚ ਬੀਤਦੀਆਂ ਸਨ। ਉੱਝ ਮੂੰਬਈ 'ਚ ਉਸ ਆਪਣਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਫਲੈਟ ਵੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਇਕ ਵਾਰ ਬਿਜਲੀ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਫੋਨ ਦਾ ਬਿੱਲ ਲੈਣ ਜਾਂਦਾ, ਅੰਦਰ ਕਮਰੇ 'ਚ ਪੈਰ ਵੀ ਨਾ ਰੱਖਦਾ। ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਉਹ ਫਲੈਟ ਕਬੂਤਰਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ਿਆਨਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਜ਼ਾਕ 'ਚ ਉਹ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ, “ਆਪਣੇ ਫਲੈਟ 'ਚ ਕਦਮ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਕਿ ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਸੀ ਭੰਗ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।”

ਹਰ ਵੱਡੇ ਸ਼ਾਇਰ ਵਾਂਗ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਵੀ ਅਜਬ-ਆਜ਼ਾਦ ਸੀ। 1990 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਲਿਖਿਆ, ਸਾਂਤਾਕਰੁਜ਼ (ਈਸਟ) ਦੇ

ਸ਼ਾਇਰ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਕਾਗਜ਼ ਕੀ ਕਸਤੀ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸ਼ਾਇਰਾਂ 'ਚ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਵੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। 2004 'ਚ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਜਲੰਧਰ ਲੈ ਆਏ। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਪੱਕੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਸੀ। ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹਿੰਦੂ-ਉਰਦੂ 'ਚ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛਪਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਕੰਮ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। 18 ਫਰਵਰੀ 2008 ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਸਦਾ ਲਈ ਮੁੱਕ ਗਏ। 11 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਕਾਗਜ਼ ਕੀ ਕਸਤੀ' (2019) ਰਾਜਪਾਲ ਐਂਡ ਸਨਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ।

ਇਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਬੈਠ ਕੇ ਲਿਖਿਆ। ਜੇ ਬੈਂਚ ਖਾਲੀ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਘੱਟਿਆ-ਬੱਧੀ ਉਸ ਦੇ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, “ਜਦੋਂ ਉਸ ਬੈਂਚ 'ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗਜ਼ਲ ਉਤਰਦੀ ਹੈ।” ਉਹਨੇ ਨਿੱਘੇ ਮਿੱਤਰ ਫਿਰੋਜ਼ ਖਾਨ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਯਲਗਾਰ' ਦੀ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਉਸੇ ਬੈਂਚ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਬੇਚੈਨੀ ਦੇ ਆਲਮ 'ਚ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਰਾ-ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤੇ ਸਾਰੀ-ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉੱਥੇ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਬਿਤਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਭਗਤੀ ਗੀਤ 'ਹੇ ਰਾਮ' ਵੀ ਉਸੇ ਬੈਂਚ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਜਿਹੜਾ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਾ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਅਮਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਘਰਾਂ 'ਚ ਉਹ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੂੰਬਈ 'ਚ ਫਕੀਰਾਂ ਵਰਗੀ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਅਜੀਮ ਸ਼ਾਇਰ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਰਾਇਲਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੈ ਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਬੇਪਰਵਾਹ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਨੇ ਐਚ.ਐਮ.ਵੀ. 'ਚ ਸਿਰਫ ਇਕ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 23 ਲੱਖ ਦਾ ਚੈੱਕ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸੁਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਮਾਨਵ ਫਾਕਿਰ ਜਲੰਧਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਦੇਸ਼ ਫਾਕਿਰ ਮੁਤਾਬਕ ਅੱਜ ਵੀ ਸੁਦਰਸਨ ਦੀ ਰਾਇਲਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਸਹਿਤ ਤੇ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸ਼ਾਇਰਾਂ 'ਚ ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਵੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। 2004 'ਚ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਜਲੰਧਰ ਲੈ ਆਏ। ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਪੱਕੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਸੀ। ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹਿੰਦੂ-ਉਰਦੂ 'ਚ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛਪਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਕੰਮ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। 18 ਫਰਵਰੀ 2008 ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਸਦਾ ਲਈ ਮੁੱਕ ਗਏ। 11 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਕਾਗਜ਼ ਕੀ ਕਸਤੀ' (2019) ਰਾਜਪਾਲ ਐਂਡ ਸਨਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ। ਸੁਦਰਸਨ ਫਾਕਿਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਕਬੂਲ ਗਜ਼ਲਾਂ

- ਕੁਛ ਤੋ ਦੁਨੀਆ ਕੀ ਇਨਾਇਤ ਨੇ ਦਿਲ ਤੋੜ ਦੀਆ
- ਅਹਿਲ-ਏ-ਉਲਫਤ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਪੇ ਹੰਸੀ ਆਤੀ ਹੈ
- ਇਸ਼ਕ ਮੇਂ ਗੈਰਤ-ਏ-ਜਜਬਾਤ ਨੇ ਰੋਨੇ ਨਾ ਦੀਆ
- ਜਿਸ ਸੇ ਹਸਤੀ ਫਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਤੀ
- ਆਜ ਕੇ ਦੌਰ ਮੇਂ ਐ ਦੋਸਤ ਯੇਹ ਮੰਜਰ ਕਿਉਂ
- ਮੈਨੇ ਹਰਗਿਜ਼ ਯਹ ਨਾ ਸੋਚਾ ਮਗਰ ਯਦ ਆਇਆ
- ਹਮਸੇ ਤੁਮ ਕੇ ਕਯਾ ਗਿਲਾ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
- ਆਦਮੀ ਆਦਮੀ ਕੇ ਕਯਾ ਦੇਗਾ
- ਕੈਸੇ ਲਿਖੋਗੇ ਮੁਹੱਬਤ ਕੀ ਕਿਤਾਬ
- ਕੌਨ ਯਹ ਜਾਨਾ ਇਸ਼ਕ ਮੇਂ ਕਬ ਕਯਾ ਹੋਨਾ ਹੈ
- ਮੇਰੀ ਜੁਬਾਂ ਸੇ ਮੇਰੀ ਦਾਸਤਾਂ ਸੁਨ ਤੋ ਸਗੀ
- ਕਿਸੀ ਰੰਜਿਸ਼ ਕੇ ਹਵਾ ਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੂੰ ਅਭੀ
- ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੁਝਕੇ ਜੀਆ ਹੈ ਕੋਈ ਅਫਸੋਸ ਨਹੀਂ
- ਆਪਨੋ ਕੇ ਸਿਤਮ ਹਮਸੇ ਬਤਾਏ ਨਹੀਂ ਜਾਤੇ
- ਮੈਂ ਲੌਟ ਕੇ ਘਰ ਆਉਂ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੈ
- ਪੱਥਰ ਕੇ ਖੁਦਾ, ਪੱਥਰ ਕੇ ਸਨਮ, ਪੱਥਰ ਕੇ ਹੀ ਇੰਸਾਂ ਪਾਏ ਹੈਂ
- ਮੇਰੇ ਦੁਖੋਂ ਕੀ ਕੋਈ ਦਵਾ ਨਾ ਕਰੋ
- ਗਮ ਬੜੇ ਆਤੇ ਹੈਂ ਕਾਤਿਲ ਕੀ ਨਿਗਾਹੋਂ ਕੀ ਤਰਹ
- ਨਾ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾ ਦੋਸਤੀ ਕੇ ਲਿਏ
- ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੁਛ ਭੀ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਭੀ ਜੀਏ ਜਾਤੇ ਹੈਂ
- ਯਹ ਦੌਲਤ ਭੀ ਲੇ ਲੇ ਯਹ ਸੁਹਰਤ ਭੀ ਲੇ ਲੇ
- ਹੇ ਰਾਮ... ਹੇ ਰਾਮ... ਹੇ ਰਾਮ...

ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁ ਖੰਡੁ ਵਸਾਇਆ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਸੱਤਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ 'ਮਹਾਨ ਕੌਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਉਤਸਵ ਦੀ ਰਸਮ, ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਮੁੱਢ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਆਰਾਧਨ। ਮਹਾਨ ਕੌਸ਼ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਹੈ ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਤਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਗੁਣ, ਮਹਿਮਾ, ਲੱਛਣ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੰਗਲ; ਦੂਸਰਾ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦਾਤਮਕ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ; ਤੀਸਰਾ ਹੈ ਨਮਸਕਾਰਾਤਮਕ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੱਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਤਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਕੇ 'ਸੱਚਖੰਡ' ਭਾਵ ਉਹ ਸਥਾਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੱਚੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸ ਰਹੀ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਣਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਆਗਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਉਮੈ 'ਕੂੜੇ ਪਾਲਿ' ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਚਿਆਰ ਬਣਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸਾਧਜਨ ਪਦ ਭਾਵ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਣ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਦੋਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਪੂਰੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਜਾਂ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ, ਚਾਰੇ ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀ ਉਦਾਸੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵੱਲ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵਖਰੇਵਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਉੱਚਾ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਰੂਹਾਨੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਨਿਯਮ ਕਾਇਮ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਉੱਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਭੇਦਭਾਵ ਕੀਤਿਆਂ, ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਣਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ 'ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ' ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੱਚ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਸੱਚ ਆਚਾਰ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸੱਚ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਵਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿ 'ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ' ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ' ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਤਿ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਹੁਕਮ' ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਰਜਿਆ ਉਚਤਮ ਕੁਦਰਤੀ ਨੇਮ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ; ਕੁੱਝ ਵੀ ਇਸ ਨੇਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਦੀ ਆਖਰੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਨਿਰਣਾ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ ਸਬਦ ਨਾਲ ਵਿਲੀਨ ਕਰ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ ਸਬਦ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸਰਬਵਿਆਪਕਤਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ

ਸਕਦਾ ਹੈ: ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਚੁ ਖੰਡੁ ਵਸਾਇਆ। ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰਸਿਖ ਹੋਇ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਇਆ। ਗੁਰਸਿਖ ਸਭੇ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧਿ ਸਧਾਇ ਸਾਧੁ ਸਦਵਾਇਆ। ਚਹੁ ਵਰਣਾ ਉਪਦੇਸ ਦੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੁ ਰਹਾਇਆ। ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕਿਹੁ ਸਚੁ ਨਾਉ ਗੁਰਮੰਤੁ ਦਿਤਾਇਆ। ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਮੰਨੈ ਹੁਕਮੁ ਸੁ ਸਚਿ ਸਮਾਇਆ। ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ ॥ 1 ॥ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ 'ਦੇ' ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਭਾਵ ਰਜਸ ਅਤੇ ਤਮਸ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ (ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਸਤਸ, ਰਜਸ, ਤਮਸ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਸੁਮੇਲ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-ਸਾੱਖ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ) ਚੰਦ-ਸੂਰਜ, ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਸਾਧ ਲਏ ਹਨ। ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਦੁੱਖ, ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗਮੀ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਪ-ਪੁੰਨ, ਨਰਕ ਅਤੇ ਸਵਰਗ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਆਦਿ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਤੋਂ ਉਤੇ ਉਨ ਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤਿ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਅਤੇ ਦੋਸਤ, ਭਲਾ ਅਤੇ ਬੁਰਾ ਹਰ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਨਿਵ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤਿ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, "ਹਰਖੁ ਸੋਗੁ ਜਾ ਕੈ ਨਹੀਂ ਬੈਰੀ ਮੀਤ ਸਮਾਨਿ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਮੁਕਤਿ ਤਾਹਿ ਤੈ ਜਾਨਿ ॥" ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅਗਲੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਜੋਗ, ਭਾਵ ਸੰਸਾਰਕਤਾ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਮਿਲਾਪ ਅਤੇ ਵਿਛੋੜੇ 'ਤੇ ਵੀ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੀਂਦ, ਭੁੱਖ, ਆਸਾ ਅਤੇ ਮਨਸਾ ਸਭ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜ-ਘਰ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਸਵੈ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸਤਤਿ ਅਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਤੋਂ ਉਤੇ ਉਨ ਗਏ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਭ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਦਵੇਖ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਇਸ ਸਾਰੀ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਖਾਕ ਸਦਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਗਲੀਮ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ: ਸਿਵ ਸਕਤੀ ਨੋ ਸਾਧਿ ਕੈ ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦਿਹੁੰ ਰਾਤਿ ਸਿਧਾਏ। ਸੁਖ ਦੁਖ ਸਾਧੇ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਲੰਘਾਏ। ਜਨਮ ਮਰਣ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰੁ ਨਿਵਾਏ। ਰਾਜ ਜੋਗ ਜਿਣਿ ਵਸਿ ਕਰਿ ਸਾਧਿ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਰਹਾਏ। ਵਸਗਤਿ ਕੀਤੀ ਨੀਂਦ ਭੁਖ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਜਿਣੀ ਘਰਿ ਆਏ। ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਸਾਧਿ ਕੈ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣ ਸਬਾਏ। ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾ ਖਾਕ ਸਦਾਏ ॥ 2 ॥ ਤੀਸਰੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਰਾਹੀਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਤੇ ਮਹੇਸ਼ (ਹਿੰਦੂ ਤ੍ਰੈਮੂਰਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਰਚਨਹਾਰਾ, ਪਾਲਣਹਾਰਾ ਅਤੇ ਸੰਘਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ), ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਇਹ ਲੋਕ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ, ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ), ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ (ਸਤੋਂ, ਰਜੋਂ ਅਤੇ ਤਮੋਂ), ਧਰਮ

ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀਤ ਗਏ ਸਮੇਂ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਦਿ ਅਤੇ ਮੱਧ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਅੰਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪਾ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪਾ ਕੇ ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਕੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ, ਬਚਨ ਅਤੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਇੱਕਸੁਰ ਕਰ ਕੇ ਜਨਮ, ਮਰਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਧਿ, ਬਿਆਧਿ, ਉਪਾਧਿ ਤਿੰਨਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਰਗ, ਮੌਤ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਨੂੰ ਨਿਵਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਉੱਤਮ, ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨੀਚ ਤਿੰਨਾਂ ਦਰਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ ਅਰਥਾਤ ਦਰਜਿਆਂ-ਬਦਰਜਿਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਬਚਪਨ, ਜੁਆਨੀ ਅਤੇ ਬਿਰਧ-ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਫਲ ਨਹੀਂ ਗਵਾਇਆ ਬਲਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸਫਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਤਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨਾ (ਜੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀਆਂ ਨਾਤੀਆਂ) ਦੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ (ਤਿੰਨਾਂ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗਮ) ਅਰਥਾਤ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਭਾਵ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਸਹਿਜ-ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨਚੋੜ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਲੰਘਾਏ। ਭੂਤ ਭਵਿਖਹੁ ਵਰਤਮਾਨੁ ਆਦਿ ਮਧਿ ਜਿਣਿ ਅੰਤਿ ਸਿਧਾਏ। ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਇਕਤ੍ ਕਰਿ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਜਿਣਿ ਆਏ। ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਉਪਾਧਿ ਸਾਧਿ ਸੁਰਗ ਮਿਰਤ ਪਾਤਾਲ ਨਿਵਾਏ। ਉਤਮੁ ਮਧਮੁ ਨੀਚ ਸਾਧਿ ਬਾਲਕ ਜੋਬਨ ਬਿਰਧਿ ਜਿਣਾਏ। ਇਤਾ ਪਿੰਗੁਲਾ ਸੁਖਮਨਾ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਲੰਘਿ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਨੁਧਾਏ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਕੁ ਮਨਿ ਇਕੁ ਧਿਆਏ ॥ 3 ॥ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਾ ਵਰਣਨ ਚੌਕੜੀ ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਰਾਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ ਅਤੇ ਉਤਭੁਜ (ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਿਸਮਾਂ

ਅੰਡਜ ਅੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ, ਜੇਰ ਤੋਂ, ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ) ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਬਾਣੀਆਂ (ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਬੋਲੀਆਂ ਪਰਾ, ਪਸੰਤੀ, ਮੱਧਮਾ ਅਤੇ ਬੈਥਰੀ) ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ। ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ (ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ, ਦੱਖਣ), ਚਾਰ ਜੁਗ (ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ ਅਤੇ ਕਲਿਜੁਗ), ਚਾਰ ਵਰਨ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸੂਦਰ), ਚਾਰ ਵੇਦ (ਰਿਗ, ਯਜੁਰ, ਸਾਮ ਅਤੇ ਅਥਰਵ) ਤੋਂ ਵੀ ਪਾਰ ਲੰਘ ਆਏ ਹਨ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸਮੇਤ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਮੋਕਸ਼ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ; ਰਜ, ਤਮ, ਸਤਿ ਅਤੇ ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਾਤਨ, ਸਨਤ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਚਾਰ ਆਸ਼ਰਮ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਗ੍ਰਹਿਸਤ, ਵਾਣਪ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਸੰਨਿਆਸ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਚਾਰੇ ਵੀਰਾਂ ਗੁਣਵੰਤ, ਨਰ ਸਿੰਘ, ਭੈਰੋਂ ਅਤੇ ਲੰਕੁਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਪੜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਜੇਤੂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਤੂ ਬਣ ਕੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਖਾਦਾ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਜਿੱਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਤੰਬੋਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਰੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਸ-ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਕੱਥਾ, ਚੂਨਾ, ਸੂਪਾਰੀ ਅਤੇ ਪਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਚਾਰ ਜਾਤ ਮਿਲ ਕੇ ਇੱਕੋ ਬ੍ਰਾਹਮ-ਸਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਸਦੀਵੀ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ: ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸਾਧਿ ਕੈ ਸੇਤਜ ਉਤਭੁਜ ਖਾਣੀ ਬਾਣੀ। ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ ਚਾਰਿ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਚਾਰਿ ਵੇਦੁ ਵਖਾਣੀ। ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਕਾਮੁ ਮੋਖੁ ਜਿਣਿ ਰਜ ਤਮ ਸਤ ਗੁਣ ਤੁਰੀਆ ਰਾਣੀ। ਸਨਕਾਦਿਕ ਆਸ਼ਮੁ ਉਲੰਘਿ ਚਾਰਿ ਵੀਰ ਵਸਗਤਿ ਕਰਿ ਆਣੀ। ਚਉਪੜਿ ਜਿਉ ਚਉਸਾਰ ਮਾਰਿ ਜੋੜਾ ਹੋਇ ਨ ਕੋਇ ਰਵਾਣੀ। ਰੰਗ ਬਿਰੰਗ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਇਕੁ ਰੰਗੁ ਨੀਸਾਣੀ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਿਰਬਾਣੀ ॥ 4 ॥ ਸਤਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦਾ ਵਰਣਨ ਪੰਜ ਦੀ

ਗਿਣਤੀ ਰਾਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਪੌਣ, ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ, ਧਰਤੀ, ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਪੰਜਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੰਘ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਦਾਚਾਰਕਤਾ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮ ਗੁਣ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖਿ "ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ" ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ "ਮੁਈ ਪਰੀਤਿ ਪਿਆਰੁ ਗਇਆ ਮੁਆ ਵੈਰੁ ਵਿਰੋਧੁ ॥ ਧੰਧਾ ਬਕਾ ਹਉ ਮੁਈ ਮਮਤਾ ਮਾਇਆ ਕ੍ਰੋਧੁ ॥ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਨਿਰੋਧੁ ॥" ਜੋਗ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਮੁਦਰਾਂ ਖੇਚਰ-ਸਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਭੁਚਰ-ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਨਹਿਰਾਉਣਾ, ਚਾਚਰੀ-ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਉਤਾਰ, ਚੌਥੀ ਉਨਮਨ ਅਰਥਾਤ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਅਗੋਚਰ-ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੇ ਇਸਥਿਤੀ ਕਰਨੀ; ਗੁਰਮੁਖਿ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਚਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਨਾਦਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਸ਼ਬਦ-ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਹਕਰਨ, ਜੋ ਪੰਜ ਭੂਤਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ ਸੋਭਨੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਇਸ ਸਾਰੇ ਅਮਲ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਿਜਸਮਾਧ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸਹਿਜ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦਾ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੇ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸੁ ਉਲੰਘਿ ਪਇਆਣਾ। ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਵਿਰੋਧੁ ਲੰਘਿ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਵਿਹਾਣਾ। ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਸੁ ਗਰੰਥੁ ਪੰਚ ਪਰਵਾਣਾ। ਖੇਚਰ ਭੁਚਰ ਚਾਚਰੀ ਉਨਮਨ ਲੰਘਿ ਅਗੋਚਰ ਬਾਣਾ। ਪੰਚਾਇਣ ਪਰਮੇਸਰੇ ਪੰਚ ਸਬਦ ਘਨਘੋਰ ਨੀਸਾਣਾ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਚ ਭੂਆਤਮਾ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਸੁਹਾਣਾ। ਸਹਜ ਸਮਾਧ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ॥ 5 ॥

ਦਰਦ ਸਮਝਣਾ

ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੱਚ ਦੁਖਾਂਤ ਹੈ ਪਰ ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੁੱਖ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹਾਠੀ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਦੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਸਕੂਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁੱਖ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਦੋਨੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰਕ ਦੁੱਖ ਸਹਿਣਾ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ

ਜਸਦੀਪ ਕੌਰ
ਫੋਨ: 75278-06071

ਦੁੱਖ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਸਹਿਣਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਮਝਣਾ ਦੋਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਜਿੰਨਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਾਲ, ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਉਸ ਕੈਫ਼ੀਅਤ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਰਦੇ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਉਹ ਹਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਾਲ

ਫਰਕ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕੁਝ ਅਹਿਸਾਸ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੋਤਲ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੀ ਅੱਗ ਮਚਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਚੱਪਲ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਜਲੀ ਹੋਈ ਪਾਥੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਮੇਰੇ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਉੱਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਉੱਤੇ ਆ ਕੇ ਡਿੱਗ ਗਿਆ। ਹਤਬਤੀ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਦੁਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਉਂਗਲਾਂ ਸੜ ਗਈਆਂ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਚਾਅ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਦਰਦ ਨਾਲ

ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲੱਗੇ ਜੇਕਰ ਪੈਰ ਰਜਾਈ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਰਜਾਈ ਦਾ ਨਿੱਘ ਸਤੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਦ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਜੇਕਰ ਰਜਾਈ ਤੋਂ ਪੈਰ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਠੰਢ ਵੀ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਹੀ। ਇੰਨਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਜਾਨ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਦੋਂ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ। ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਆਰਾਮ ਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਬੋਤਲੋਂ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਤਾਂ ਇਕ ਅੱਲ੍ਹਾ ਉਮਰ ਦੀ ਕੁੜੀ ਰਾਹੀਂ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਉਸ ਦੀ ਲੱਤ ਉੱਤੇ ਪਈ ਜਿਸਦੇ ਜਲੇ ਹੋਏ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਪਸੀਜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬੋਤਲੋਂ ਜਿਹੇ ਜਖ਼ਮ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਕਿਸ ਕੈਫ਼ੀਅਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਕਾਯਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਨਸਾਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦਾ ਦੁੱਖ ਵੱਡਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁਜਾ ਕੀ ਕੀ ਸਹਾਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸਦਾ ਸਾਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਹਿੰਦੇ। ਦੂਜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵੰਡਣਾ ਬਹੁਤ ਅੱਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਸਮਝੇ ਜਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
 ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ ਹੋਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ ॥
 ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ ॥

ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ Birth of The Khalsa 1699

Sikh Temple of North Texas Program Vaisakhi 2022

Akhand Paath

Arambh: Friday April 15 9:30am
Bhog: Sunday April 17 9:30am

Parkarma & Nishan Sahib Seva

Sunday April 17 10:00am

Friday Regular Kirtan Diwan

Friday April 15 6pm - 9pm
 followed by guru ka langar

Vaisakhi Kirtan Diwan

Sunday April 17 11:00am - 1:30pm
 followed by guru ka langar

Baldev Singh

Hazara Singh

Shamsher Singh

Sikh Temple of North Texas

506 Gatewood Road Garland, TX 75043 (972) 240 - 5348

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਲੀਨਾਏ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ, ਵ੍ਹੀਟਨ

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਜਿਨਿ ਭਰਮ ਗੜੁ ਤੋੜਿਆ॥ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੋੜਿਆ॥

ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਹਾੜੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ

ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਵਧਾਈ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵ੍ਹੀਟਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਇਹ ਦਿਹਾੜਾ ਬੜੇ ਪਿਆਰ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ 14 ਅਪਰੈਲ ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ ਅਤੇ 17 ਅਪਰੈਲ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

14 ਅਪਰੈਲ ਵੀਰਵਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
 ਸ਼ਾਮ: 6:00 ਤੋਂ 8:00 ਵਜੇ ਤੱਕ

17 ਅਪਰੈਲ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ:
 ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਰਤਨ: 9 ਤੋਂ 10 ਵਜੇ ਤੱਕ
 ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਪਿਆਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ: ਸਵੇਰੇ 10 ਤੋਂ 10:20 ਵਜੇ ਤੱਕ
 ਕੀਰਤਨ ਭਾਈ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ: 10:20 ਤੋਂ 11:00 ਵਜੇ ਤੱਕ
 ਗੁਰਮਤਿ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਰਤਨ: 11:00 ਤੋਂ 11:30 ਵਜੇ ਤੱਕ
 ਕੀਰਤਨ ਭਾਈ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ: 11:30 ਤੋਂ 12:00 ਵਜੇ ਤੱਕ
 ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਭਾਈ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ: 12:00 ਤੋਂ 1:20 ਵਜੇ ਤੱਕ
 ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ, ਸਮਾਪਤੀ: ਦੁਪਹਿਰ 1:20 ਤੋਂ 1:40 ਵਜੇ ਤੱਕ
 ਉਪਰੰਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਚੋਲਾ ਬਦਲਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਬੱਚੇ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਗੇ।

ਆਓ! ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ, ਖਾਲਸਾ ਸਿਰਜਨਾ ਦਿਵਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ।

ਜਿਸ ਪੰਥ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾ ਨੇ ਪੂਰਨ ਜੁਗਤ ਜੀਅ ਕੇ ਸਵਾਰਿਆ, ਸਿੰਗਾਰਿਆ, ਉਸਾਰਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਇਆ। ਉਸ ਪੰਥ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਹਾੜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜ ਕੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀਟਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਦਿਨ ਖਾਲਸਾ ਸਿਰਜਨਾ ਦਿਵਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਖਾਂਤ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਿਰਸਾ ਸਾਡਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਅਸਾਡੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਇਤਨੇ ਆਦੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਫ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਭ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ 'ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ'! ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ 'ਸਾਖੀ', ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਰਚਿਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ, 'ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਰਚਿਤ ਬਾਵਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖ ਵਾਸੀ ਰਾਏ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬੰਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਵਿਸਾਖ ਸੁਦੀ 3 ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੱਤਕ ਦਾ ਜਨਮ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਡਿਆਲੇ ਦੇ ਬਿਧੀਚੰਦ ਹੰਦਾਲੀਏ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੱਤਕ ਦਾ ਹੀ ਜਨਮ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਸਭੇ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਸਾਖ ਦਾ ਜਨਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੀ ਤੇ ਕੱਤਕ ਦਾ ਜਨਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੀ-ਇਸ ਗੱਲੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ 1596 ਵਿਚ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਭੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਗਤ ਫੇਰੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕੁਲ 70 ਸਾਲ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਕੱਤਕ 1526 ਤੋਂ ਅੱਸੂ 1596 ਤੀਕ ਦਾ ਸਮਾਂ 70 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਗਤ ਫੇਰੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਕੇ ਅੱਸੂ 1596 ਤੋਂ ਪਿਛਾਂਹ ਨੂੰ ਗਿਣੀਏ ਤਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵਿਸਾਖ 1526 ਵਿਚ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਆਪ ਪੜਚੋਲ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭੀਏ ਅਤੇ ਅਨਮਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਵਾੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਸਿੱਖੀਏ ਤੇ ਸਿਖਾਈਏ।

ਬੇਨਤੀ ਕਰਤਾ: ਸਮੂਹ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵ੍ਹੀਟਨ

ILLINOIS SIKH COMMUNITY CENTER

2131 Creekside Drive, Wheaton, IL 60189, Ph: 630.510.9700
 www.ilsc.com e-mail: ilscwheaton@gmail.com

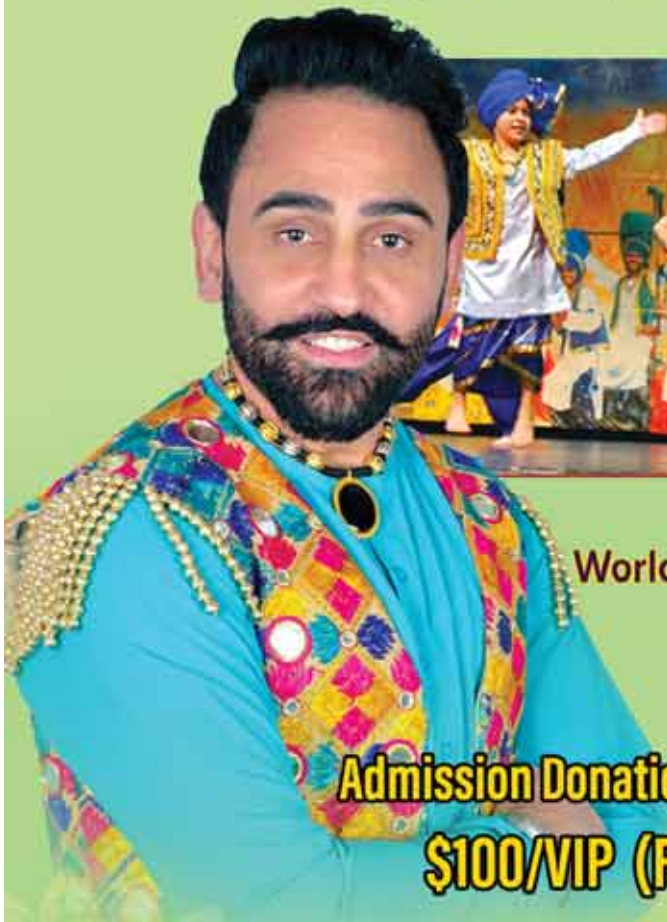

TO CELEBRATE
VAISAKHI
PUNJABI CULTURAL SOCIETY OF CHICAGO
PROUDLY PRESENTS

RANGLA PUNJAB 2022

On Saturday, May 21, 2022 @ 5:00 pm. sharp to 10:00 pm
at Yellow Box Theater, 1635 Emerson Lane, Naperville, IL - 60540

ENJOY A COLORFUL FAMILY STYLE - EVENING FULL OF EXCITEMENT FEATURING!!!
Bhangra, Gidha, Children's items, Bolian, Dances, Punjabi Songs, Skits

Live performance on stage with
World Famous Indo-Canadian Punjabi Folk Singer and Film Artist

SARBJIT CHEEMA

**Admission Donation: \$25 General Seating, \$50 (Reserved Seats)
\$100/VIP (Front Section Seats with Delicious Dinner)**

SPONSORS & VENDORS ENCOURAGED

for further information please contact any PCS official or:

PUNJABI CULTURAL SOCIETY OF CHICAGO

www.PCSChicago.org

**FREE
Parking**

**CHILDREN UNDER
10 YEARS
FREE**

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਮਾਰਤ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

15 ਅਪਰੈਲ 2022 ਅਰੰਭ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਵੇਰੇ 10:30 ਵਜੇ

17 ਅਪਰੈਲ 2022 ਭੋਗ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਵੇਰੇ 10:30 ਵਜੇ

ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ: ਸਵੇਰੇ 11 ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਇਕ ਵਜੇ ਤੱਕ
ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਰਾਗੀ ਭਾਈ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਦੇ ਜਥੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਗੇ

ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਲੰਗਰ
ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ
ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ
ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਜੀ।

ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਾਸ: ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਮਿਲਵਾਕੀ ਦੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ

Sikh Temple Of Wisconsin

7512 South Howell Ave. Oak Creek, WI 53154

Ph. 414-764-7454

Web Site: sikhtempleofwisconsin.com

ਬਾਪ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਿਆਂ...

ਬਾਪ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਵਿਛੜਿਆਂ ਅੱਜ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਪਰ ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਦੇ ਜਾਪਦਾ ਬਾਪ ਨੇ ਅਜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਦਰਅਸਲ ਬਾਪ ਤੁਹਾਡੇ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿਚ ਹਰਦਮ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਵਿਚ, ਤੁਹਾਡੇ ਚਿੱਤ-ਚੇਤੇ ਵਿਚ, ਤੁਹਾਡੀ ਕਰਮ-ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ, ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਵਿਚ, ਤੁਹਾਡੀ ਫਿਤਰਤ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਸੱਚ ਵਿਚ, ਤੁਹਾਡੀ ਹਿੰਮਤ, ਹੌਸਲੇ, ਹੱਠ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਬਾਪ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ। ਉਹ ਅਦਿੱਖ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਹੁੰਦਾ। ਸਿਰਫ ਅਸੀਂ ਹੀ ਕਈ ਵਾਰ ਜਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੁਤਾਹੀ ਕਰਦੇ।

ਬਾਪ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਮਰਪਿਤਾ, ਸੰਤੋਖ, ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਸੁਖਨ ਦਾ ਵਾਰਸ ਸਕੂਨ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਰੰਗ ਨੂੰ ਮਾਣਦਿਆਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਆਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਸਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਉਤਰਾਵਾਂ ਚੜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨੀ। ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਹੈਕਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਗਲਤ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਸੀ।

ਬਹੁਤ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਬਾਪ ਪਰ ਵਕਤ ਦੀ ਕੋਹੀ ਤਰਾਸਦੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਵਿਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੀਕ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੀ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਕਿ ਬਾਪ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਈਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਤ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਮਾਣ ਸਕੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਦਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਾਥ ਨਿਭਾਇਆ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਾਈਕਲ ਹੋਵੇ, ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਲਵੇਰੀਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਨਿੱਤਨੇਮ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਜਿਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਬਾਪ ਨੇ ਆਖ਼ਰੀ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ।

ਸੱਚੀ ਅੰਬਰ ਵਰਗਾ ਸੀ ਬਾਪ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਮੈਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਖੇਡਿਆ, ਸੂਰਜਾਂ ਨਾਲ ਆਤੀ ਪਾਈ, ਚੰਨ-ਮਾਮਾ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਅਤੇ ਚਾਨਣੀਆਂ ਰਾਤਾਂ 'ਚ ਖੂਬ ਨਹਾਇਆ। ਬਾਪ ਅੰਬਰ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਜਾਗ ਲਾਇਆ।

ਤੇ ਅੰਬਰ ਜੇਡੀ ਪ੍ਰਵਾਜ਼ ਭਰਨ ਦਾ ਗੁਰ ਸਿਖਾਇਆ। ਬਾਪ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਆਸਮਾਨ ਜੇਡਾ ਹੋਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਸੂਰਜ, ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਸਫ਼ਰ ਤੇ ਪੈੜਾਂ ਵਿਚ ਉਦਮ ਉਗਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਸਾਡੀ ਬਚਪਨੀ ਬੀਗੀ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਚਿਰਾਗ ਜਗਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਉਹ ਤਾਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਸਲਾਹ ਲੈਂਦਾ, ਸੂਰਜ ਕੋਲੋਂ ਰਾਹ ਪੁੱਛਦਾ, ਅਕਾਸ਼-ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਅੰਤਰੀਵ 'ਚੋਂ ਉਮਾਹ ਲੈ ਕਰਮ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਬੀਜਦਾ ਰਿਹਾ। ਤਦ ਹੀ ਮੈਂ ਉਸ ਚਾਨਣ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕਾਤਰ ਹਾਂ, ਜੋ ਬੁੱਝੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਝ ਵਿਚ ਅਰਬਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾਉਂਦਿਆਂ, ਬਾਪ ਦਾ ਕਰਜ਼ ਉਤਾਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਬਾਪੂ! ਤੋਂਫ਼ੀਕ ਦਿੰਦਾ ਰਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹਰਫ਼ਾਂ 'ਚ ਜੁਗਨੁੰਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ। ਬਾਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰੱਜ ਮਿਲਦਾ ਹਾਂ, ਅਚੇਤ ਅਤੇ ਸਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਤਾਂ ਹੀ ਹਰਫ਼ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੇ ਨੇ; ਬਾਪ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਤੁਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਮਿਲਦਾ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ 'ਚ ਸੁਗੰਧ ਦਾ ਰਮਾਉਣਾ, ਫੁੱਲ ਦੀ ਜੂਹੇ ਤਿਤਲੀਆਂ ਦਾ ਮੰਡਰਾਉਣਾ, ਰੁਮਕਦੀ ਪੌਣ ਦਾ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਸਰਾਉਣਾ, ਦਰਿਆ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਸਮਾਉਣਾ ਤੇ ਨੀਂਦ 'ਚ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਆਉਣਾ।

ਬਾਪ ਵੀ ਧੁੱਪ ਹੱਥੀ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਦੁਆਵਾਂ, 'ਵਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਘੱਲਦਾ ਹੈ ਆਸ਼ਾਵਾਂ, ਸੋਚਾਂ 'ਚ ਧਰਦਾ ਹੈ ਕਿਰਨ-ਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਉਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਲੁਆਂ 'ਚ ਬਣਦਾ ਹੈ ਠੰਡੀਆਂ ਛਾਵਾਂ, ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਮੰਜ਼ਲ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ।

ਸੱਚੀ! ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਬਾਪ ਦਾ ਅਚੇਤ ਆਵੇਸੀ, ਇਲਹਾਮੀ, ਅਲਾਹੀ ਤੇ ਅਨੁਠਾ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਅਦਿੱਖ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਦਾ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਵਰਗੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਾਵਿਕ ਰਵਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇੰਨੇ ਸਹਿਜ ਭਾਅ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਾਵਿਕ ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਸ਼ਾਹ-ਅਸਵਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅੰਤਰੀਵੀ ਨਾਦ ਬਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਰਹੂਮ ਪਿਤਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ 'ਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਵਿਸਮਾਦੀ ਹੁਲਾਰ।

ਬਾਪ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਮਨ ਦੀ ਬੀਗੀ ਵਿਚ ਫੇਰਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮੂਕ ਹੋਕਰੇ ਨਾਲ ਸੋਚਾਂ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਮੇਰੇ ਬੀਤੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਰੂਬਰੂ ਕਰਦੀਆਂ। ਇਹ ਬੀਤਿਆ ਹੋਇਆ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਪ ਦੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀਆਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤੀ ਨਜ਼ਰੀਆ ਬਦਲਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ।

ਬਾਪ ਬੜਾ ਹਿਰਖ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਸੀ ਜਦ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਮੰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਚੰਗਾ ਪੜ੍ਹ ਜਾਣ। ਬਾਪ ਨੂੰ ਬੜਾ ਫ਼ਖਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਦ ਕੋਈ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਪੁੱਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਕਿਸੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਛਿੜਦਾ। ਇਹ ਬਾਪ ਦੇ ਅਚੇਤ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਉਸ ਆਸ਼ਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਉਸਨੂੰ ਔਲਾਦ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਅਪੂਰਨ ਸੁਪਨੇ ਔਲਾਦ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਲੋਚਦੇ।

ਬਾਪ ਨੂੰ ਬੜਾ ਚਾਅ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਗੁਆਂਢੀ ਸ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜਦ ਵੀ ਵਲੈਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਟੋਹਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਆਮ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੇ

ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਵਲਾਇਤੀ ਚਕਾਚੌਧ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚਮਕਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਵਲਾਇਤ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਆਬੇ ਵਾਲੇ ਹੀ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਕੈਨੇਡਾ ਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਬਾਪ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਰੀਝ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵਿਜ਼ਟਰ ਵਜੋਂ ਸੱਦਣ ਲਈ ਦੋ ਵਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਨਾਕਾਮ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਬਰੈਂਪਟਨ ਦੇ ਐਮਪੀ ਦਾ ਪੱਤਰ ਵੀ ਲਾਇਆ ਪਰ ਮੈਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਬਾਪ ਨੂੰ ਬੜਾ ਚਾਅ ਸੀ ਕੈਨੇਡਾ ਆਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸੈੱਟ ਹੋਇਆ ਦੇਖਣ ਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਤਮੰਨਾ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ 'ਕੇਰਾਂ ਕੈਨੇਡਾ' ਦੇ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਮਿਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਜਦ ਹੁਣ ਅਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਨ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਜੂਨ 2014 ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਤੰਬਰ 2014 ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕੈਨੇਡਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਸੱਦਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਅਪੂਰਨ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਬਾਪ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ ਕਾਰਨ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਮਾਯੂਸੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸਦਾ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਜਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇੰਡੀਆ ਜਾਂਦਾ।

'ਕੇਰਾਂ ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ

ਪਿੰਡ ਗਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬਾਪ ਨਾਲ ਚਾਰ ਪੀਹੜੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਫੋਟੋ ਖਿਚਵਾਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਪ ਆਪਣੇ ਭਰੇ ਭਰੁੰਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਫੁਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਾ ਰਿਹਾ। ਦਰਅਸਲ ਜਦ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪੀਹੜੀਆਂ ਉਸਦੀ ਆਗੋਸ਼ਾ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਲਈ ਸੱਤੇ ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਝੋਲੀ 'ਚ

ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਸਕੂਨ ਘਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ 'ਚ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਬਾਪ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁੱਝਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਲਈ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਹੱਕ-ਸੱਚ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧਰਮ ਸੀ। ਉਹ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਗੱਡਾ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ ਮੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਹੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੌਲੇ ਮਹੌਲੇ ਦੇ ਮੇਲੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਮਰ ਵਧਣ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਫੇਰਾ-ਤੋਰਾ ਘਟ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਨਿੱਤਨੇਮ ਵਾਂਗ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਮੀਲ ਦੂਰ ਪੱਤੇ ਬੇਟ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸਵੇਰੇ ਪੰਜ ਤੋਂ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਤੱਕ ਕਤਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਘਰ ਆ ਜਾਣਾ। 'ਕੇਰਾਂ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਾਂ ਦੋਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਨਾਂਹ-ਨੁੱਕਰ ਕੀਤੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਮੰਨ ਗਏ। ਤੁਰਨ ਵਿਚ ਔਖਿਆਈ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਾਰ ਦੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਤੁੱਰ ਕੇ ਗਏ। ਪਰਿਕਰਮਾ ਕੀਤੀ, ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਕਿ ਆਪਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਮੰਨੇ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਆਸਥਾ ਨਾਲ ਆਮ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠ ਕੇ ਫੋਟੋ ਖਿਚਵਾਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਰਾਨੀ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਭਾਅ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਦੋ ਤੀਰਥ ਨਹਾ ਲਏ ਹੋਣ।

ਅਜਿਹੇ ਪਲ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਖਦ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਤਾਅ-ਉਮਰ ਸੁਖਨ ਨੂੰ ਮਾਨਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਹੁਣ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਭਲਾ ਵੇਲਾ ਸੀ ਜਦ ਬਾਪ ਨਾਲ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜ਼ਿਆਰਤ ਕੀਤੀ। ਨਹੀਂ ਪਰਤ ਕੇ ਆਉਣਾ ਬੀਤਿਆ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣੀ ਬਾਪ ਨਾਲ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਅਸੀਸਾਂ ਦੀ ਆਬਸ਼ਾਰ। ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਵਕਤ ਦੇ ਹਰ ਪਲ ਨੂੰ ਇਉਂ ਵਰਤੋ ਕਿ ਉਹ ਪਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਜਾਣਾ। ਫਿਰ ਇਕ ਪਛਤਾਵਾ ਹੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਪਛਤਾਵੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਬਾਪ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਈਆਂ ਪੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਹਿਜੂ ਭਾਈ ਮੇਰਾ ਸਿਆਂ, ਭਾਈ ਨੂਰੇ ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਮੋਹ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਜਦ ਵੀ ਉਸਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਸਾਈਕਲ ਨਾਲ ਟੰਗੇ ਝੋਲੇ ਦੀ ਫਰੋਲਾ ਫਰਾਲੀ ਪੋਤੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਸਵੇਰੇ ਆ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਜਦ ਪੋਤੀਆਂ ਦਾ ਮਨ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਜਿੰਦਰਾ ਲਾ ਕੇ ਚਾਬੀ ਲੁਕਾ ਲੈਣੀ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੋਤੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਸਾਹਵੇਂ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਰਾਤ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਚਾਅ ਸੀ ਜਦ ਉਸਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੋਤੀਆਂ ਹੀ ਕੈਨੇਡਾ-ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਫੁੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਾਉਂਦੇ ਜਦ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਡਾਕਟਰ ਪੋਤੀਆਂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਪਿੰਡ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸੱਚੀ ਅਨਪੜ੍ਹ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਹੁਲਾਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਾਪ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ। ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਚੱਲ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਆਹਰੇ ਤਾਂ ਲੱਗਾ। ਇਥੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਕੰਮ ਆ ਗਈ।

ਬਾਪ ਨੂੰ ਗਿਆਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੀ ਹੋਏ ਨੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬਿਖਰ ਗਿਆ ਏ। ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਰਜ਼ਰੀਪਣ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਨਪਦੇ ਕੂੜ-ਕਪਟ, ਲੋਭ-ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਫਰੋਬ ਦਾ ਪਰਦਾ ਵੀ ਫਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਪ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਹੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਰਿਸ਼ਤੀ ਤੰਦਾਂ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਖੜਾਕ ਵੀ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਿਤਕਣ ਨੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵੀ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਉਗਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਨੂੰ ਕਬਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਾ ਛੱਡੀ। ਮਾਪੇ ਘਰ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ। ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਰੁੱਸ ਗਿਆ ਪਿੰਡ। ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲਿਆ ਫਿਰਨੀ ਨੇ ਅਤੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਉਤੀਆਂ ਉਕਰਾਈਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਗਲੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡ ਕੇ ਜਵਾਨ ਹੋਏ

ਸ਼ਬਦ ਜੋਤ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ
ਫੋਨ: 216-556-2080

ਸਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਕੱਲੇ ਕੱਛੇ' 'ਚ ਦੌੜਦਿਆਂ ਭੱਜਦਿਆਂ ਹੀ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲਏ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਤਿਤਕਣਾ ਹੈ ਮਨ। ਮਨ ਦੀ ਚੀਸ ਨੂੰ ਕਲਮ ਵੀ ਉਲਥਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾਬਰ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਕਲਮ ਫਿਸ ਪਈ;

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੀਗੀ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਹੋਈਆਂ ਪੈੜਾਂ ਦੀ ਲੈਂਦਾ ਰਹਾਂ ਹਰਦਮ ਸੂਹਾਂ। ਜਿਸਦੀ ਆਗੋਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਪਨੇ ਸੀ ਅੱਖ ਪੁੱਟੀ ਕਿਥੇ ਨੇ ਗਵਾਚ ਗਈਆਂ ਜੂਹਾਂ? ਕੱਚੇ ਜਿਹੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੀਵੇਂ ਜਿਹੇ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਚੇ ਚਾਅ ਚੋਂਦੇ ਸੀਗੇ ਤੇਲ। ਵਿਹੜੇ ਦਿਆਂ ਰੰਗਾਂ ਜਿਹੀ ਸਰਘੀ ਦੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਭਾਉਂਦੀ ਸੀ ਭਾਵਾਂ 'ਤੇ ਤੇਲ। ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਬਾਰ ਬਾਣੀ ਲੰਘਦੀ ਹੋਈ ਭੂਰ ਸਦਾ ਭਿਉਂਦੇ ਦੋਂਦੀ ਸੁੱਕੀਆਂ ਬਰੂਹਾਂ।

ਨਿੱਕੀ ਜਹੀ ਕੋਠੜੀ 'ਚ ਵੱਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰਾਜ। ਨੀਵੀਂ ਜਿਹੀ ਛੱਤ ਉਦੋਂ ਅੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਲਈ ਭਰੀ ਸੀਗੀ ਲੰਮੀ ਪ੍ਰਵਾਜ਼। ਅਸੀਸਾਂ-ਅਰਦਾਸਾਂ ਸੰਗ ਤੋਰਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਦੋਂ ਰੂਹ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀਆਂ ਨੇ ਰੂਹਾਂ।

ਕਾਨਿਆਂ ਦੀ ਛੱਤ ਵਿਚੋਂ ਕਿਰ ਰਹੀ ਮਿੱਟੀ ਉਦੋਂ ਟੋਂਹਦੀ ਸੀਗੀ ਮੁੱਖੜੇ ਦੀ ਭਾਅ। ਤਿੱਪ ਤਿੱਪ ਚੋਂਦੀ ਹੋਈ ਛੱਤ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕੌਣ ਪ੍ਰਵਾਹ? ਖਾਲੀ ਪਏ ਭਤੋਲਿਆਂ 'ਚ ਚੁੰਗ ਕੁ ਅਨਾਜ ਉਦੋਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਸਾਨੂੰ ਮਣੀ ਮੂੰਹਾਂ।

ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਧੁੰਦ 'ਚ ਗਵਾਚੇ ਹੋਏ ਪਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਰਾ ਨਾ ਬਿਆਵੇ। ਚਿਹਰਿਆਂ ਦਾ ਚੰਨ ਨਾ ਉਤਰੇ ਬਨੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਚਾਨਣੀ ਨਾ ਮੰਨੀ ਛਿੜਕਾਵੇ। ਦੂਰ ਪ੍ਰਦੇਸੀਂ ਬੈਠਾ ਘਰ ਦੇ ਫਰੋਬ ਦੇਖ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਨੂੰ ਲੂਹਾਂ।

ਅੱਜ ਤਰੋਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਬਾਪ ਦਾ ਆਖ਼ਰੀ ਪਲ ਜਦ ਉਸਨੇ ਆਖ਼ਰੀ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ ਕੇ ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਰੀ ਹੈ। ਯਾਦ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੀਦਿਆਂ ਵਿਚ ਸਹਿਜ, ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਸਕੂਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਂਤੀ ਨਾਲ ਮੂਕ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹੀ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਸਾਰਾ ਹਟਕੋਰਾ ਭਰ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ। ਕਿੰਨੀ ਸੁਖਨਮਈ ਸੀ ਇਹ ਅਲਵਦਾਇਗੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਜੇਠੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਸਿਰਹਾਣੇ ਬੈਠਿਆਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਰੁਹ ਨਾਲ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਦੇ ਕੇ ਜਦਾ ਲਈ ਰੁੱਖਸਤ ਹੋਏ। ਇਹ ਦੁਆਵਾਂ ਹੀ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਅਕੀਦਤ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਦਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਵਰਤੋਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ

14 ਕਮਾਂਡ ਬਟਨ ਬਣਾਉਣੇ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਰਾਂ ਨੇ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿਚਲੀਆਂ ਅਨੇਕ ਕਮਾਂਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਮ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਕਮਾਂਡ ਦਾ ਬਟਨ ਚੁਕਵੀਂ ਅਤੇ ਸਮ-ਕਮਾਂਡਾਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਹੋਣ ਵਾਂਗ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਲੋੜ ਦੀਆਂ ਕਮਾਂਡਾਂ ਤੀਕ ਸੌਖੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਉਹ ਆਪ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲੀ ਕਮਾਂਡ ਦੀ, ਪਹਿਲੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੌਰਟਕੱਟ ਕੀਤਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਘੱਟ ਜਾਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲੀ ਕਮਾਂਡ ਦਾ ਮੀਨੂ ਬਾਰ ਵਿਚ **ਕਮਾਂਡ ਬਟਨ**

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ
ਫੋਨ: 365-994-8850,
ਡਾ. ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 94633-27683

ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਧੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ: ਫਾਈਲ ਮੋਰ/ਐਪਸਨਜ਼/ਵਰਡ ਐਪਸਨਜ਼ ਕਸਟੋਮਾਈਜ਼ ਰਿਬਨ। ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਦਰਸਾਏ ਪੀਲੇ ਚਿੱਤਰ ਅਨੁਸਾਰ 'ਕਸਟੋਮਾਈਜ਼' ਦਾ ਰਿਬਨ ਐਂਡ ਕੀਅਬੋਰਡ ਸੌਰਟਕੱਟ' ਵਿੱਡੋ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਇਗੀ। ਜਦੋਂ ਤੀਕਰ ਖੱਬੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੀ ਕਮਾਂਡ 'ਕੀਅਬੋਰਡ ਸੌਰਟਕੱਟ' ਕਲਿੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਉਦੋਂ ਤੀਕਰ 'ਕਸਟੋਮਾਈਜ਼' ਦਾ ਰਿਬਨ ਦੀਆਂ ਐਪਸਨਜ਼ ਹੀ ਸਤਰਕ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲਾ 'ਚੂੜ ਕਮਾਂਡਜ਼ ਫਰੋਮ': ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਉੱਪਰਲੇ ਨੀਲੇ ਬੋਕਸ ਵਿਚ

ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉੱਪਰਲੀ ਛੋਟੀ ਡੱਬੀ ਵਿਚ ਕਮਾਂਡਾਂ ਦੇ 9 (ਪਾਪੂਲਰ ਕਮਾਂਡਜ਼, ਕਮਾਂਡਜ਼ ਨੋਟ ਇਨ ਦੀ ਰਿਬਨ, ਆਲ ਕਮਾਂਡਜ਼, ਮੈਕਰੋਜ਼, ਫਾਈਲ ਟੈਬ, ਆਲ ਟੈਬਜ਼, ਮੇਨ ਟੈਬਜ਼, ਟੂਲ ਟੈਬਜ਼ ਅਤੇ ਕਸਟਮ ਟੈਬਜ਼ ਐਂਡ ਗਰੁੱਪਜ਼) ਸਿਰਲੇਖ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਕਲਿੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾਇਗਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਟੈਬਾਂ, ਸੈੱਟਾਂ, ਗਰੁੱਪਾਂ ਅਤੇ ਕਮਾਂਡਾਂ, ਉਸਦੇ ਹੇਠਾਂ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਬੋਕਸ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਅੱਗੇ ਜਿਸ ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਕਲਿੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾਇਗਾ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੁੱਖ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 'ਐਡ >>' 'ਕਮਾਂਡ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਲਈ ਸਤਰਕ ਹੋ ਜਾਇਗੀ। **ਯਾਦ ਰਹੇ:** ਇਹ ਕਮਾਂਡ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਸੱਜੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅੱਗੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਜਾਇਗੀ।

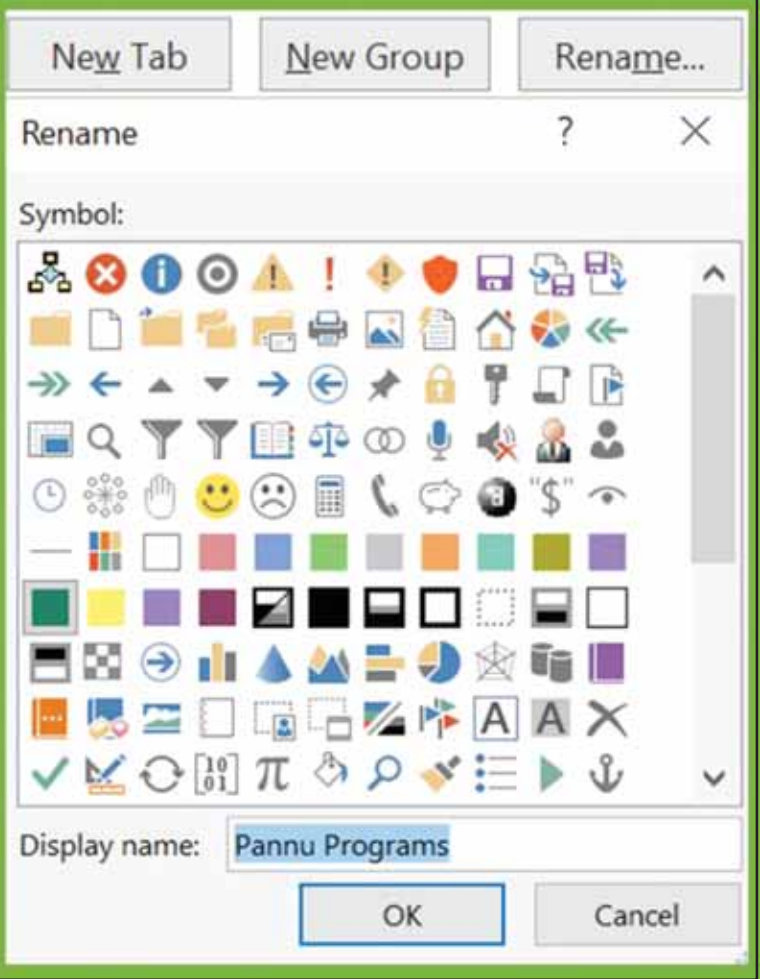
ਦੂਸਰਾ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲਾ 'ਕਸਟੋਮਾਈਜ਼ ਦਾ ਰਿਬਨ': ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਨੀਲੇ ਬੋਕਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਉੱਪਰਲੀ ਛੋਟੀ ਡੱਬੀ ਦੇ ਸਕਰੋਲ-ਤੀਰ ਨੂੰ ਕਲਿੱਕ ਕਰਨ ਨਾਲ 3 (ਆਲ ਟੈਬਜ਼, ਮੇਨ ਟੈਬਜ਼ ਅਤੇ ਟੂਲ ਟੈਬਜ਼) ਸਿਰਲੇਖ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਗੇ। ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਕਲਿੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾਇਗਾ

ਨਵੀਂ ਕਮਾਂਡ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। **ਉੱਪਰ ਖੱਲੇ ਕਰਨਾ:** ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਇਸ ਪੀਲੀ ਵਿੱਡੋ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਭਗ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਦੋ ਤੀਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮਾਂਡ ਟੈਬ, ਗਰੁੱਪ ਜਾਂ ਕਮਾਂਡ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। **ਕਮਾਂਡ ਬਟਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ:** ਕਮਾਂਡ ਬਟਨ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਉਣੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਹਾਲਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ; ਬਣੀ ਹੋਈ ਕਮਾਂਡ ਟੈਬ ਜਾਂ ਗਰੁੱਪ ਵਿਚ। ਦੂਸਰੀ; ਨਿਊ ਟੈਬ ਜਾਂ ਗਰੁੱਪ ਵਿਚ। ਪਹਿਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਟੈਬ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਗਰੁੱਪ ਸਿਲੈੱਕਟ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਨਵੀਂ ਕਮਾਂਡ ਨੂੰ 'ਐਡ>>' 'ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ 'ਨਿਊ ਟੈਬ ਅਤੇ ਨਿਊ ਗਰੁੱਪ' ਦੇ ਬਟਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਪਹਿਲੋਂ ਨਵੀਂ ਟੈਬ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਨਵਾਂ ਗਰੁੱਪ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਨਵੀਂ ਕਮਾਂਡ ਉਸ ਵਿਚ 'ਐਡ >>' 'ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਕਮਾਂਡ, ਗਰੁੱਪ ਜਾਂ ਟੈਬ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਿਲੈੱਕਟ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਮਾਂਡ 'ਐਡ >>' 'ਦੇ ਖੱਲ ਕਮਾਂਡ '<<ਰਿਮੂਵ' ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਕਲਿੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ: ਕਮਾਂਡ ਟੈਬ, ਗਰੁੱਪ ਜਾਂ ਕਮਾਂਡ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲੀ ਕਰਨ ਲਈ 'ਰੀਨੇਮ' ਕਲਿੱਕ। ਰੀਨੇਮ ਦੀ ਵਿੱਡੋ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਇਗੀ। ਡਿਸਪਲੇਅ ਨੇਮ ਦੀ ਡੱਬੀ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। ਉਸਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲੀ ਕਰੋ। ਜੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਸਿੰਬਲ ਵੀ ਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਿੱਡੋ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਸਿੰਬਲ ਨੂੰ ਕਲਿੱਕ ਕਰ ਕੇ ਓਕੇ ਕਲਿੱਕ ਕਰੋ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਅਤੇ ਨਾਲ ਸਿੰਬਲ ਪੈ ਜਾਇਗਾ।

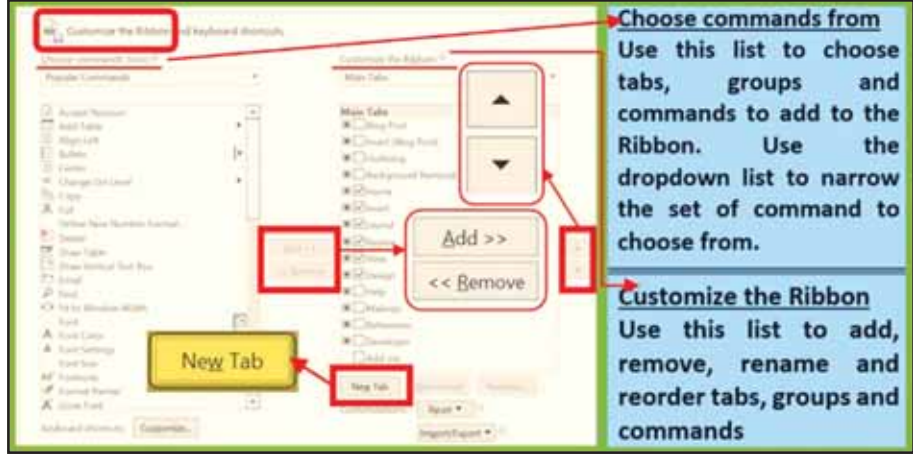
ਕੁਇੱਕ ਅਕਸੈੱਸ ਟੂਲਬਾਰ: ਟੈਬ ਕਮਾਂਡ ਕੋਈ ਵੀ ਸਤਰਕ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਪਰ 'ਕੁਇੱਕ ਅਕਸੈੱਸ ਟੂਲਬਾਰ' ਵਰਤੋਂਕਾਰ ਦੇ

ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਮਾਂਡ ਦਾ ਬਟਨ ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਇਆ

ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਧੀਆ ਉਦਾਹਰਨ 'ਫੋਟੋ ਅਤੇ ਫੋਟੋ ਸਾਈਜ਼' ਕਮਾਂਡ ਬਟਨਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਬਾਈ ਡੀਫਾਲਟ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਮਾਂਡ ਬਟਨ ਹੋਮ ਟੈਬ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਹੋਮ ਟੈਬ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਟੈਬ ਸਤਰਕ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ 'ਫੋਟੋ ਕਮਾਂਡ ਸੈੱਟ' ਅਦਿੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਫੋਟੋ ਕਮਾਂਡ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੇਲੋੜੀ 'ਹੋਮ ਟੈਬ' ਕਲਿੱਕ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਪਰ 'ਕੁਇੱਕ

ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਮਾਂਡ ਬਟਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੀ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਘਾਟਾ-ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਸੂਚਨਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮਾਂਡ ਬਟਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਸਿੰਬਲ ਵੀ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਉੱਪਰ ਖੱਲੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। (ਚਲਦਾ ...)

ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਟੈਬਾਂ, ਗਰੁੱਪਾਂ ਅਤੇ ਕਮਾਂਡਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਰਿਬਨ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁਣਿਆ ਜਾ

ਉਸੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੇਠਲੇ ਵੱਡੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਮਾਂਡ ਟੈਬ, ਕਮਾਂਡ ਸੈੱਟ ਕਲਿੱਕ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ

ਮਸਖ਼ਰੇ ਮੰਤਰੀ
ਭੇਸ ਬਦਲ ਬਦਲ ਨੋਟੀਕੀਆਂ ਕਰ ਕੇ, ਮਸਖ਼ਰੇ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦੇ ਲਾਜਵਾਬ। ਮਸਖ਼ਰੀਆਂ ਕਰ ਕੇ, ਚੁਟਕਲੇ ਸੁਣਾ ਕੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਮੇਹਿਤ ਕਰ ਕੇ ਹੁੰਦੇ ਕਾਮਯਾਬ।
ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਪੰਜਾਬ ਦੀ, ਪੋਰਸ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਸੀ ਸਿਕੰਦਰ ਮਹਾਨ। ਭਾਵੇਂ ਪੋਰਸ ਨੇ ਹਾਰ ਸੀ ਮੰਨੀ ਪਰ ਸਿਕੰਦਰ ਐਨਾ ਹਫ ਗਿਆ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ।
ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਹੁਣ ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ ਚੁਣਿਆ, ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ ਮਸਖ਼ਰਾ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਰੋਕੀ, ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਸੀ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਖਾਣ।
ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਨਸ਼ੇ ਰੋਕਣ ਦਾ, ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸਖਤ ਫਰਮਾਨ। ਫਿਰ ਕੀਤਾ ਭਰਤੀ ਬੋਰਡ ਭੰਗ, ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਨੁਕਸਾਨ।
ਬਿਜਲੀ ਚੋਰੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪ੍ਰੀ ਪੇਡ ਮੀਟਰ, ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਨਾ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰੇ ਇਨਸਾਨ। ਹਨੇਰੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ, ਨਾਂਮਾਤਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ

ਕਾਵਿ-ਕਿਆਰੀ
ਲੱਗੀ ਤਿਲਮਿਲਾਣ।
ਦੂਸਰਾ ਮਸਖ਼ਰਾ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ, ਕਦੇ ਰੋਵੇ ਤੇ ਕਦੇ ਹਸਾਵੇ ਇਮਰਾਨ ਖ਼ਾਨ। ਕਹਿੰਦਾ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਤੇ ਲੜੰਗਾ, ਆਖ਼ਰੀ ਬਾਲ ਤਕ ਭਾਵੇਂ ਜਾਵੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ।
ਗਲੋਬਲ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧ ਗਈ ਸਾਰੇ, ਅਤਿ ਦੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਭੁੱਖਮਰੀ ਛਾਈ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ। ਲੁਟੇਰੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਪਿੱਠ 'ਚ ਫੁਰਾ ਮਾਰ ਕੇ, ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਲਹੂ ਲੁਹਾਣ।
ਰਹਿੰਦੀ ਖੁੰਹਦੀ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਝੱਲੇ ਨਾ ਸੌਂਕਣ ਨੂੰ, ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਰੱਖਿਆ ਅਸਮਾਨ। ਹਾਲ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਇਰਾਕ, ਸੀਰੀਆ ਦਾ ਇਹੀ, ਗ਼ਰੀਬੀ ਨਾਲੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਵੱਧ ਫਿਕਰ ਕਰੇ ਤਾਲਿਬਾਨ।
ਸਭ ਤੋਂ ਤਕੜਾ ਮਸਖ਼ਰਾ ਨਿੱਤਰਿਆ, ਯੂਕਰੇਨ ਦਾ ਜ਼ੋਲੈਂਸਕੀ ਪ੍ਰਧਾਨ। ਨਾਟੋ ਤੇ ਰੂਸ ਦੀ ਭੇੜ ਵਿਚ,

ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਨੁਕਸਾਨ। ਔਧੀ ਆਬਾਦੀ ਬਣੀ ਰਿਫਿਊਜੀ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਦੇਵੇ ਫ਼ਰਮਾਨ।
ਆਖ਼ਰੀ ਮਸਖ਼ਰਾ ਮੋਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰੂ, ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ 'ਤੇ ਕਰੇ ਮਾਣ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਫਾਈਲਜ਼ ਤੋਂ ਕਦੀ ਗੁਜਰਾਤ ਫਾਈਲਜ਼, ਮੌਨ ਧਾਰ ਕੇ ਕਰਦਾ ਵਿਖਿਆਨ।
ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨੂੰ ਵਿਗਾਤਨੀ ਆਪਾਂ, ਅਸੀਂ ਇੰਡਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਸਾਡਾ, ਸਾਡਾ ਸਿੱਕਾ ਮੰਨੇ ਕੁੱਲ ਜਹਾਨ।
-ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ
ਫੋਨ: 98784-69639

ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਗੀਤ
ਚੰਨਾ ਵੇ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ, ਮੈਂ ਮੇਲੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਜਾਵਾਂ ਸੁਫ ਦਾ ਸੁਵਾ ਦੇ ਘੰਗਰਾ, ਵੇ ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਸੁੰਦਰੀ ਜਾਵਾਂ ਢੋਲਾ ਵੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ...।

ਪੋਲੇ ਪੋਲੇ ਵੇ ਪੈਰ ਪੁੱਟਦੀ, ਸੱਪ ਵਾਂਗਰਾਂ ਮੇਲੁਦੀ ਜਾਵਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕੀਏ, ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਦੀ ਖੈਰ ਮਨਾਵਾਂ ਦਿਲਜਾਨੀ ਵੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ...।
ਪੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਲੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏ, ਜਦੋਂ ਪੈਰੀਂ ਝਾਂਜਰ ਫੁਣਕਾਵਾਂ ਦਾਤੀ ਨੂੰ ਲਵਾ ਦੇ ਘੁੰਗਰੂ, ਮੈਂ ਕਣਕਾਂ ਦੇ ਸੱਬਰ ਵਿਛਾਵਾਂ ਮਾਹੀਆ ਵੇ ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਕਰਦਾ...।
ਚੰਡੋਲ ਦੇ ਹੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਦੁਪੱਟਾ ਕਾਸ਼ਨੀ ਉੱਚੀ ਲਹਿਰਾਵਾਂ ਦੋਵੇਂ ਘੁੰਮ ਫਿਰ ਮੇਲਾ ਦੇਖੀਏ, ਬਾਲ ਭਰ ਵੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਖਾਵਾਂ ਸੋਹਣਿਆ ਵੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਕਰਦਾ...।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ

ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ
ਆਈ ਹੈ ਵਿਸਾਖੀ ਤਲਵੰਡੀ ਚੱਲੀਏ ਦੋਸਤਾਂ, ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਨੇਹੇ ਘੱਲੀਏ। ਏਥੇ ਆਏ ਸਨ ਸਾਡੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਲਿਖਾ। ਬਚੀ ਹੋਈ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲੇ ਸਭ ਕਲਮਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਵਹਾਅ। 'ਗੁਰੂ ਕਾਸ਼ੀ' ਬਣੀ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਵਰਦਾਨ ਬਣਨਗੇ ਕਵੀ ਨਾਲੇ ਲੇਖਕ ਮਹਾਨ। ਸਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧਿਆਵੇ ਮਨਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਹ ਪਾਵੇ। ਹਰ ਸਾਲ ਏਥੇ ਮੇਲਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਭਾਰੀ ਦੁਰ੍ਹਾਂ-ਦੁਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੇ ਲੋਕੀਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਤਿਆਰੀ। ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਝੂਟਦੇ ਚੰਡੋਲਾਂ ਹੱਸਦੇ ਤੇ ਗਾਉਂਦੇ, ਨਾਲੇ ਕਰਦੇ ਕਲੋਲਾਂ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਨੁਮਾਇਸ਼ਾਂ ਬੱਚੇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਫਰਮਾਇਸ਼ਾਂ। ਅੱਡੋ-ਅੱਡ 'ਕੱਠ ਕਰੇ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਕਹਿਣ ਦੂਜੇ ਤਾਈਂ ਥੋਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਅਸੀਂ। ਦੂਰ ਪਰ੍ਹੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਢੋਲ ਵੱਜਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਮੇਲਾ ਓਥੇ ਲੱਗਿਆ। ਵਿਕਦੇ ਪਕੌੜੇ ਵਿਚ ਬਣੇ ਤੇਲ ਦੇ 'ਰੂਹੀ' ਖਾਵੇ ਮਜ਼ੇ ਨਾਲ ਕਈ ਮੇਲ ਦੇ। ਆਖਦੀ 'ਰਮਨ' ਮੈਂ ਲੰਗਰ ਫੁਕਣਾ ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡ ਰਹਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣਾ। ਹੁਣ ਹਰ ਸਾਲ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਵਾਂਗੇ 'ਨਵ-ਦੀਪ' ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਲਾ ਮਨਾਵਾਂਗੇ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣਾ ਧਿਆਈਏ ਜੀ ਮੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਸਰਧਾ ਮਨਾਈਏ ਜੀ।
-ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 94176-92015

‘ਯੇ ਜੋ ਪਬਲਿਕ ਹੈ, ਸਬ ਜਾਨਤੀ ਹੈ’

ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਯਾਦ ਦੱਸਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਇਸ ਚਰਚਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਲਾਤ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਬਦਲੇ ਤੇ ਬਦਲੇ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਬਦਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਲੋਕ ਬਦਲ ਗਏ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਬਦਲ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਬਦਲੇ, ਉਸ ਪੁਰਾਣੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਗੱਲ ਸਮਝਣੀ ਕੁਝ ਸੌਖੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਸੂਰ ਕਿਸ ਦਾ ਹੈ।

ਮੰਤਰੀ ਮਾਝੇ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬੋਲੀ ਬਹੁਤ ਭੈੜੀ ਬੋਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਏਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹਰਕਤ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨੀਂ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜੀ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਝੱਟ ਕਿਹਾ: ‘ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਉਹ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ? ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ?’ ਮੈਂ ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ ਕਿ ‘ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ, ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ।’ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ: ‘ਕੀ ਹੈ ਤੂੰ, ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਪੱਤਰਕਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਖੁਦ ਨਹੀਂ ਬਣ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਮੰਤਰੀ ਹਾਂ।’ ਮੈਂ ਫਿਰ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ: ‘ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਕੱਚੇ ਥੜੇ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਪੱਕੀ ਬੁਰਜੀ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ। ਅਗਲੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਹਾਰ ਗਏ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਥੜਾ ਢਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਣਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਓਦੋਂ ਵੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਏਨੀ ਕੁ ਥਾਂ ਮੇਰੇ ਜੋਗੀ ਮੀਡੀਏ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੁੱਕਰ ਵਿਚ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ।’ ਅਗਲੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਉਹ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਦਫਤਰ ਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਨ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਨਾਲ ਉਚੇਚਾ ਕਿਹਾ: ‘ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆ’। ਉਹ ‘ਸਾਬਕਾ’ ਦੀ ਛੇੜ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਕੋਸ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈੱਸ ਨੋਟ ਦੇ ਕੇ ਕਰਵਾ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਆਖਿਆ,

‘ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰ ਲਈ, ਮੇਰੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਲਾਈ।’ ਮੈਂ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, ‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਸਾਬਕਾ ਹੋ ਗਏ ਹੋ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਥਾਂ ਨਵੇਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੌਣ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਭਲਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੋ ਹੋਣਾ ਹੈ?’

ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਖਬਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜੱਚ ਏਜੰਸੀ ਸੀ ਬੀ ਆਈ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਚੋਭ ਲਾਈ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਰਾਮਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ-ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਕਤੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਸਥਾਈ ਨੌਕਰੀ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਸਰਕਾਰ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਬਦਲ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰੋ, ਨਿਯਮ-ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਚੱਲਿਆ ਕਰੋ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਡਾ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਅਫਸਰ ਵੀ ਨਵੇਂ ਹਾਕਮ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਝਾਕਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਹਾਕਮਾਂ ਖਾਤਰ ਉਲੰਘਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨੌਕਰੀ ਜਾਂ ਅਫਸਰੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਏਦਾਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪਾ ਰੱਖੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਦੀ ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਸਤਰਾ ਚੁਕਾ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਥਾਂ ਤੋਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰ ਹਨ। ਅੱਜ ਪਠਾਨਕੋਟ ਲੱਗੇ ਜਿਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਨੇੜੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਉਠਾ ਕੇ ਸਵੇਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਮਾਨਸਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਪਰਿਵਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਪੈਰ ਜਾਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਬਣਾਉਣ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਅਸ਼ੋਕ ਖੇਮਕਾ ਨਾਂ ਦੇ ਅਫਸਰ ਦੀ ਜਿੰਨੇ ਸਾਲ ਸਰਵਿਸ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਥਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਬਿਸਤਰਾ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਲਕੇ ਨਵੀਂ ਥਾਂ

ਜਾਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਅਫਸਰ ਏਦਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਅਫਸਰ ਏਦਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਸਰਕਾਰ ਬਦਲਦੀ ਹੈ, ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਸੂਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰ ਕੇ ਪੱਕੀ ਧਿਰ ਲੱਭੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੀ ਓਟ ਨਾਲ ਦਿਨ ਕੱਟੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਇਹੋ ਦੌੜ ਹਰ ਵਾਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਮਨ-ਆਈਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਸਬੱਬ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਦੌੜ ਇਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਲੱਗੀ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਫਸਰ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਡੇ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਅੱਕੇ ਪਏ ਸਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਉਡੀਕਦੇ ਸਾਂ, ਸੁਕਰ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਲੁਆ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਪੰਜੇ ਸਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਏਹੀ ਗੱਲ ਉਹ ਕਈ ਹੋਰ ਅੱਡਿਆਂ ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਨਵੇਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਆਏ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰ ਨਵੇਂ ਆਗੂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਏਦਾਂ ਦਾ ਰਟਨ-ਮੰਤਰੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਨਾਲ ‘ਖਿਆਲ ਰੱਖਣ ਬਦਲੇ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣ’ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਆਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਇਸ ਨੰਬਰ ਉੱਤੇ ਕਰਿਆ ਕਰਨ, ਲੋਕ ਕਰਨ ਵੀ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਚਰਚੇ ਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਸੰਕੇਤ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਵੇਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ, ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਰੋੜੀ ਭੰਨਣ ਵਰਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕੇਤਾਂ ਬਾਰੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕੌਣ ਦੱਸੇਗਾ! ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਆਗੂਆਂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਨਵੇਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੁਣੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੱਚ-ਝੂਠ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਅਜੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕੁਝ ਕਦਮ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ

ਚੁੱਕਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭੱਲ ਬਣੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਿੰਨੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਅਮਲ ਹੁੰਦਾ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਉੱਪਰ ਜਿਹਾ ਡਰ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਤਾਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਆਮਦ ਨਾਲ ਵੀ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣ ਮਗਰੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਲਟਾ ਸਾਰੇ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਰੋਟ ਵਧਾ ਲਏ ਸਨ ਤੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ‘ਰਿਸਕ ਫੈਕਟਰ’ ਜੁੜ ਗਿਆ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਰੋਟਾਂ ਨਾਲ ਸਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਾਰਵਾਈ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿੰਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਾਣੇਦਾਰ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਲਰਕ ਬੀਬੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦਲਾਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਖਬਰ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਜਦੋਂ ਏਦਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਸੱਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾ ਕੇ ਅਫਸਰੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕਮਾਈ ਵੀ ਚੱਲਦੀ ਰਹੇ। ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਬਹੁਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਖੁਦ ਏਦਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਛੋਟੇ ਪੂੰਗ ਫੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਵੱਡੇ ਕਿਸੇ ਮਗਰਮੱਛ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਭਰਮ ਵੀ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ! ਅਮਲਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਆਮ ਲੋਕ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ।

ਨਵਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੇ ਸਚਮੁੱਚ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਅਕਸ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕੁਰਸੀ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਲੂ
ਫੋਨ: 91-98140-68455

ਤੁਹਾਡੇ ਹੇਠ ਹੈ, ਭਲਕ ਨੂੰ ਲੋਕ ਇਸ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਅਕਸ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਰਹੋ ਤੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਵੜ-ਵੜ ਕੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ‘ਖਿਆਲ ਰੱਖਣ’ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਹ ਸੁਣਦੇ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦੇ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ, ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਗੁੱਝੀਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਹ ਚਰਚਾ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਤਾਂ ਸੱਥਾਂ ਵਿਚ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਫਲਾਣੇ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਹੈ ਤਾਂ ਫਲਾਣੇ ਅਫਸਰ ਦੀ ਜੇਬ ਗਰਮ ਕਰ ਆਇਓ, ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਉਹ ਆਪੋ ਕਰਵਾ ਲਿਆਵੇਗਾ। ਅਜੇ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੱਝਾ ਹੈ, ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਵਕਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਚੇਤਾ ਨਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦੀ ਸਿੱਕਿਆਂ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਨਾਲ ਏਦਾਂ ਬੀਨ ਉੱਤੇ ਨੱਚਦੇ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਝੁਮਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ ਕੁਰਸੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਨਿਭੇਗੀ, ਇਸ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਫੜੇ ਜਾਂਦੇ ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਰਿ ਮੰਤਰੀ ਅਨਿਲ ਦੇਸ਼ਮੁਖ ਦੇ ਫੜੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਵੀ ਤਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਹਾਲੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਦੁਹਾਈ ਲੋਕ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਯੇ ਜੋ ਪਬਲਿਕ ਹੈ, ਸਬ ਜਾਨਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਤਖਤ ਪਲਟਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਪਿਆਰੇ ਪਾਲਤੂ ‘ਸੁਲਤਾਨ ਸਰ’ ਨੇ ਝੁੰਜਲਾਹਟ ਜਿਹੀ ‘ਚ ਗਿਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, ‘ਦਾਦੂ, ਆਹ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕੀ ਮਾਰ ਵਗ ਗਈ ਐ ਕਿ ਰੱਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜੂਨੇ ਪਾਇਐ, ਪਰ ਇਹ ਫਿਰ ਵੀ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦੇ ਕੇ ਛੁਟਿਆ/ਵਡਿਆ ਰਹੇ ਨੇ?’

ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਡ-ਦੁਲਾਰ ਨਾਲ ਪਲੇਸਦਿਆਂ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਰਸਤੂ ਨੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਨਵਰ/ਜੀਵ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਅਰਸਤੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ‘ਸੁਲਤਾਨ ਸਰ’ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ‘ਬਉ’ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਭਲਾ ਇਹ ਅਰਸਤੂ ਕਿਸ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪੁੱਛਕਾਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ-ਕਲ੍ਹ ਤਾਂ ‘ਡੋਰੀਆਂ’ ਦੇ ਨਾਮ ਵੀ

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗੰਡਮ
ਫੋਨ: 98766-55055

ਬੋਲੀਵੁੱਡ ਅਭਿਨੇਤਾ/ਅਭਿਨੇਤਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਉਪਰ ਰੱਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਡੋਰੀ-ਸ਼ੇਅਾਂ ਵਿਚ ਸਲਮਾਨ, ਸ਼ਾਹਰੁਖ, ਹੇਮਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ। (ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਦਸ ਦਈਏ ਕਿ ਸਾਡਾ ਪੁੱਤਰ ‘ਸੁਲਤਾਨ ਸਰ’ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੁਲਤਾਨ ਸਾਨੂੰ ‘ਦਾਦੂ’ ਸਦੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ‘ਸਰ’ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਤਿਕਾਰ-ਸੂਚਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੱਗ-ਬਗੂਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ।)

ਗਿਲਾ ਤਾਂ ‘ਸੁਲਤਾਨ ਸਰ’ ਦਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦੀ ਜੂਨ ਸਰਬ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਭੋਗਣ ਉਪਰੰਤ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਸਭ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਅਸਰਫ-ਉਲ-ਮਖਲੂਕਾਤ’ (ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸਿਰਜਣਾ) ਕਿਹਾ

ਪਸੂ-ਵਾੜਾ

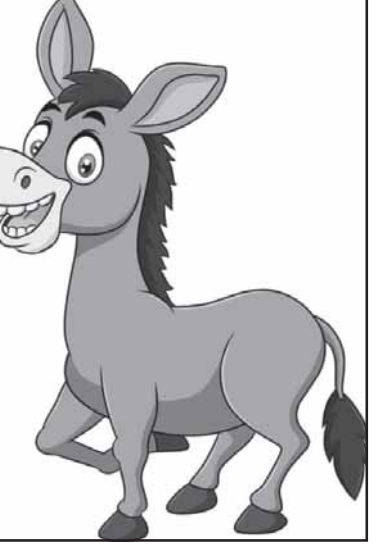
ਗਿਐ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਜੂਨ ਨੂੰ ਸਰਬੋਤਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਐ

‘ਸਗਲ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਤੂ ਸਿਰਿ ਧਰਿਆ’ ॥ ਅਤੇ ‘ਇਸ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਤੇਰੀ ਸਿਕਦਾਰੀ।’

ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਹਾਰ ਝੰਬੇ ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਐ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਗਧੇ ਅਤੇ ਗਿੱਦੜ ਕਹਿ ਕੇ ਛੁਟਿਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਰਬੀ ਘੋੜੇ, ਸ਼ੇਰ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਕੇ ਵਡਿਆ ਰਹੇ ਹਨ (ਜਾਣੀ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠੂ)। ਉੱਜ ਗਧੇ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਤਾਂ ਚਾਹੀਦੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹੈ ਕਿ ਹਾਥੀ ਮਿੱਟੀ ‘ਚ ਲਿੰਬੜ ਕੇ ਵੀ ਹਾਥੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੈ (ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੈ ਕਿ ‘ਹਾਥੀ ਜੀਉਦਾ ਲੱਖ ਦਾ ਤੇ ਮਰਿਆ ਸਵਾ ਲੱਖ ਦਾ’)। ਖੈਰ, ਸਭ ਜੀਉਦੇ ਵਸਦੇ ਰਹਿਣ, ਹਾਰੇ ਈ ਐ, ਕੋਈ ਮਰੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਭਲਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਪਰ ਚਿੱਕੜ ਕਿਉਂ ਉਛਾਲ ਰਹੇ ਹੋ? ਕਿਧਰੇ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਿਆ ਦਿੰਦੇ-ਦਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਥੀ ਨਹਾ ਧੋ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਮਿੱਟੀ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪੈਦੈ!

ਸਿਰਫ ਸਾਡੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ‘ਪਸੂ-ਵਾੜਾ’ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋਇਆ, ਸਗੋਂ 2017 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਗਧੇ ਦਾ ‘ਮੈਟਾਫਰ’ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਬੜਾ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੇ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਵਿਚ ਚੋਣ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਮੇਂ ਨੌਕ-ਝੋਕ ਦੌਰਾਨ। ਅਖਿਲੇਸ਼ ਨੇ ਇਕ ਚੋਣ ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਅਭਿਨੇਤਾ ਅਮਿਤਾਬ ਬਚਨ ਵੱਲੋਂ ਗੁਜਰਾਤੀ

ਇਧਰ ਭੀ ਗਧੇ ਹੈ ਉਧਰ ਭੀ ਗਧੇ ਹੈ ਜਿਧਰ ਦੇਖਤਾ ਹੁੰ ਗਧੇ ਹੀ ਗਧੇ ਹੈ। ਘੋੜੇ ਕੇ ਮਿਲਤੀ ਨਹੀਂ ਘਾਸ ਦੇਖੇ ਗਧੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹੈ ਚਵਨਪ੍ਰਾਸ ਦੇਖੇ। ਯਹਾਂ ਆਦਮੀ ਕੀ ਕਹ ਕਬ ਬਨੀ ਹੈ ਯੇ ਦੁਨੀਆਂ ਗਧੇ ਕੇ ਲੀਏ ਬਨੀ ਹੈ।

ਇਹ ‘ਪਸੂ-ਵਾੜਾ’ ਸਿਰਫ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ। ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵੀ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇਸ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮਤਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ 3 ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ-ਏ-ਆਜ਼ਮ (ਜਾਣੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ) 3 ਚੁਧੇ ਕਹਿ-ਕਹਿ ਕੇ ਰੱਜ ਕੇ ਭੰਡ ਰਿਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਛਪਣ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਥਿਤ ਚੁਧਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਟੁੱਕ ਦੇਣੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਹੀ ਜਾਣਦੈ (ਵੈਸੇ ਐਸ ਵੇਲੇ ਹਾਲਾਤ ਤਾਂ ਗੱਦੀ ਕੁਤਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ)।

ਭਾਰਤੀ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿਚ ਦੋ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ‘ਪਸੂਵਾਦ’ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲੇਖਕ ਜੌਰਜ ਔਰਵੈਲ ਦਾ 1945 ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਾਵਲ ‘ਐਨੀਮਲ ਫਾਰਮ’ (ਪਸੂ-ਵਾੜਾ) ਯਾਦ ਆ ਗਿਐ। ਇਹ ਨਾਵਲ ਇਕ ਦੁਅਰਥਿਕ, ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਸਿਆਸੀ ਵਿਅੰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਸਿਸਟਮ ਉਪਰ ਚੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜਾਨਵਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਵਿਰੁਧ ਇਸ ਆਸ ਨਾਲ ਬਗਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ

ਵਿਅੰਗ

ਐਸਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਸਿਰਜ ਸਕਣ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਜਾਨਵਰ ਬਰਾਬਰ, ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਸੁਖੀ ਹੋਣ। ਇਸ ਵਿਚ ਗਧਿਆਂ, ਸੂਰਾਂ, ਭੇਡਾਂ, ਖਰਗੋਸ਼ਾਂ, ਕੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਲੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ-ਨੈਪੋਲੀਅਨ, ਬੈਂਜਾਮਿਨ, ਸਨੋਬਾਲ ਆਦਿ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਐ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸੂਰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚਲੀ ਮੁਹਾਰਤ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਅਤੇ ਪੱਤੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਪਸੂ-ਵਾੜੇ ਦੇ ਸੱਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਸਭ ਜਾਨਵਰ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਪਰ ਕੁਝ ਜਾਨਵਰ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਬਰਾਬਰ (ਭਾਵ ਬਿਹਤਰ) ਹਨ’।

ਚਲੋ, ਇਹ ਨਾਵਲ ਤਾਂ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਵਿਅੰਗ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਐ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਝੋਭ ਝੱਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ‘ਪਸੂਕਰਨ’ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਲਿਓ ਲੋਕੋ! ਕੰਮ ਕਰੋ, ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰੋ, ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰੋ, ਚੋਣਾਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਆਉਣਗੀਆਂ, ਪਰ ਲੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ‘ਚ ‘ਬੰਦੇ’ ਹੀ ਸਕਣਗੇ, ‘ਜਾਨਵਰ’ ਨਹੀਂ!

ਕਿਧਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕਥਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ

‘ਕਰਤੂਤਿ ਪਸੂ ਕੀ ਮਾਨਸ ਜਾਤਿ॥’

ਸੋ, ਜਨਾਬ! ਬੰਦੇ ਬਣੋ, ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਿਉ। ਐਵੇਂ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉਲੂਮਾ ਲਿਉ:

“ਸ਼ੇਰ ਯੂ ਹੀ ਨਾ ਪਰਿਦੋਂ ਨੇ ਮਚਾਇਆ ਹੋਗਾ,

ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰ ਸੇ ਜੰਗਲ ਕੀ ਤਰਫ ਆਇਆ ਹੋਗਾ!”

‘ਸਿਆਸੀ ਫੈਕਟਰੀਆਂ’ ਦਾ ਰੰਗ-ਢੰਗ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁਫਤ ਬੱਸ ਸਫਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਰਗਾਂ ‘ਤੇ ਤੈਰਦੀ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਿਆਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ, ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਵਿਧਾਇਕ/ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ, ਪੱਤਰਕਾਰ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਆਦਿ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੁਝ ਹੋਰਨਾਂ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ (ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਮੁਫਤ ਹੈ), ਪਾਣੀ, ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ ਆਦਿ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੁਫਤ ਹਨ ਜਾਂ ਮੁਫਤ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਨ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੁਫਤ ਵੰਡੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਚੜ੍ਹਨ ਕਾਰਨ ਦੀਵਾਲੀਆ ਹੋਣ ਕੰਢੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਹੋਰ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਦੌੜ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਉਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਹੀ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਜੋ-ਜੋ ਪਾਪੜ ਵੇਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਆਖਰਕਾਰ ਨੁਕਸਾਨ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਧੜਾ-ਧੜ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਆਪਸੀ ਆਰਥਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਪਾੜਾ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਗੁਰਬਚਨ ਜਗਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕਿ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਲਈ ਵੀ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਅਸੀਂ ਮੱਧਵਰਗ ਨੂੰ ਨਿਚੋੜ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਦ ਬੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਆਮਦਨ ਸੁੰਗੜਨ, ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸਾਂ ਅਤੇ ਨੋਟਬੰਦੀ,

ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਕੰਮ ਦੇ ਲਗਭਗ ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯੂਨੀਅਨ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਯੂਨੀਅਨ ਫਰੰਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੀ ਧਾਂਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ

ਭਾਸ਼ਾ ਬਦਲ ਗਈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨਾ ਕੇਵਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸਗੋਂ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ।

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਾਸ਼ੀਏ ‘ਤੇ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ

ਲਈ ਖੈਰਾਤਾਂ ਤੇ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕਰੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਫਤ ਰਾਸ਼ਨ, ਤੇਲ, ਦਾਲਾਂ, ਚੌਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਮੁਫਤ ਸਾਈਕਲ, ਫੋਨ, ਗੈਸ, ਸਾੜ੍ਹੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਖਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਬੋਝੀ ਰਕਮ ਪਾਉਣ ਦੇ ਨਵੇਂ ਵਾਅਦੇ ਵੀ ਘੜ ਲਏ ਹਨ। ਦੇਖੋ, ਕਿਵੇਂ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸਟੇਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਭੁੱਖਮਰੀ ਤੇ ਲਾਚਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਸਿਆਸੀ ਸਾਂਚੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਜੋ ਆਖਰੀ ਬੰਦੇ ਤੱਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੈ ਨਾ ਕਮਾਲ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਹੀ ਇਹ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ! ਅਫੀਮ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਹੀ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕਾਮਯਾਬ ਉਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਸਾਧਨ, ਜਥੇਬੰਦੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ? ਉਹ ਵੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਕੁਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ; ਆਖਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ 80 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਰਾਸ਼ਨ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਮਹਾਸ਼ਕਤੀ ਬਣਨ ਦੇ ਦਮਗਜ਼ੇ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਨਅਤੀ ਖਾਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ‘ਤੇ ਆਈਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਐਨੀ ਵੱਡੀ ਤਾਦਾਦ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਖੈਰਾਤਾਂ ਜਾਂ ਖਾਣੇ (ਆਟਾ ਦਾਲ) ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜ਼ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ‘ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਦੀਰਘਕਾਲੀ ਵਿਕਾਸ ‘ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਨਾ ਕਿ ਬੋਝਚਿਰੀਆਂ ਮਿੱਠੀ ਗੋਲੀਆਂ ‘ਤੇ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਖਾਕਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੀ ਆਧੁਨਿਕ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਅੱਜ ਸੀਤ ਯੁੱਧ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਰਣਨੀਤਕ ਖੇਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਭ ਅਜਿਹੇ ਵਕਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੇ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੁਲਾਂ ਹਿਲਾ ਛੱਡੀਆਂ ਹਨ। ਕੌਮੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਉੱਚ ਦੁਮਾਲਤੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਸਕਤ ਮੱਧਵਰਗ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਬਚੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪੈਟਰੋਲ ਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਵਾਲੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਹੰਢਣਾ ਉਰਜਾ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀਆਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਨਅਤੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਗਏ ਸਾਂ, ਅਸੀਂ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਖੁੰਝਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਗੁਰਬਚਨ ਜਗਤ

ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤਕ ਸਿਮਟ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਖੈਰਾਤਾਂ ਤੇ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾ ਕੇ ਲੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਇਕ ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਪਛਾੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਮਾਨਵੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੈਮਾਨਿਆਂ ‘ਤੇ ਅੱਵਲ ਨੰਬਰ ਸੂਬਾ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਾਨਦਾਰ ਅਤੀਤ ਦਾ ਮਹਿੰਜ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਬਣੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸ ਦੁਰਦਸਾ ਲਈ ਕਸੂਰਵਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉੱਦਮਸ਼ੀਲਤਾ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਨਿਜ਼ਾਮ ਤੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਤੇ ਬੇਹੁਮਰਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਸੂਰਵਾਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਫੀਆ ਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦਾ ਗੱਠਜੋੜ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੂਬੇ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਅੱਜ ਮਿਆਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਵੋਟਰ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਰਾਸ਼ਨ ਆਟਾ ਦਾਲ ਤੇ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਮੁਫਤ ਸਫਰ ਦਾ ਆਦੀ ਬਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਤੱਲਕ ਮਾਰਗ੍ਰੈਟ ਬੈਚਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ- “ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਦਿੱਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਨ ਆਖਰਕਾਰ ਇਕ ਦਿਨ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।” ਸਾਡੇ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਨਕਲੀ ਸਮਾਜਵਾਦ ਹੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੀਆਂ ਦੀਰਘਕਾਲੀ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰ ਕੀਮਤ ‘ਤੇ ਸੱਤਾ ਹਥਿਆਉਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਧਨ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ‘ਹੋਰ ਲੋਕ’ ਕੌਣ ਹਨ? ਇਹ ਮੱਧ ਵਰਗ ਭਾਵ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਤਬਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਤਤਕਾਲ ਉੱਠ ਕੇ ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਾਂ ‘ਤੇ ਨਿਕਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੋਣ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਤੇ ਲਘੂ ਕਾਰੋਬਾਰੀ, ਵਪਾਰੀ ਤੇ ਕਿਸਾਨ। ਇਹੀ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਖੈਰਾਤ ਮੰਗਿਆਂ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ, ਖਪਤ, ਸੰਪਤੀ-ਗੱਲ ਕੀ ਹਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਉਤਪਾਦ ‘ਤੇ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁੱਗਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਐਨੀ ਵੱਡੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਚੋਣ ਦਾ ਪਾਸਾ ਪਲਟਾ ਸਕਣ। ਵੱਡੇ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ‘ਚੋਂ ਸਾਡਾ ਹੀ ਮੁਲਕ ਹੈ (ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਵੇਂ ਜਾਂ ਛੇਵੇਂ ਨੰਬਰ ‘ਤੇ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕੋਵਿਡ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਅਤੇ ਲਘੂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੇਰਾ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਹਾਲੇ ਵੀ ਸਾਡਾ ਅਰਥਚਾਰਾ ਮੱਧ ਵਰਗ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਧੜਕਦਾ ਹੈ। ਮੱਧਵਰਗ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਨਅਤ, ਸਰਕਾਰ, ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੰਜਣ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਿਪਤਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਧਨਾਢ ਵਰਗ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਬਚਨ ਮਾਰੀ ਖਲਕਤ ਰਾਸ਼ਨ, ਦਵਾ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ

ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ 2020 ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ‘ਚ ਮਚਾਈ ਤਬਾਹੀ।

ਮਹਾਮਾਰੀ ਤੇ ਕਰੋਨੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਤੀਹਰੇ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਮੱਧਵਰਗ ਸੁੰਗੜਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਫਤ ਰਾਸ਼ਨ ਸਹਾਰੇ ਜਿਉਣ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਹੋਰ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਸਗੋਂ ਆਰਥਿਕ ਅਸਾਵਾਪਣ ਵੀ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਉਹ ਲੱਛਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ਹੈ।

ਇਹ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦਿਆਂ ਲੰਬੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸੱਠਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕਾਲਜ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਚੋਤੇ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ ਪਰ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪੈਂਡਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਜਿਧਰ ਤੁਰ ਪਏ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਉਦੋਂ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਕੈਫੇਟੇਰੀਏ ਵਿਚ ਕੋਫੀ ਦੇ ਕੱਪ ਪੀਦਿਆਂ ਸਾਹਿਤ, ਅਰਥ-ਸਾਸਤਰ, ਸਿਆਸਤ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਗਹਿਨ ਗੰਭੀਰ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਲੰਮੇ ਵਾਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਂਡ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਾਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ, ਕੋਈ ਜੀਨ ਜਾਂ ਯੁੱਪ ਵਾਲੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਨਾ ਕੋਈ ਟੀ.ਵੀ. ਸੀ, ਨਾ ਵ੍ਹੱਟਸਐਪ, ਨਾ ਟਵੀਟ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਯੰਤਰ ਦੇਖਣ ਸੁਣਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੈਕਚਰ ਨੋਟਸ, ਸਾਹਿਤ, ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣਦੀ ਸੀ। ਫਿਰ 1966 ਵਿਚ ਮੈਂ ਭਾਰਤੀ ਪੁਲਿਸ ਸੇਵਾ (ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ.) ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੱਠਵਿਆਂ ਤੇ ਸੱਤਰਵਿਆਂ ਵਿਚ ਅਪਰਾਧ ਤੇ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਸਨਅਤੀ ਕਾਮਿਆਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਰੇਲ ਕਰਮੀਆਂ ਆਦਿ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ

ਆਰਐਸਐਸ ਅਤੇ ਜਨ ਸੰਘ ਨੇ ਵੀ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਨਅਤ ‘ਤੇ ਦਬਾਅ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝੌਤੇ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉੱਝ, ਇਹ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਸਬੰਧਿਤ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਵਫਾਦਾਰੀਆਂ ਪਾਲਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਵੇਲੇ ਕਾਫੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੇਡਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਧਾਰਮਿਕ, ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸਗੋਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਜਾਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਾਫੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਖੂਬ ਲਾਹਾ ਲਿਆ। ਧਰਮ ‘ਤੇ ਗੁੱਝੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਤਾਂ ਚਲਦੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਰੋਲਾ ਰੱਪਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਅੱਸੀਵਿਆਂ ਤੋਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਲੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਦੇ ਉਭਾਰ ਅਤੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਾਦੀ ‘ਚੋਂ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਪਲਾਇਨ, ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮੁੰਬਈ, ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਕਤਲੇਆਮ, ਸੰਸਦ ‘ਤੇ ਹਮਲੇ ਜਿਹੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਸੁੱਤੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਦੇ ਮਾਰੋਲ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾਹੀਣ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਹਾ ਉਠਾਇਆ। ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵੀ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੀ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਅਡਵਾਨੀ ਦੀ ਰਥ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ‘ਤੇ ਛਾ ਗਈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋਕਰਾਜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮਕਸਦ ਚੋਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਸਤ ਦੀ

ਨਹਿਰੂਵਾਦੀ ਸਮਾਜਵਾਦ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਉਸੇ ਰਾਹ ‘ਤੇ ਚੱਲ ਪਈਆਂ ਅਤੇ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਿੱਖਾ ਹਿੰਦੁਤਵ, ਨਰਮ ਹਿੰਦੁਤਵ, ਸਿੱਧਤ ਹਿੰਦੁਤਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਲਾਮ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਖੋਰਖਾਹ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਜਾਤੀਵਾਦ ਦੀ ਵੀ ਖੂਬ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵੀ ਧਰਮ ਤੇ ਜਾਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਧਰਮ ਤੇ ਜਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਟਿਕਟਾਂ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮੀ ਤੇ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਇਹੋ ਹਕੀਕਤ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਲਾਵਾ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਲਵ ਜਹਾਦ, ਗੋ ਰਕਸ਼ਾ, ਰੋਮੀਓ ਸਕ੍ਰੂਐਡ, ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ -ਇਕ ਨਵੀਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਘੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਆਰਥਿਕ ਟੀਚਿਆਂ ਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ‘ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਫੀਮ’ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਜੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਗਹਾਲ, ਧਰਮ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਕਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਬਿਹਤਰੀਆਂ ਵੱਲ ਤੱਕਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਵਕਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ, ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ੀਬਤਾਂ ਦੀ ਇਸ ਫੌਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮੁਖਾਤਬ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ? ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਿਹਤ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸਣੇ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਨਅਤੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਸੌਖਾ ਰਾਹ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਬਸ ਗਰੀਬ ਤੇ ਨਿਤਾਣੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਿੱਥੋ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਸੋਧ
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਦੋ
ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ
ਛਪੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਲਟ ਲਟ
ਬਲਦਾ ਦੀਵਾ’ ਲਾਜ
ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ ਦੀ ਸੀ,
ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਨਾਮ ਛਪਣ ਤੋਂ ਰਹਿ
ਗਿਆ ਸੀ। ਭੁੱਲ ਲਈ
ਖਿਆ ਦੇ ਜਾਚਕ ਹਾਂ।

ਮੇਰੀ ਫਿਲਮੀ ਆਤਮ-ਕਥਾ

ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ

ਪਹਿਲੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ

ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਦਾਕਾਰ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ (1 ਮਈ 1913-13 ਅਪਰੈਲ 1973) ਲਿਖਾਰੀ ਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫਿਲਮੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਾਰਤਕ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਿਕੇਤਨ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਬਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਤੋਂ ਸਬਕ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਆਹਲਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਲਿਖਤ 'ਮੇਰੀ ਫਿਲਮੀ ਆਤਮ-ਕਥਾ' ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਅਚਨਚੇਤ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਦਾ ਬੁਲਾਵਾ ਆ ਗਿਆ - ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ। ਸ਼ਾਮੀ ਸੱਤ ਵਜੇ ਕਾਰਦਾਰ ਸਟੂਡੀਓ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ। ਇਪਟਾ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਅਧ-ਵਿਚਾਲੇ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਐਨ ਵਕਤ ਸਿਰ ਚਰਨੀ ਰੋਡ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਗੱਡੀ ਫੜ ਲਈ। ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਥੀਆਂ ਉਪਰ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਛੋਹ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਪਲ ਦੇ ਪਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਈਰਖਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੋਵਾਂ। ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਜ ਤਕ ਮੈਂ ਇਹੋ ਤੁਹਿਕਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਘਰ ਵਿਚ, ਤੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਵਿਸਮਾਦੀ, ਤਲਿਸਮੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਲਾ ਤੇ ਉਚੇਰਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਕਰਦੇ ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਕਾਇਮ, ਤੇ ਨਾ ਕਰਦੇ ਦਾ ਹਿੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਕੋਈ ਪੁੱਛ ਬੈਠੇ, "ਅਜ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਨਹੀਂ!" ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਟਾਰ ਵੀ ਬਿੜਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ, ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਸਾਰੇ, ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ 'ਵਾਜ਼ ਫਿਲਮ ਸਟਾਰ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।

ਮੈਨੂੰ ਸੱਤ ਵਜੇ ਦਾ ਟਾਈਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸਟੂਡੀਓ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਿਫਟ ਨੌਂ ਵਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਤਨਾ ਪਹਿਲੇ ਕਿਉਂ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਮੈਨੂੰ? ਅੱਠ ਵਜੇ ਤਕ ਤਾਂ ਫਨੀ-ਦਾ (ਫਿਲਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਫਨੀ ਮਜੂਮਦਾਰ) ਦੇ ਸਹਾਇਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਦਿਤੇ ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਬਹੁਤਾ ਗੌਰ ਨਾ ਕੀਤਾ - ਪਹਿਲੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਦਾ ਚਾਅ ਜੋ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਅਪਮਾਨ ਛੋਟੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਠੀਕ ਥਾਂ ਰਖਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ

ਕਲਾਕਾਰ, ਅਰਥਾਤ ਸਟਾਰ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਸਿਫਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੋ-ਦੋ, ਚਾਰ-ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਦੇਰ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਰ ਕੱਜ-ਅਦਾਈ ਦਾ ਮੁਸਕਰਾਹਟਾਂ ਨਾਲ ਸੁਆਗਤ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਤੇ ਯੂਨਿਟ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਇੰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਤਰੇਤਾਂ ਖੁੱਕ ਲਾ ਕੇ ਜੋਤਨ ਲਈ ਛੋਟੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਾ-ਵਜ੍ਹਾ ਫਟਕਾਰਿਆ ਤੇ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਾਚਰੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਕੁਸਕਣ ਜੋ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਨੋਂ ਫੜ ਕੇ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਰੱਬ-

ਸਬਬੀ ਕਿਸਮਤ ਉਤਾਂਹ ਚੁੱਕ ਲਏ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਗਿਣ-ਗਿਣ ਕੇ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਛੋਟੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਉਗਮਿਆ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਸੈਂਟ ਸਟੂਡੀਓ ਦੇ ਹਾਤੇ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਕਿਸੇ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਤੇ ਬਗੀਚੇ ਦਾ ਸੈਂਟ। ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਕੁ ਵਜੇ ਫਨੀ-ਦਾ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਲਿਆਏ, ਤੇ ਕੈਮਰਾਮੈਨ ਘੋਸ਼ ਨੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਲਾਈਟਿੰਗ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ। ਗਿਆਰਾਂ ਕੁ ਵਜੇ

ਸਟੂਡੀਓ ਦੇ ਫਾਟਕ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਦੇ ਕੁਝ ਇਕ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਦਾਖਲ ਹੋਈਆਂ - ਚਾਰਲੀ (ਸਣੇ ਆਪਣੇ ਐਲਸੇਸੀਐਨ ਕੁੱਤੇ ਦੇ), ਆਗਾ, ਡੇਵਿਡ, ਕੁਸਮ, ਦੇਸ਼ ਪਾਂਡੇ, ਸੁਨਾਲਿਨੀ ਦੇਵੀ। ਇਹ ਲੋਕ ਤਾਜ ਮਹੱਲ ਦੀ ਕਿਸੇ ਡਿਨਰ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਆਕੜੀਆਂ

ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ ਸਨ, ਤੇ ਜਿਥੇ ਸੰਨ 52 ਦੇ ਦਮਨ-ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫੜੇ ਹੋਏ ਲੱਖਾਂ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਅਜੇ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸੜ ਰਹੇ ਸਨ? ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਆਦੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਹੋਇਆ। ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਪਰਤਿਆ ਸਾਂ।

ਅਦਾਕਾਰ ਨਵੀਨ ਯਾਗਨਿਕ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਫਨੀ ਮਜੂਮਦਾਰ

ਕਾਫੀ ਪੀ ਕੇ ਸਟਾਰ ਰੁਖਸਤ ਹੋ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ 'ਮੂਡ' ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣ ਰਿਹਾ, ਸੈਂਟ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਖੋਰੇ ਸਜਾਵਟ ਤੇ ਲਾਈਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਲਗ ਜਾਏ। ਫਨੀ-ਦਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 'ਤੇ ਪਾ ਕੇ, ਖਿਤੇ ਮੱਥੇ ਰੁਖਸਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਮੈਂ, ਤੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਹੀਰੋ, ਨਵੀਨ ਯਾਗਨਿਕ ਜੋ ਸਟਾਰਪਣੇ ਦੀ ਮੁਹਾਨ

ਹੋਈਆਂ, ਤਿੱਤਲੀ-ਕਾਲਰ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਡਿਨਰ-ਸੂਟ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੰਗ ਦੇ ਜਮਾਨੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਮਨਾਹੀ ਜਿਹੀ ਵੇਖੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਮੇਜ਼ ਉਤੇ ਚਿੱਟਾ ਕਪੜਾ ਵਫਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਝਮ-ਝਮ ਕਰਦੇ ਚੀਨੀ ਦੇ ਸੈਂਟ ਵਿਚ ਸੈਂਡਵਿਚਾਂ ਤੇ ਕਾਫੀ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਵਿਚ ਵੀ ਇਤਨੇ ਨਵਾਬੀ ਠਾਠ ਨਾਲ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ। ਅਜੀਬ-ਅਜੀਬ ਲੱਗਾ। ਕੀ ਇਹ ਉਹੀ ਮੁਲਕ ਸੀ ਜਿਥੇ ਸਾਲ ਭਰ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਖਾਂ ਆਦਮੀ ਭੁੱਖ

ਤੱਕ ਚਿਰਾਂ ਦਾ ਪੁੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇ ਟੱਪਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਾਫੀ ਪੀ ਰਹੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਦਰ ਮੇਕ-ਅਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੇ ਹੁਣ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਇਕ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਕੁਰਤਾ-ਪਜਾਮਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਮੇਕ-ਅਪ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬੜਾ ਹਨੂੰਮਾਨੀ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਨਵੀਨ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਪਰਦੇ ਉਤੇ ਇਹਨਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੀ ਆਵੇਗਾ। ਇਕ

ਦਮ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ ਰੰਗੀਨ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਾਲੀ-ਚਿੱਟੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਕੈਮਰਾਮੈਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਉਲਝਣਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

"ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਬੱਗੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ, ਤੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਇਤਨਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਮੇਕ-ਅੱਪ ਥੱਪ ਕੇ ਕੀ ਕਲਾਕਾਰ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਹਜ-ਸੁਭਾਵਕਤਾ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ?" ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ।

"ਆਦਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।" ਨਵੀਨ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਅਭਿਨੈ ਕਲਾ ਬਾਰੇ ਜਿਤਨਾ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਗੁੜਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀਪਣ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਦਾ ਹੀਰੋ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ।

ਨਵੀਨ ਦਾ ਚੌਤਾ ਸਪਾਟ ਜਿਹਾ ਚਿਹਰਾ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਮੈਨੂੰ ਹੁਸੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਹੋਛੀ ਜਿਹੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਸਕਰੀਨ ਉਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧ ਹੁਸੀਨ ਦਿਸਾਂਗਾ ਪਰ ਹੱਸਣ ਵੇਲੇ, ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਕਲਾਰਕ ਬੇਗਲ ਵਰਗੇ ਡੂੰਘੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਠਹਿਰੀ ਹੋਈ ਤੇ ਸੌਜੀਦਾ ਤਬੀਅਤ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ।

ਨਵੀਨ ਯਾਗਨਿਕ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਲੰਮਾ ਜੀਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖਿਆ। ਉਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਮਿਆਦੀ ਬੁਖਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੜੀ ਨਾਗਹਾਨੀ ਮੌਤ ਸੀ ਉਹ। ਫਿਲਮਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਵੀਨ ਨੇ ਬੜੇ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਸਨ - ਐਕਸਟਰਾਵਾਂ ਤੇ ਸਟੂਡੀਓ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਨਿਆਂ ਲਈ ਜਦੋਜਹਿਦ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਰਗਰਮ ਸਾਥੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸੀ, ਨੂੰ ਏਸੇ ਸੇਵਾ ਬਦਲੇ ਗੁੰਝਿਆਂ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇਕ ਤੇ ਨਿੱਡਰ ਦੋਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਨਵੀਨ ਕੋਲੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਵੀ ਮੇਕ-ਅੱਪ ਕਰਨ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੇਕ-ਅੱਪ-ਮੈਨ ਦਾ ਨਾਂ ਸਵਾਮੀ ਸੀ। ਅਜੇ ਵੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਸਟੂਡੀਓ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਵੀਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਆਰਥਕ ਦਸ਼ਾ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ। ਉਹ ਇਕ ਥਾਂ ਕਾਇਮ ਹੀ ਰਹੀ ਹੋਵੇ - ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਏਸ ਆਦਮਖੋਰ ਫਿਲਮੀ ਪੰਦੇ ਅੰਦਰ ਸੋ ਚੋਂ ਨਿੱਕਿਨਵੇਂ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਇਹੋ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। (ਚੱਲਦਾ)

ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆ

ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਚਰ ਮਲਟੀਪਲੈਕਸਾਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਭੇਤ ਦਿਖਾ ਰਹੀ ਏ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਪਾਰਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮਲਟੀਪਲੈਕਸਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਨੂੰ ਦੀਆਂ ਜੱਫੀਆਂ ਪੈਣ ਦੇ ਚਰਚੇ ਨੇ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪੂਰੀ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਗੱਲ ਰਚਰ ਦੀ। ਜੇ ਖਬਰਾਂ ਦੀ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤੇਲਗੁ ਫਿਲਮ ਦਾ ਬਜਟ 550 ਕਰੋੜ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਟ ਖਿੜਕੀ 'ਤੇ 565 ਕਰੋੜ

ਦੀਪ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੁਪਰ ਸਟਾਰਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਚਿੱਤਾ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਵਾਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਸਟਾਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਚਿੱਤਾ ਫਿਲਮ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਖ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਜਟ ਵੀ ਕਾਫੀ ਉੱਚੇ ਚੱਕ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹੁਬਲੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਰਚਰ ਤੇ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਆਈਆਂ ਕੇ.ਜੀ.ਐਫ. ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਪਾ ਵਰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਫਿਲਮ ਦੇਖਣ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਹੀ ਰੰਗ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਧਾਰਨ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣਾ ਵੀ ਹੋਰ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਛੇਤੀ ਕਿਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀਆਂ। ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਹਾਰੀ-ਸਾਰੀ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹੁਣ ਮਾੜੇ-ਧੀੜੇ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰਾਂ ਦੀ ਫੱਟੀ ਉੱਥ ਹੀ ਪੋਚੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਗੱਲ ਮਲਟੀਪਲੈਕਸ ਸਾਨੂੰ ਦੀ। ਦੋ

ਵੱਡੀਆਂ ਮਲਟੀਪਲੈਕਸ ਕੰਪਨੀਆਂ ਪੀ.ਵੀ.ਆਰ. ਅਤੇ ਆਈ.ਐਨ.ਓ.ਐਕਸ. ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਭਿੜਨ ਦਾ ਰਾਹ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਦੋਵਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰਲੇਵਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਸੌਦਾ ਮਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਪੀ.ਵੀ.ਆਰ. ਦੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ 73 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ 871 ਸਕਰੀਨਾਂ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਆਈ.ਐਨ.ਓ.ਐਕਸ. ਦੀਆਂ 72 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ 675 ਸਕਰੀਨਾਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੀ.ਵੀ.ਆਰ. ਦੀਆਂ ਸਕਰੀਨਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਲੰਧਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਮੁਹਾਲੀ, ਪਠਾਨਕੋਟ, ਜ਼ੀਰਕਪੁਰ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਈ.ਐਨ.ਓ.ਐਕਸ. ਦੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਲੰਧਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹਨ। ਆਈ.ਐਨ.ਓ.ਐਕਸ. ਜਿੱਥੇ ਸਿਰਫ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਤੇ ਫੋਕਸ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਸਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਬਜਟ ਦਾ ਮੋਟਾ ਪੈਸਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਰਲੇਵੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪੈਸਾ ਉਹ ਸਕਰੀਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ 'ਤੇ, ਮਲਟੀਪਲੈਕਸਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ 'ਤੇ ਵਧ ਖਰਚਣਗੇ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ, ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਗਾਹਕਾਂ ਤੋਂ ਵਸੂਲੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵੀ ਚੋਖੀ ਵਧੇਗੀ। ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਸਿਨੇਮੇ ਜਾਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉੱਪਰ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਖ ਦੇ ਵਧਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਏ

ਅਤੇ ਮਲਟੀਪਲੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿਨੇਮਿਆਂ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਵੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। 3ਡੀ ਸਿਨੇਮੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ 5ਡੀ, 7ਡੀ ਤੇ ਇਮਰਸਿਵ ਸਿਨੇਮਾ

ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੀਨ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਉੱਡਦੇ, ਬਾਰਸ਼ ਤੇ ਭੂਚਾਲ ਦੇ ਝਟਕੇ ਲੱਗਦੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਵਾਲੇ ਸਿਨੇਮਾ ਵੀ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਮੋਟਾਵਰਸ ਤਕਨੀਕ ਨੇ ਆ ਕੇ, ਦਰਸ਼ਕ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ, ਫਿਲਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਤੁਰਨ-ਫਿਰਨ ਤੇ ਲੜਨ-ਭਿੜਨ ਜੋਗਾ ਵੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਆਪਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਵੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੋ ਸਾਲ ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਤਾਲਾਬੰਦੀ ਤੇ ਓ.ਟੀ.ਟੀ. (ਨੈਟਫਲਿਕਸ ਆਦਿ) ਨੇ ਪੀ.ਵੀ.ਆਰ. ਅਤੇ ਆਈ.ਐਨ.ਓ.ਐਕਸ. ਵਰਗੇ ਸਾਨੂੰ ਦੀਆਂ ਵੀ ਗੋਡਣੀਆਂ ਲਵਾ

ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਉਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਗੀਆਂ ਕਿਹੜੀ ਫਿਲਮ ਸਿਨੇਮੇ 'ਚ ਲੱਗੂ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਨਹੀਂ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਫਿਲਮ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹੁਣ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਵੀ ਐਕਸਕਲੂਸਿਵ ਕਾਪੀਰਾਈਟ ਰੱਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਰਵਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਪਰ ਹੀਰੋ ਫਿਲਮਾਂ ਡਿਜ਼ਨੀ ਹੱਟਸਟਾਰ ਦੇ ਡਿਜ਼ਨੀਟਲ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਆਈਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਇਸ 'ਤੇ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਪਾਈਡਰ ਮੈਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਫਿਲਮ ਦੇ ਐਕਸਕਲੂਸਿਵ ਰਾਈਟਸ ਰਾਖਵੇਂ ਰੱਖੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਫਿਲਮ ਫਿਲਹਾਲ ਕਿਸੇ ਡਿਜ਼ਨੀਟਲ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰੁਟੀਨ ਪਲਾਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੇਅਰੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਟਿਕਟ ਲਾ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਭਾਵ, ਆਨਲਾਈਨ ਪੈਸੇ ਭਰ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿਨੇਮਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਨੇ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਮਲਟੀਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਇੰਟਰਵਲ ਦੀਆਂ ਬੱਤੀਆਂ ਜਗਣ ਵੇਲੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਿਓ ਕਿ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦਿਹਾੜੀਦਾਰ, ਰਿਕਸ਼ੇਵਾਲਾ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਤੇ ਹੋਰ ਤਬਕਾ ਜਿਹੜਾ ਰੋਜ਼ ਖੂਹ ਪੁੱਟਦਾ ਤੇ ਰੋਟੀ

ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗਾਇਬ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਈਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਨਾ ਹੀ ਆਉਣ ਮਲਟੀਪਲੈਕਸ ਵਿਚ, ਗੰਦ ਪਾਉਣਗੇ।

ਗੌਰ ਕਰਿਓ, ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪਰਦੇ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਇਬ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਕੁਲੀਆਂ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵੱਡੇ ਸੁਪਰ ਸਟਾਰ ਠਿਠਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਨੇ ਪਰਦੇ ਤੋਂ ਵੀ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਕਿਰਦਾਰ ਛਾਂਗ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸਿਨੇਮਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੇਬ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਖੀ ਜਾਇਓ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਲੋਅਰ ਮਿਡਲ-ਕਲਾਸ ਵੀ ਸਿਨੇਮਾ ਜਾਣ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ। ਉਹ ਜੀਓ ਦੇ 2ਜੀ.ਬੀ. ਡਾਟੇ ਨਾਲ ਮੈਕਸ ਪਲੇਅਰ 'ਤੇ ਮੁਫਤ ਵਾਲਾ ਮਸਾਲਾ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਕਰੇਗੀ ਜਾਂ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਪਾਇਰੇਟੇਡ ਮਾਲ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕਰਿਆ ਕਰੇਗੀ। ਸੋ, ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਐਡਵਾਂਸ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਵਿਸ਼ੇ, ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਮਨੋਰਥਾਂ, ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ, ਵਧਾ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ, ਕਿਤਾਂ ਕੱਢਣ ਤੇ ਅਸਲ ਮਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਭਟਕਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੀਬਰਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਹੀ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਕਿੱਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ?

ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ)

ਚੂ ਕਾਰ ਅਜ਼ ਹਮਾ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜ਼ਸਤ॥ ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ
ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ ਅਤੇ
ਵਿਸਾਖੀ ਦੀ

ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਵਧਾਈ

ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ->

- ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ (ਪ੍ਰਧਾਨ) ਫੋਨ: 414-559-3434
- ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ (ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ) ਫੋਨ: 414-460-7118
- ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ (ਖਜਾਨਚੀ) ਫੋਨ: 414-788-9813
- ਕੰਵਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਤੁੰਗ (ਸਕੱਤਰ) ਫੋਨ: 414-737-0570
- ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਹਰਾ (ਬਿਲਡਿੰਗ ਇੰਚਾਰਜ) ਫੋਨ: 262-613-5173
- ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਚਾਹਲ (ਲੰਗਰ ਇੰਚਾਰਜ) ਫੋਨ: 414-379-0996
- ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਆਹੂਜਾ (ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਇੰਚਾਰਜ) ਫੋਨ: 262-720-5138

Sikh Religious Society of Wisconsin

DBA Gurduara Brookfield, Wisconsin

3675 N Calhoun Rd, Brookfield WI 53005 Ph: 262-790-1600